De bruid des Heeren

Virginie Loveling

bron
Virginie Loveling, *De bruid des Heeren*. Elsevier, Amsterdam 1895

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/love002brui01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

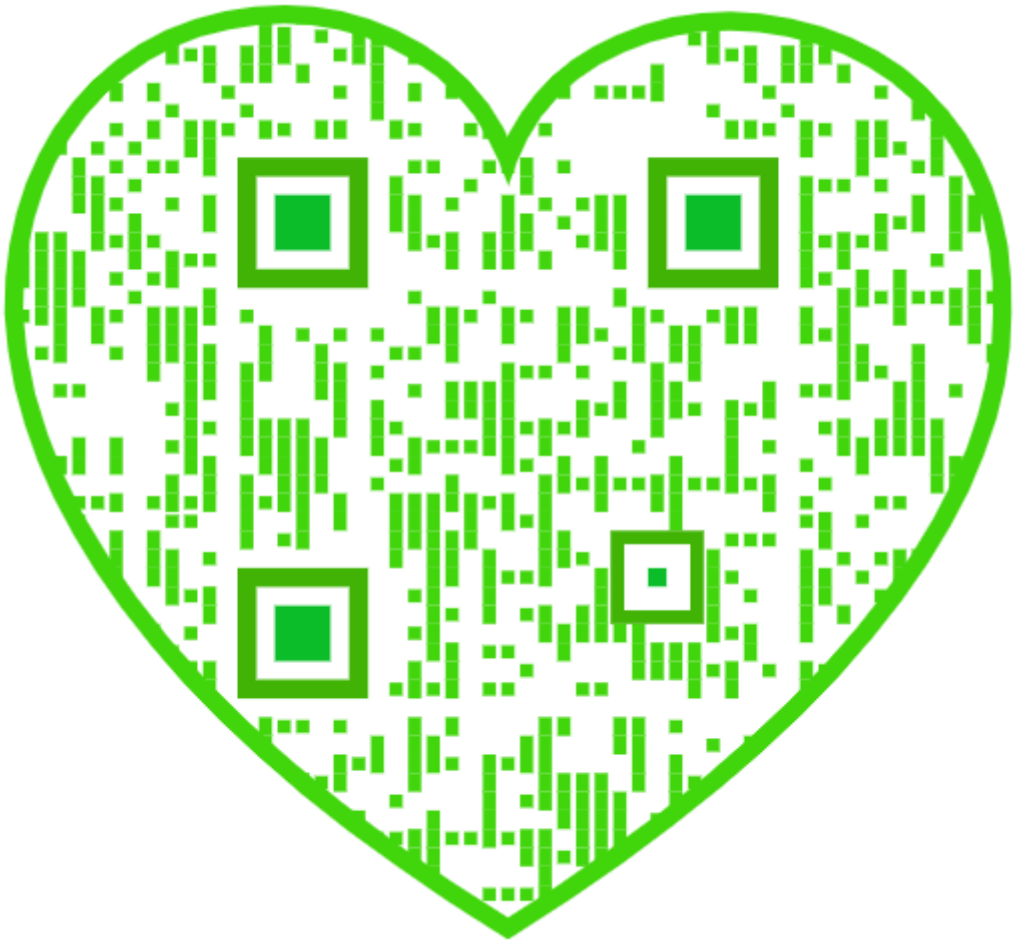

I.

Het was tante Monica, die zich gelast had Pia af te halen. Er bestond destijds nog geen postwagen tusschen Diependale en Vroden. Zij moest te voet gaan. Van haar huis tot aan het station was het een vijftal kilometers ver, een heel eind weegs voor eene vrouw, die niet meer jong mocht heeten. Maar dat was het niet, wat haar als lood in de schoenen legde. Neen, het waren hare overwegingen. Zij bezaten niets rooskleurigs en deden haar hoofd, dat zij nu en dan eens schudde, vooroverhellen. Het was ook zulk een sombere winterdag, met zware lucht

en vroegen mist, geheel in harmonie met hare droefgeestige stemming.

Monica was kort, mager, met een geelkleurig aangezicht, waarin twee kleine, zeer zwarte oogjes zaten, die u met iets sluws en treurigs tevens konden aankijken. Wanneer men haar op die eenzame baan zonder boomen, door dien kalen akker zag gaan, eenvoudig gekleed, zou men het haar niet toegekend hebben, dat zij onder de bemiddelden van het dorp telde en daarenboven, als de oudste dochter van het huis, sedert meer dan dertig jaren, na het overlijden der ouders, een aanzienlijken kruideniershandel bestierde. Zij was evenals hare zusters Dorothee en Juliane en haar broeder Constant ongehuwd gebleven, het voorschrift van haar vader volgend, die hen allen, de drie dochters en de twee zonen, op zijn sterfbed bezworen had te zamen te blijven; ‘Kinderen, scheidt nooit van elkander; houdt het schoon goed, dat ik van mijne ouders gedeeld heb en het andere, waarvoor ik en uwe moeder, ter zaligen, gespaard en gescharreld hebben, te gader; denkt, dat een

groote appel in vijf gesneden maar voor elk een klein stukje uitmaakt....'

Ja, Monica herinnerde zich alles nog, alsof het slechts gisteren gebeurd was, en zie, juist dàt maakte haar wrevelig. 't Is waar ook, waarom moest Medard, de jongste broeder, hen verlaten en dan nog toen hij reeds wat van jaren begon te worden, kortom 'het trouwgeld niet meer waard was'! Hoe kan een mensch toch zoo verblind wezen, zich aldus te laten vangen in de strikken van een meisje van niemendal, 'een blare' noemde haar Monica in haren wrok! En dat herberghouden in de stad! zij hadden er veel schaamte door afgestaan; zij waren er nooit geweest, noch zij noch hare zusters; maar het belette niet, dat zij nu, na zijn overlijden en dat der vrouw, het nagebleven kind op den nek kregen.

Monica zuchtte, met gelijken, tragen tred haar weg vervorderend. Ja, zij mochten van verdriet spreken, of dat geen slechte passages zijn in iemands leven? Een broeder, die er zoo noodig was als brood in de kast, op eens het trouwen in 't hoofd steken! en men moest

niet denken, dat er afraden aan was geweest. Hij had zijn verstorven deel geëischt; maar zou het niet zijn om van in uw graf te kruipen, indien men zijne eigendommen in kerkgebod leggen[1)] zag? Hij wist het; opgestookt door haar - de deugniete - dreigde hij er bestendig mede en aldus moesten zij altijd steken (geldschieten); ja maar er komt een oogenblik, dat men zelf op 't zand zitten zou.

Godlof het was niet zoo en indien Monica verblijdende gedachten bij hare naargeestige had toegelaten, zou zij zich verheugd hebben over het feit, dat zij tehuis uitgespaard hadden, wat zij aan den gehuwden broeder uitkeeren moesten.

Zij kon het echter niet verkroppen, neen. Medard wist toch wel, dat Stant geen oortje waard was voor de affaires, voor niets overigens; braaf genoeg, maar sedert dien ongelukkigen slag op zijn hoofd - van een kameraad in 't college gekregen - geen mensch als een ander meer.

1) Te koop bieden.

Een nieuw verdriet voor Monica, of liever de ergerlijke heropwekking van een oud verdriet, dat met haar was opgegroeid: Stant moest priester worden. Zijne studiën en zijne loopbaan waren gebroken. Men kan immers de dingen niet hebben, zooals men wil? Maar Medard had toch moeten wijzer zijn en denken, dat een vrouwmensch niet geschikt is voor de baan en dat de handel er door lijdt, wanneer er niemand is om bij de klanten rond te gaan.

Met die gedachten bezig, was Monica door Vroden-dorp en op het verste uiteinde aan het station gekomen: zij kon toch een kind van acht jaar, dat den weg niet kende, alleen niet laten, of een vreemd mensch er mede belasten, niet waar?

Zij was veel te vroeg en toefde zonder ongeduld, gezeten op de houten bank in de wachtzaal, waar niets was om het oog te streelen of aan huislijkheid te herinneren; waar het tochtte tusschen de twee deuren rechtover elkaar waarvan de éene of andere bestendig werd geopend; en waar de ros-

grijze, gegoten kachel, schier koud, driest en ver vooruittredend, daar scheen te zijn om aan te duiden, dat het leelijke op aarde evenveel recht van bestaan heeft als het schoone.

II.

Toen tante Monica met Pia te Diependale aankwam, begon het reeds half duister te worden, ten minste in het sombere huis, dat ze bewoonden. De winkel was lang en smal; de keuken daarachter evenzoo, uitzicht hebbend op een kleinen cour[1]; het geheel meer aan een stadsgebouw dan aan dat van een dorp gelijkend.

Dorthee en Juliane stonden elk aan een kant der kachel: zij waren grooter dan Monica, hooggebeend en kortgehalsd, in weekdracht en kraakzindelijk; Stant de broeder leek op haar van trekken, doch zijn overvloedig grijzend haar kroesde in groote vlokken om zijn

1) Binnenplaats.

helder, nog ongerimpeld voorhoofd, als ware een geest met kunstenaarsstreven in deze dompe woning verdwaald.

Hij zat aan 't raam en maakte van de laatste klaarte gebruik om voortdurend aan een stok van palmhout te snijden, een dikken gaanstok, met zeldzame bladeren en vogels en dierenkopjes er op.

Toen het belleken van 't straathekje klonk, lichtte Juliane het gordijntje van voor het raampje tusschen de keuken en den winkel op en ziende, dat het geen klant was, zei ze: ‘Ze zijn 't.’

De beiden deden geen stap vooruit, de broeder bleef zitten. Monica stak Pia binnen en volgde met een groot pak, de kleederen van 't kind, in een handdoek geknoopt. Deze kende hare tantes, zij was eenige malen naar Diependale-kermis met haar vader geweest, doch sedert zijn dood, nu twee jaren geleden, niet meer. De tantes hielden niet veel van kinderen en hadden haar in den wrok, dien ze der moeder toedroegen, bedektelijk doen deelen. Dienzelfden ochtend nog hadden zij

het luid ondereen bejammerd zulk een last op den nek te krijgen.

Monica had gezeid, dat als er één in huis een pot brak, de anderen de scherven moesten helpen oprapen.

‘De appel valt niet ver van den boom,’ meende Dorthee, en Juliane beaamde hare overtuiging: ‘Zulk een tronk, zulk een jonk,’ sprak ze. En toch, zoodra dit kind in huis was en hun oog, aan 't half duister gewend, gezien had, hoe goed het op hun verdwaalden broeder geleek, in het bewustzijn, dat zij het nu gansch alleen hadden, zonder moederlijken invloed, zonder vaderlijk oppergezag; begoocheld door het bekoorlijke van iets jongs, dat binnentrad in deze omgeving van ouderdom; met een trilling van onwillekeurige teederheid in 't hart, beheerscht door de macht van bloedverwantschap, zei Juliane: ‘Och Heere toch!’ en Dorthee, sterker medegesleept, al hare voornemens van stroefheid vergetend, legde de rechterhand op het lage schoudertje van Pia en sprak: ‘Allo, ge zijt welkom!’

‘Dag, onkel Stant.’ zei Pia schuchter tot hem gaande.

Hij zag niet op van zijne bezigheid; maar antwoordde: ‘Dag,’ en daar het kind achteloos tusschen hem en het raam getreden was, voegde hij er dadelijk bij, haar met de hand wegduwend: ‘uit mijn licht.’

III.

Monica leidde haar dra naar het voutje[1)], eenige treden op, waar een bed voor haar was gereedgemaakt. Er stond een groote kast van spieshout, gansch ledig. De weinige kleederen van het kind werden er in gehangen; zij schenen zoo kort aan die hooge haken.

Monica had een rokje van gingang ter hand genomen: wit en paars geruit, met fronsels gegarneerd. Het tijdperk was nog niet aangebroken, waarop de stadskinderen en die van buiten dezelfde modes droegen. De oude dochter schudde het hoofd; de misprijzende uitdrukking

1) Een kamertje boven den kelder.

van haar klein gelaat sloeg tot misnoegen over, en al de ingeboren en aangeleerde verachting voor alles, wat naar sieraad zweemde, in haar opgewekt zijnde: ‘Dit is goed voor spelspelers[1)],’ zeide zij.

Pia dorst niet antwoorden en oogde haar geliefkoosd en versmaad kleedje na, dat achteraan, geheel alleen over een haak geslagen werd als iets buiten gebruik gesteld.

Aan het avondmaal zat zij naast oom Stant. Hij sprak niet, hij zag haar niet aan. Zij was een weinig bang voor hem. Het eten scheen haar zonderling en onbevredigend: karnemelkpap en aardappelen onder eene schijf op het blad van de kachel gebraden.

Oom Stant keerde zich bestendig half om, met den schouder naar haar, om er heete, en naar zijn zin gebradene, uit te zoeken. Op zijne zusters gaf hij geen acht; maar hij had een mooien aardappel op het bord van Pia gelegd, dien zij traag en schuw begon te eten, er stukken van met de hand - op gevaar af zich te

1) Tooneelspelers.

branden - in greintjes zout en boter doopend.

‘Smaakt het, klein spook?’ vroeg hij eensklaps, zich zeer laag tot haar buigend, terwijl hij een tikje op haar rug gaf.

‘Ja,’ antwoordde Pia, onder de begoochelende streeling van oom Stant's blik en zijn goedigen glimlach haar eetlust weerkrijgend.

‘Vette keuken, magere erfenis,’ verklaarde Monica, als eene ontschuldiging voor den eenvoud van het maal, of als de uiting van een grondregel, waarnaar de nieuw-aangekomene zich zou te richten hebben.

Pia moest vóór de anderen naar bed. Zij was aan zoo iets niet gewend; ook sliep zij nog niet, toen de huisgenooten boven kwamen. Alles was hier vreemd: de uren sloegen zoo ras en luid op het hanghorloge in de keuken, die de luidere kloppen van den kerktoren voorafgingen; daarbuiten was niet het minste gerucht te vernemen; en de duisternis om haar heen, met de herinnering aan den eenzamen, afgelegden weg en het bewustzijn van den gerekten winternacht, gaven haar een

gevoel van volkomen afzondering en eindelooze leemte.

Nu hoorde zij beneden grendels inschuiven, stoelen verplaatsen, schoenen uitdoen; de trapdeur werd geopend, een lichtstraal schoot binnen, en de tantes één voor één traden op hare kousen de trap naar 't verdiep op, - dit kon zij zien van uit haar bed.

Oom Stant volgde. Hij had een koperen kaarspan in de hand. Hij ging gebogen; hij scheen haar zeer oud. En hij ook zette een voet op de naar boven leidende trede, iets in den mond brommend. Toen veranderde hij van plan en kwam in hare kamer, die halverwege de trap op 't portaal was.

‘Slaapt gij niet, klein spook?’ vroeg hij, ziende, dat Pia hem wakker aankeek.

‘Nog niet,’ zei ze.

‘Te koud misschien?’ vroeg hij weder, met een huivering door het inderdaad groot verschil van warmtegraad met deze lucht en die der keuken veroorzaakt. En voordat Pia antwoordde, dekte hij met de ééne hand, terwijl hij voortdurend het licht in de andere hield,

de sarges achter haar rugje toe; dan legde hij haar kleedje en haar onderrokje op haar; en in zijne moederlijke bezorgdheid nam hij ook hare kousjes van den vloer en haar kraagje van den stoel, ze teeder en ondoelmatig op haar duwend, waarna hij sprakeloos naar boven trok, terwijl het kind zich wellustig in de dekens, en ook figuurlijk in zijn liefde wikkelde.

IV.

‘Opstaan!’ klonk het aan Pia's oor.

Zij had zoo even, slechts half ontwaakt, een klokkentoon vernomen, de warmte van het bed voelend, in het koesterend bewustzijn, dat de morgen nog ver lag en het herinsluimeren voor lang zou wezen.

Zij rekte de armen uit en geeuwde.

‘Hoort gij niet, dat het klept om luiders?’ hernam de stem.

Het was tante Monica. Zij had een licht op het kasken geplaatst, dat Pia's thans geopende oogen verblindde. Haastig was deze opgesprongen als verdwaasd of nog bedwelmd. Zij

was zoo klein, schraal als een gepluimd vogeltje, met tengere ledemaatjes, en moest medelijden inboezemen, terwijl zij, onaangekleed, hare kousjes optrok. Maar tante Monica had geen medelijden, wanneer het den godsdienst en bijgevolg hare plichten gold.

Dorthee en Juliane zaten reeds aan 't ontbijt - menschen van buiten overschrijden nooit nuchter hun drempel, hoe vroeg het ook mag wezen.

Pia had geen eetlust na deze schielijke storing uit den slaap. Monica dronk een slokje, staande, en nu begon de klok zoo aanwakkerend ras te bengelen, dat de drie zusters te gelijk naar hare mantels grepen.

De deur werd toegetrokken, de straatluiken bleven nog dicht; zoo vroeg waren er geene klanten te verwachten.

Pia huiverde in den ochtendwind als het teedere lentegroen bij kouden dag. Met haar rozenkrans in de hand stapte zij naast tante Juliane. Deze hoorde hare tandjes klapperen: ‘Kom hier onder,’ zei ze, het pand van haar wijden mantel openend, als eene klokhen, die

hare beschermende vlerk voor een kippetje ontsluit; en Pia deed het. Nu zag ze niets en ging in 't duister voort.

‘Ik zal onkel Stant en tante Juliane het liefst zien,’ dacht zij.

De kerk scheen bijna ledig; men kon niet waarnemen, hoe groot zij was, omdat er zoo weinig kaarsen brandden - enkel eenige op het hoogaltaar - al 't overige vlokkig zwart blijvend.

Het was eene gelezen mis, met stil binnensmonds gemurmelde gebeden en antwoorden van priester en diender.

Pia deed wat hare tantes deden. Zoo had zij ook haar stoel gekeerd, en ondanks de kou en de zittende houding, ondanks het besef van fatsoenlijkheid en eerbied voor het oord, maakte eene onverwinbare vakerigheid zich van haar meester. Het was bijna eene behagelijke verstomping van alle leven, eene opschorsing van alle gevoel; zij knikkebolde een paar malen en haar paternoster botste op den grond.

Zij kreeg een ruwen, anoniemen duw -

zeker van tante Monica - op den schouder - en greep haar paternoster op, zich beschaamd ineenkrimpend, heel stil op hare zitplaats.

Maar nu, terwijl ginder een belletje, dat zij in hare verbluffing niet gehoord had, kort en schril, voor de derde maal weerklonk, werd haar stoel van achteren met geweld open zij er afgeschud.

'Hoort gij het dan niet, als het de consecratie of de nutting is?' vroeg tante Monica, kwaad en dicht aan haar oor fluisterend.

Het bleek, dat Pia onder opzicht van godsdienstoefeningen nog veel te leeren had.

Zij knielde en klopte driemaal snel achtereen op haar hartje, haar verzuim en den verloren tijd inhalend.

V.

Nadat oom Stant van de tweede mis was weergekeerd, beantwoordde hij wel Pia's goeden morgen, doch nam geene verdere notitie van haar. Hij zat aldra weder met zijn snijwerk aan het raam, het eenige in die lange,

smalle keuken, waar de winterklaarte nauw de macht had om door te dringen. Tante Dorthee schilde de aardappelen voor 't middagmaal; tante Juliane had een stopwerk genomen en tante Monica scheen de taak op zich te hebben voor het bestellen der klanten. Van tijd tot tijd klonk het belleken aan 't straathekje, en zij ging met trage stappen in den winkel. Pia hoorde de weegschaaltjes licht tegen de toonbank bonzen; koffie malen; een gedempt stemmengemurmel; geld klinken en dan het belletje opnieuw, wanneer de deur achter den heengaanden persoon was toegetrokken.

'Tante Monica, wat moet ik doen?' had ze gevraagd, nadat ze een tijdlang doelloos aan de kachel had gestaan.

'Gij moogt alles doen, wat gij wilt,' was het antwoord, dat geene oplossing voor het verschaffen eener bezigheid bevatte.

'Op de straat niet spelen. In den winkel de menschen in de oogen niet komen zien,' waren de twee verboden van tante Monica, dienzelfden ochtend gekregen.

Zij keek naar de uurplaat, waarvan de wijzers zoo traag vooruitgingen: nog maar half tien! Er scheen reeds eene eeuwigheid verloopen, sinds zij was opgestaan. De huisgenooten spraken niet tot malkander, elk voortdurend zijn werk verrichtend.

Eindelijk vatte Pia moed: zij sloop de trappen op naar haar slaapkamertje. Het was er ook somber en koud bovendien. Buiten had het begonnen te regenen. Als zij het dik katoenen gordijntje ophief, zag zij de ruiten met druppeltjes oversproet en daardoor heen, in gebroken lijnen, een courken met natte steenen, een greppel en een regenbak, waarin het water der goot hoorbaar stroomde.

Het was, alsof de vochtigheid er de muren doorzijpelde; al de voorwerpen schenen hierbinnen klam.

Tante Monica had 's avonds te voren naast de groote mantelkast een deurtje geopend met boordeltjes (rekjes), diep en smal: daar mocht Pia haar linnen en wat zij nog medehad leggen, had ze gezeid. En zoo was het geschied. Er werd een plank voor het speelgoed behouden:

eene wieg zonder pop, een naaikussen - dit laatste van hare moeder overgeërfd. Er stonden weldra een lievevrouwenbeeldje van mat wit porselein, met één handje eraf; een paar doosjes met oude oorringen en andere wisjewasjes; een pijp van haar vader met een hondskop in meerschuim; een krans met bladeren van klatergoud en enkele beuzelingen meer.

Pia nam het een en ander na de beurt eens ter hand; maar de lust ontbrak; eene troostelooze zwaarmoedigheid drukte haar neder; zij was nog te jong om te denken, vergelijkingen te maken of vooruit te zien; doch een besef van levensbitterheid ontstond, dof en onbepaald nog, en echter kwellend reeds in haar, iets akeligs en bodemloos als een voorsmaak van toekomstige leegte des harten en verlatenheid....

Zoo werd het middag. Het eten was karig als den vorigen avond. Oom Stant wendde zich op het einde van 't maal weder tot haar: ‘Hebt gij genoeg, klein spook?’ vroeg hij nu, even minzaam als den dag te voren, en

toen Dorthee hem wat later - aan hem alleen, als den baas van 't huis - of wellicht als nog onder voogdijschap staande, twee spekskens (soort suikerklontjes) bij de ingeschonken koffie legde, riep hij Pia bij zich: ‘Doe den mond open,’ beval hij, en dit geschied zijnde, stak hij er één van in.

En weder dacht Pia, dat zij oom Stant liefhad.

VI.

Zij kon het niet gewoon worden te Diependale. Het was er te eentonig, te stil voor een kind zonder kameraden, zonder bezigheid. Geen mensch misdeed haar; geen stuursch woord moest zij hooren; doch het leven drukte haar als een last; vermoeid legde zij 's avonds haar hoofdje neder, met het onbewust verlangen om nooit meer te ontwaken: haar slaap was diep en zwaar als een doodsslaap. Niets smartlijkers dan het kleppend klokje, dat haar uit de verdooving trok, met al het lichamelijk verzet tegen den dwang van het ontijdig op-

staan, de bij voorbaat geleden kou, die haar in de kerk wachtte en het nog ontmoedigender vooruitzicht van een langen, ledigen dag.

Zij zat aan de kachel, omgeven door den damp der kokende soep en keek door 't raam in de thans altijd grauwe lucht of leunde het hoofd op haar armpje tegen de roedekens aan.

'Foei,' zei tante Monica meer dan eens, 'zijt ge niet beschaamd alzoo den ganschen dag vogelbeen (werkeloos) te loopen?'

Dat was een verwijt over eene euveldaad, waaraan Pia zich schuldig voelde, doch voor welke zij geene beternis uitdenken kon.

Tante Juliane had haar eindelijk een brei opgezet: een kousband, tien steken breed, en nu arbeidde zij; maar het was geene onderhoudende bezigheid en Pia geeuwde en liet de naalden vallen en sloeg oom Stant gade, die aandachtig de vogeltjes en slangenkopjes op den palmstok bewerkte.

'Wat deedt gij tehuis?' vroeg eenmaal Monica, die gewoonlijk vermeed van haar tehuis en hare vroegere omgeving te gewagen.

'Ik ging naar de school,' zei Pia met ver-

levendigd aangezichtje,' en dan liep ik met de barakkinderen op het Heuvelplein.'

De drie zusters zagen elkander veelbeduidend aan.

Monica vatte moed om haar onderzoek voort te zetten: 'En des Zondags?'

'O, des Zondags moest ik de piano spelen.'

'En waarom dat?'

'Voor de soldaten en de meiden, die in onze herberg dansten,' berichtte Pia.

'Gij!' riepen zij uit.

'Ja ik, en somtijds tot laat in den avond; ik was dood van den vaak. En gerucht, en gelach, en tabaksrook in huis!' vertelde zij, hare indrukken onsamenhangend mededeelend.

Het was een kind, het was hun nichtje, dat zulke dingen beleefd had in een midden, waaraan de gedachte alleen de drie oude meisjes zou hebben doen blozen, indien het bloed nog tot haar wangen had kunnen stijgen!...

'Zwijg,' bevalen zij, met godsdienstige krachtsinspanning hare nieuwsgierigheid om meer te weten onderdrukkend. Pia kon volstrekt niet begrijpen, waarin zij had gefaald:

hare uiterste jeugd had haar gevrijwaard voor het verderfelijke en losbandige dier omgeving.

‘Gij moogt nooit aan die... danspartijen meer denken, hoort gij?’ sprak tante Juliane later op den dag tot haar.

VII.

Maar misschien juist wegens dit verbod dacht Pia er aan: in hare kinderlijke verbeelding zag zij alles weder: zij woonden in eene smalle straat, dicht bij het St. Pietersplein te Gent. Daar is het, dat de cirk staat, de barakken (kermistenten) worden opgebouwd; daar, dat op een gegeven oogenblik de rijen kramen met speelgoed en kleinoodiën, vol kleurig aardewerk en snuisterijen, als uit den grond verrijzen. En omdat deze jaarmarkt (hier *foore* genaamd) de eerste van 't jaar in België is, brengen het meerendeel der kermisgasten in de buurt den winter over. Hunne wagens staan gerangschikt op het Heuvelplein, in de onmiddellijke nabijheid van de plaats, waar ze hunne kunsten zullen doen. Pia speelde er

met de vreemde kinderen: jonge koordedansers, kleine goochelaren, wonderschepsels. Zij zag er kundige honden africhten, vogels kunsttoeren leeren. Zij kende de levenswijze van die uitheemsche menschen, in hun eng, reingehouden wagenkamertje, met den schoorsteen, die rookt als hunne spijzen worden bereid. Zij wist, waar degenen, die er geen onderkomen konden vinden, den nacht - met achten-twintig of dertig in één klein logiesthuis - gingen doorbrengen. Het was gebeurd, dat er in hun woning sliepen; en zij had zelfs een tijd *les deux petites soeurs Bona*, *les filles de l'air*, in haar eigen bed tot slaapkameraadjes gehad. En het scheen telkens zoo zonderling die gehavende speelmakkertjes 's avonds - zoodra de foore geopend was - met een gouden bandje om het hoofd en een gazen rokje op de voorplank der barak te zien verschijnen; de moeders, die 's morgens, omringd door kruipende kinderen en scharrelende kippen, aan de wagens aardappelen zaten te schillen, de meisjes, die er naarstig over de waschkuip gebogen

stonden, 's avonds daarbinnen, getooid als prinsessen uit een vertelsel, met bloote armen en vleeschkleurige kousen, en starren van klatergoud op het korte kleed, te zien koordedansen - want soms kreeg Pia wel een toegangskaart. Vreemd was 't den knorrigen grootvader, voor wien zij gansch den winter bang was geweest, telkens hij sprakeloos en kuchend in de gelagplaats zat, thans, in de hoedanigheid van *Papa la joie*, met een groote witte pruik van krullen, een rood gemaakt aangezicht en een schitterend gebloemden rok, kwinkslagen te hooren slaan om met luid en heesch geschreeuw het volk naar zijn theater te lokken.

Het bonzen, het trommelroffelen, het volksrumoer hadden deeluitgemaakt van Pia's leven. Hoe vermoeid ze in dat druk seizoen ook mocht wezen, nadat ze een heelen avond de piano had bespeeld voor de wemelende dansers, toch bleef zij na het vertrek der laatsten nog op. Dit was het uur, waarop de monsters uit hunne tenten kwamen, waarop de reus van Thourout met den dwerg van Ieperen binnen-

trad, terwijl *l'homme tronc*, de man zonder handen noch voeten, door een goochelaar of een hercuul gedragen, op de marmeren tafel werd geplaatst. En allen dronken een druppel of eene pint bier. Pia viel half in slaap met het hoofdje op den arm; maar met weifelende oogjes zag zij - nadat dezen ook heen waren - hare moeder het ontvangen geld tellen en hoorde zij den klank der muntstukken en hare ouders zeggen, of de ontvangst goed of slecht was geweest, naar gelang van het weer en de vele of weinige bezoekers, die er dienvolgens gekomen waren.

VIII.

Januari was voorbij, er scheen meer helderheid in de lucht te zijn; de avonden waren nog lang; maar, nadat de school gedaan was, konden de naar huis terugkeerende kinderen reeds wat spelen. De plaats, die zij er toe gekozen hadden, was rechtover het huis der tantes; aan een blinden muur, met ongeplaveiden grond. Daar hield de bende stil. Het

waren meisjes; de jongens bleven op het marktplein. En Pia, ik weet niet door welke scherpzinnigheid van gehoor of innerlijke aanschouwingsgave geholpen, werd dit aldra in de afgezonderde achterkeuken gewaar. Onweerstaanbaar aangelokt, waagde zij het tersluiks de deur tusschen den winkel en de feestkamer te openen: deze was eene plaats met witgekalkte muren, eene rieten mat, biezen stoelen en een Christusbeeld in stede van een spiegel op het schoorsteenblad. Het zag er onbewoond en alles ongebruikt uit. De lucht was er besloten en kil.

Maar Pia keek niet naar het huisraad; haar hartje popelde, terwijl zij daar, in bestendigen schrik ontdekt of verjaagd te worden, achter het nauw met een hoekje opgetild gordijntje, haar jonge tijdgenooten gadesloeg: vliegende rokjes, blinkende oogen, roode wangen, uitgelaten vreugd! Het waren kinderen van haar stand, wat het verlangen om bij hen te zijn nog vergrootte. Het was er een geschater, een gekwikkel, een gestoei en soms een kibbelend geharrewar!

Weldra begreep Pia de verschillende spelen: er was er een, dat haar - in de kooi gevangen vogeltje! - bijzonder aantrok, een woest en veelmeer een knapen- dan een meisjesvermaak: er werd een stuk steen op een vollen baksteen gesteld; de medespeelsters wierpen om de beurt er elk een stuk steen naar toe. Gelukte het eene dezer den zetsteen af te slaan, zoo moesten allen zich spoeden om behendig hunne neerliggende steenen te grijpen en er mede weg te loopen. Degene, ‘die het was’ 't is te zeggen wier steen tot mikpunt diende, moest hem eerst op zijn voetzuil zetten, vooraleer het haar geoorloofd was de medespeelsters achterna te loopen. Deze, die ze pakken kon, was er dan op hare beurt aan; maar meer dan eens rees er een geschreeuw op, werd er eene hand gekneusd of bloedde er een vinger of een oor.

Om het even, Pia draafde in verbeelding mee. ‘Den boer kluiten’ noemde men dit.

Er was een ander spel, dat haar wat minder boersch, maar even verrukkelijk voorkwam. Zij leerde den naam, door het lustig gedane

voorstel van een kleine, die altijd het Kaatje van de bende was[1]: ‘Laat ons fobe rollen!’

‘O ja, ja, fobe rollen!’ ging het toestemmend gejubel op.

Er werden langs den blinden muur eene rij puttekens in de aarde gemaakt, berekend op het aantal deelneemsters.

Men trok een stroo voor het verdeelen der puttekens, zoodat elk het zijne kreeg.

Ieder had een kaatsbal en rolde hem naar het putteken. Geraakte hij er veilig in, dan mocht ze er een keitje in leggen. Liep de bal mis, zoo bleef het putje ledig. Dit werd vijf malen om de beurt herhaald, wie het minste getal keitjes had, verloor, en moest tot straf met den mond een in een hoopje mulle aarde verborgen stokje uithalen, onder het kanonvuur der op haar rug geworpen ballen, waarna zij, zich met de bemorste lippen en het uitgehaald stokje er tusschen omkeerend, ook haar bal naar de heenloopenden sloeg.

Het schemerde reeds in de kamer om Pia

1) Haantje vooruit.

heen, en het spel werd daarbuiten nog immer voortgezet; alleen de invallende duisternis dreef de kleinen naar huis of was oorzaak, dat men ze binnenriep.

En Pia verschoof stilletjes haar stoel en opende de deur met eene spleet. In den winkel brandde reeds de lamp. Op dat uur kwamen er altijd klanten ‘tusschen licht en donker’, om olie meest. Tante Monica bestelde zorgvuldig en traag; en Pia wachtte tot zij met den rug naar de toonbank gewend stond, om onopgemerkt weder naar de keuken te sluipen, waar oom Stant, nauw nog aan 't raam als eene zwarte massa te onderscheiden was, en tante Dorthee en tante Juliane, gansch onzichtbaar aan de kachel, roerloos en stilzwijgend, beangstigd voor eene klacht des broeders, met de genotvolle derving der uiterst zuinigen, het oogenblik van 't licht aansteken zoo lang mogelijk verschoven.

IX.

‘Bij de kinderen geraken,’ dit was het vaste denkbeeld van Pia geworden.

Het middel?

De school.

En nu vroeg zij zich af, waarom zij niet ter school ging, zooals alle anderen van haar ouderdom. Er waren er veel kleinere dan zij en in de stad was ze ook reeds school geweest en had ze leeren lezen en schrijven. En nu droomde zij van niets anders meer dan van samenzijn, gezelligheid en spel. De dag scheen eindeloos en het was om zich te wringen van verveling daar aan 't venster der binnenplaats of nevens tante Juliane te zitten breien. Een arbeid zonder belangstelling, want hij was zonder doel. Toen Pia, eindelijk eene kous met vier naalden mocht opzetten, en, na naarstig haar best te hebben gedaan om alle moeilijkheden te overwinnen, door tante gewezen, veilig tot over den hiel kwam, en een paar malen in haar ongeduld zichtbaar te ontijdig gevraagd had, of zij niet aan de mindering moest beginnen, klonk het antwoord: ‘Ja, minder maar op, het zal een paardevoet zijn; maar het doet er niets aan, 't is toch om uit te trekken.’

Die versmading van haar werk bedroefde en vernederde Pia meer dan tante wist.

En weldra voegde zich bij de drift naar spel en kindervreugd een ander vroeg ontwaakt gevoel: dit van plichtverzuim en tijdverlies. Zij wilde leeren, zij moest weten.

Op een morgen, dat er koffie zou gebrand worden en tante Monica haar naar de bovenkamer, die tot stapelplaats van waren diende, deed medegaan om den zak voor de boonen open te houden, vatte zij moed:

'Tante, mag ik naar de school gaan?' vroeg zij, gansch ontsteld.

'Neen,' antwoordde Monica, na zich eerst een oogenblik bedacht te hebben.

'Waarom niet?' hernam Pia aarzelend.

Monica schepte rasscher door; en toen zij nog eenmaal vroeg: 'Waarom niet?' zei tante kortweg: 'Daarom,' als een ongemanierd kind. Doch Pia was hardnekkig. Zij besefte, dat de kamp beslissend was: 'Laat mij,' bad ze, 'ik zou zoo gaarne gaan.'

Monica bleef zwijgen; wellicht gaf ze geene uitlegging nopens de oorzaak harer weigering,

omdat er geene aannemelijke reden bestond.

‘Ik zal zoo goed leeren,’ beloofde Pia, angstig trillend, hoopvol hare tante aanziende.

Het klein, oud gezichtje met de twee zwarte oogjes veranderde niet; maar toen Pia nu, aangemoedigd door hare eigene driestheid, nogmaals vroeg: ‘Mag ik?’ staakte tante haar werk; zij keek het kind streng en ontzagwekkend van het hoofdje tot de voeten aan en sprak traag, onbewogen en vonnissend:

‘Is er wel iets leelijkers op de wereld dan alzoo te vijlen en te zagen!’

En Pia zweeg als een misdadige, beschaamd, teleurgesteld, veroordeeld, en toch met een bewustzijn van verongelijking en gekrenkt recht in 't diepste van haar jeugdig hart.

X.

Zij trok naar boven, onder de pannen, bij oom Stant, haar vriend, haar toevlucht in 't verdriet. Bij hem zijn was reeds een troost; zijne woorden - karige minzaamheid - beurden haar op. Alle jaren, zoodra de grootste

winterkoude over was, verwisselde hij zijn snijwerk voor het timmeren. Hij had op den zolder een ganschen werkwinkel ingericht, met schaafbank en draaibank en alle mogelijk gereedschap. Dat was tot zijn genoegen, maar niet zonder nut. Hij en zijne zusters bezaten in de gemeenzaamheid tal van kleine huisjes en de reparatiën deed hij zelf: hier het onderdeel van een vensterraam te herstellen; ginder een ander luik te maken, elders de deur van een varkenskot te vernieuwen, enz.

Hij verrichtte ook fijner werk: een naaikussen, een tafeltje, een kast. Hij had het nooit geleerd, hij was begaafd, zei Monica, droevig het hoofd schuddend; want zij dacht daarbij aan dien noodlottigen slag op zijne hersenen, die hem in zijne priesterlijke loopbaan had gestuit. Het was God te klagen, hij zou deken of kanunnik geworden zijn!

Pia stond bij hem, terwijl hij het hout schaafde; zij wond de lange krullen rond haar pols, hield ze dan even in de twee zoo ver mogelijk uitgestrekte handjes en schiep er behagen in om het eene eind los te laten,

dat dadelijk, met geweld weder oprollend, naar 't andere handje vloog; of zij zat onder de draaibank en deed de houtkorrels door hare vingeren glippen, altijd met haar bewustzijn van tijdverlies en ledigheid. Oom Stant trachtte haar hier te houden: hij had haar een top (tol) gedraaid en leerde haar, hoe zij dien bij middel van een touwtje moest doen drillen. Maar dat was een knapenvermaak en Pia dacht met weemoed aan het ledige wiegje, dat ongebruikt in haar kasken stond:

'Ik zou willen een pop hebben,' zei ze. Dat kon oom Stant haar niet bezorgen; wel had hij geld, drinkgeld, dat hij elken Zondag van Monica kreeg; maar hij deed geen vertering; hij ging niet bij de menschen. Hij was zeer gierig, hij verzamelde het in eene oude blikken doos, en het was zijn voldoening, zoodra hij koperstukken genoeg had, ze tegen franken te verwisselen en later de franken voor goudstukjes te verruilen.

Voorwaar hij moest Pia wel zeer genegen zijn om haar, zijne hebzucht overwinnend, elken Zondag heimelijk een cent te geven. Zij

kreeg er nog één van tante Monica, haar ‘Zondageent’, destijds het gebruikelijk inkomen van een burgerskind.

‘Steek hem al gauw weg,’ fluisterde hij haar toe, wel wetend, dat zijne vrekkige zuster in zijne vrijgevigheid eene oorzaak vinden zou om hare eigene gaven te staken.

Pia had reeds een paar popjes van vijf eenten gekocht; maar de hoekige miniatuur-persoontjes voldeden haar niet: ‘Er is geen pak aan,’ zei ze meesmuilend: het kleine meisje ziet altijd bij voorbaat het kind in de pop en eischt iets handtastelijks om te vertroetelen.

‘Ik zal u eens eene pop maken, beloofde oom Stant.

Pia's oogen fonkelden: indien een schrijnwerker of timmerman van beroep wel wat aan zijn voortbrengselen had te gispen gevonden, voor haar toch bleven zij de hoogste uitdrukking der kundigheid.

‘Wanneer?’ vroeg zij.

‘Zoodra mijn ander werk gedaan is.’

‘Hoe zult ge die pop maken, onkel Stant?’

‘Met een “vraagstaart”,’ zei hij ongeduldig.

Pia begreep, dat zij hare onderzoekingen niet verder drijven mocht en wachtte de gunstige gestemdheid van haar beschermer af.

Intusschen werd oom Stant al meer en meer gespraakzaam met haar en Pia deed verbazende ontdekkingen: groote verborgen talenten veropenbaarden zich in hem: hij kende bepaald alles! Denk eens: oom Stant kon de vogels naäpen! Ja maar, precies zooals zij zingen, geheel en gansch aldus. Hare wetenschap was nog niet zeer uitgebreid op dit gebied, doch voldoende om bewondering te wekken. Musschen kent iedereen, niet waar? Oom Stant kon tjilpen als eene musch en een gekwetter uitslaan juist als wanneer er verscheidene vechten op de goot. De schoenmaker uit Pia's voormalige buurt hield eene merel; zij hing in eene kooi boven zijn hoofd, waar hij te werken zat; zij zong van 's morgens vroeg in den zomer, welnu of men die hoorde of oom Stant, er was geen het minste verschil. Wat den leeuwrik betrof, hier kon Pia met meer kennis van zaken over spreken: zij hadden

er tehuis immers een in de ronde kooi met den rooden kwast die in het deurgat van hunne herberg hing. Hij kon zijn vederen in een trosje op het hoofd rechtstellen en liep altijd rond in zijn enge muit en keek bestendig naar omhoog, en zingen, zingen, dat hij deed, juist als een orgeltje! Het was een bleekvale, gespikkelde vogel met dunne pootjes; moeder gaf hem alle dagen een verschen, besproeiden struik gras en daarin kon hij pikken, dat het een pleizier was. Pia scheen niet weinig fier zoo goed bescheid te weten.

Oom Stant had haar in de geheimen zijner kunst ingewijd: hij had namelijk een stukje porrei uit den mond gehaald en haar getoond: ‘Ziet ge?’ daarmede bracht hij die wonderbare tonen voort, die Pia verrukten, maar of zij ook herhaaldelijk, wanneer tante Dorthee de groenten voor de soep gereedmaakte, onbemerkt een blaadje porrei roofde en in den mond stak en trachtte te fluiten om zich te oefenen, toch bracht zij het niet verder dan een klankloos blazen, en ondervond zij tot hare teleurstelling, dat de natuur aan allen de middelen

wel ter hand stelt, doch het talent om ze te gebruiken slechts aan enkelen verleent.

XI.

‘Komaan, het gaat er op los,’ sprak oom Stant op een morgen, nadat hij Pia gedurende het ontbijt stilzwijgend en met een veelbeduidend lachje herhaaldelijk had aangezien.

En zij begreep het: de pop zou heden gemaakt worden! Dat was boven te doen, op den zolder, waar zij hem volgde.

Oom Stant was vroeg opgeweest en had reeds zijn tijd benuttigd: uit een ouden linnen zak had hij de noodige stukken gesneden, thans moesten zij nog genaaid worden.

Dat kon hij ook, - wat kon oom Stant niet?

Hij zat op zijne schaafbank, met de beenen gekruist als een kleermaker. Het was de eerste maal niet, dat Pia hem in die houding zag. Hij verstelde altijd zelf zijne oude plunje, en had het ook eens beproefd eene nieuwe broek te maken, maar het eene been draaide erbarmelijk; anders ging zij als geschilderd, zeiden

zijne zusters. Deze enkel half bevredigende uitslag was ongetwijfeld oorzaak, dat hij zijn plan om eens zijne bekwaamheid aan een volstrekt noodige jas te wagen, nog voortdurend verschoof, niet besluitend om een kleermaker van beroep met de vervaardiging te belasten. De huisgenooten beefden reeds bij de gedachte aan den onkost, en ‘omdat men den dag van vandaag toch zoo gruwelijk gestroopt wordt,’ verklaarde Monica. Zij zelve gaf overigens het voorbeeld: zij bezat nog haar eerste-communiekleed, dat alleenlijk op de hoogdagen uit de kast kwam, en toen zij dit pralend vertelde, liet Juliane nooit na er waarheidlievend bij te voegen: ‘Ja maar, Monica, ge moet het al zeggen: toen gij het ontgroeid waart, heeft onze moeder, ter zaligen, er een nieuw lijf doen opzetten, ha ja, van 't geen zij overgekocht had en er lag een groote lemp[1)] in den rok, zoodat hij kon uitgelengd worden.’

Pia zag toe, zoo dicht mogelijk bij oom

1) Plooi, ook naad genoemd.

Stant staande, terwijl hij met een sterken twijndraad de stukjes linnen, zeer regelmatig, overhands toenaaide. Alles klaar zijnde, werd het binnenste naar buiten gekeerd. Pia scharrelde, op zijn bevel, het zaagmeel in haar schortje bijeen en oom Stant stopte de holten vol. Voorzeker heeft geen beeldende kunstenaar ooit met zijn wordend werk grooter belangstelling bij den toekomstigen eigenaar gewekt dan die oude jonkman bij dat wachtend kind.

'Onkel Stant, de pop heeft geen hoofd,' zei Pia teleurgesteld, toen hij haar die in den arm had gelegd.

'Men mag aan een zot geen half werk toonen,' antwoordde hij, en ging een stuk hout uitzoeken. Hij nam den eenen blok na den anderen op, schudde het hoofd en wierp ze afkeurend weg: 'Kan niet dienen, - te zwaar,' hoorde Pia hem zeggen, en zij begreep, dat hij van zin was om de pop een hoofd te draaien. Trippelend en hoopvol volgde zij zijne bewegingen met het oog:

'Neen,' besloot hij eindelijk.

Pia moest zich dus getroosten om een pop

zonder dit zeer onmisbaar lichaamsdeel lief te hebben. Maar indien oom Stant te gierig bleek om er toe te besluiten een stuk hout tot het genoegen van een kind op te offeren, toch was hij te goedaardig, te nauwgezet en te vindingrijk om een onvoltooide schepping uit zijne handen te laten gaan.

Hij klom weder op zijne schaafbank en bij middel van aaneengenaaide reepjes had hij weldra een ronden zak vervaardigd. Met zaagmeel gevuld en de opening weder toegenaaid zijnde, vormde hij een bal, die met een rijke dosis van goeden wil voor een poppen- en zelfs voor een kinderhoofd kon doorgaan, want hij was er groot genoeg toe. Deze werd met den sterken twijndraad op de schouders van de onthalsde gestalte vastgestoken. Oom Stant hechtte nog enkele reepjes vlas op het hoofd en nu was het werk klaar.

Pia stond nochtans wat onthutst of verlegen, ondanks zich zelve onbevredigd, het effen linnen aangezicht aan te staren:

‘Geen oogen, geen mond, geen neus,’ zei ze meesmuilend.

‘Oom Stant had niets anders dan garen, eene naald en eene schaar mede:

‘Ga, haal het naaikussen van tante Juliane,’ beval hij.

Weldra kwam Pia er mede boven. En nu volbracht hij in hare meening een standaardstuk:

Met zwarte wol stikte hij wenkbrauwen en Wimpers op 't linnen van 't gelaat; met een blauwen draad de appels der oogen; rood teekenkatoen diende voor neus en mond.

Nu was Pia opgetogen, zij danste van vreugd, met de bewonderende blikken op haar troetelkind gevestigd. De pop had geene ooren, en het linnen was wat grauw voor een aangezicht; maar evenals alle jonge moeders, in betrekking tot haar kroost, werd Pia met blindheid geslagen en bemerkte zij niets meer van het verkeerde of ontbrekende daaraan.

Zij vergat oom Stant te danken van louter erkentelijkheid. En, de nood dwingend, werd ook zij verzinningrijk. In het begin van de lente, met de eerste schoone Zondagen van warmte, had zij bloohartig, vurig verlangend, aan tante Monica herhaaldelijk gevraagd

om haar gingang kleedje te mogen aandoen.

‘Neen,’ had tante telkens gezeid.

En nu waagde Pia het dit hare pop aan te trekken. O God, wat was dat mooi! wel wat te lang en te wijd, maar het stak niet zoo nauw, en hare geestdrift kende geen palen meer, toen zij ook op den inval gekomen was het blauw paarlenmutsje, dat ze in de eerste jaren van haar leven gedragen, later gekregen en behouden had, op het vlassen kopje te zetten.

Stout en ondernemend geworden in het bewustzijn der waardigheid, welke dit moederschap haar mededeelde, dreef zij de koenheid ver genoeg om voor de eerste maal sinds zij te Diependale verbleef, in 't midden van den dag, onopgemerkt door de tantes, aan de voordeur te gaan staan. De zegepraal behoort toe aan de ondernemenden, heeft men gezeid, en dit werd hier bewaarheid; want nauwelijks had ze daar eenige oogenblikken vertoefd, toen de waschvrouw voorbijkomend, op haar toetrad en zich zeer verwonderd stellend zei:

‘Wel, wel, en zijt ge reeds zulk eene groote

meid, dat men u een levend kind toevertrouwt!’

Pia voelde zich groeien van fiere zelftevredenheid.

XII.

Het ontwaken der lente is altijd en voor een ieder een tijdstip van genot, in hoe geringe maat zij zich ook voor sommigen openbaren mag. De grijsaard gevoelt ze in de warmte op zijn rug, in 't leniger worden zijner stramme leden; de zangvogel verkondigt haar in luide tonen van uit zijne enge kooi; de kranke ontwaart haar in 't streepje blauwen hemel ginder boven en drinkt ze in met de mildere lucht, die door zijn geopend venster binnenstroomt; voor den celgevangene bloeit zij in de violierbloem, aan den muur van zijn levend graf daarbuiten, uit eene reet door den wind bewogen, voor de traliën van zijn hoog raam wapperend, en verschijnt zij met de vlijtige spin - een anderen voorjaarsbode - welke haar web tusschen die traliën spant.

Aldus had Pia de lente ook gevoeld in dat

besloten huis, met grooteren levenslust en lichtheid eerst, met uitbundige behoeften aan vrijheid weldra. Haar horizont was zeer beperkt: geen ruimte, geen tuin, geen wandelingen - de menschen buiten wandelen niet of zelden, althans haar oom of hare tantes deden 't nooit. Geen plaatselijke kennis van het dorp, dat zij bewoonde, tenzij de straat van het huis naar de kerk; weinig andere levensgeruchten dan het verdoofd, snel of traag voorbijratelen van een rijtuig of een wagen; het klinken van het winkelbelletje; het gerol van de katroldeur, telkens tante Monica zijn oproep beantwoorden ging.

Voor alle uitspanning had zij de pop; maar het groot vermaak, dat eene pop medebrengt, vermiste zij: het kleeden en ontkleeden, het vouwen en rangschikken van hare plunje in kast of doos; zelfs het schommelen was onmogelijk: het wiegje was te klein, de linnen beenen zonder voeten staken er erbarmelijk uit als de ledematen van een verminkt kind; de kop alleen was onder de kap te krijgen.

Tante Juliane had Pia eens medegeleid op

hare slaapkamer en eene schuiflade uitgetrokken vol overschotten van kleederen, die altijd poppenlappen zijn in de begeerlijke oogen van een kind: gedrukt katoen met oudmodische teekeningen; zwarte kanten, zwarte zijden reepen, die als baanst (tonder) scheurden bij de minste sterktebeproevende aanraking: ‘nog van moeders trouwmantel voortkomstig,’ berichtte Juliane.

En zij zocht en zocht en wierp het al overhoop zonder iets geschikts te vinden. Telkens zij een stuk uitnam en haar goed hart haar drong om het aan Pia te schenken, hield de erfelijke gierigheid der familie, waaraan het zijn gerekt en nutteloos bestaan te danken had, haar tegen: ‘Te groot, het ware spijtig het in twee te snijden. - Dit kan nog, wie weet voor wat, te pas komen. - Dàt is toch te schoon voor eene pop, niet waar? - Die zijde is terot, ze zou geen draad meer houden.’ En Pia, die elk afzonderlijk opgerold pakje met telkens vernieuwde hoop had zien ontrollen en in verbeelding met hare nog onbehendige kinderhandjes tot rokjes en lijfjes

versneed en naaide, moest ze één voor één hunne voormalige plaats in de la zien hernemen onder de verklaring, dat het spijtig was, dat er nu ‘een keer toch niets, maar hoegenaamd niets in het schoof (lade) te vinden was, dat dienen kon.’ - Eene bewering, die hoe bevestigend ook uitgesproken, Pia voor geen zier overtuigde; - met de ijdele belofte later iets te krijgen, die haar niet troostte en de oude meid in hare eigene meening - met het vooruitzicht van een bestendig uitstel - tot niets verbond, zag zij de lade toeschuiven en moest ze met de pop op den arm, die voorzeker al hare angsten en teleurstellingen gedeeld had, onbegiftigd weder naar beneden.

XIII.

Het was een heete zomer, waarvan al het onbehaaglijke zich sterk hier voelen liet. De woonplaats was letterlijk onveilig gemaakt door de vliegen. Oom Stant had een stok met pek besmeerd in 't midden van 't plafond

gehangen en daar bleven zij in massa aankleven; maar er kwamen voortdurend nieuwe horden bij, aangelokt door de bekoorlijkheden der winkelwaren. Zij vielen in de soep, terwijl de huisgenooten aan 't maal zaten, kwamen op het brood, liepen over 't tafellaken, kittelden de huid van aangezicht en handen en vlogen, onverdrijfbaar, rondom het hoofd.

In den noenstond[1)], als de schotels gewasschen waren, de kachel opgewreven, het zand in kronkelingen door eene der zusters er was rondgeveegd, de stilte zich alom had verspreid, door het getik van 't horlogeslinger nog treffender gemaakt, ving elk een uiltje (een middagslaapje doen). Oom Stant trok op zijne sokken naar boven, waar hij ondanks de schier onuitstaanbare hitte onder de pannen in een tas schavelingen lag. Monica ging in haar bed, terwijl Juliane en Dorthee, bescheidener in hare eischen, zich beperkten tot het neerzitten gedurende een half uur, op een tegen den muur aangeleunden stoel, met

1) Duurt van 's middags tot twee uur.

de voeten op de voorste sporten, het hoofd in sluimer op de borst gezakt.

Dit was het oogenblik der groote, der algeheele vereenzaming voor Pia.

Met een ochtend van werkeloosheid achter, een namiddag van verveling voor zich en de strenge verplichting der onbeweegbaarheid, de onthouding van gerucht maken.

Eens stond zij voor het vensterraam, dat op het stille courken uitkwam, en in de onmogelijkheid om roerloos te blijven, ving zij op de ruiten de eene vlieg na de andere, trok hun beurtelings de vlerken af en liet ze dan als kruipende insecten over de tafel loopen. Doch weldra kreeg zij een gruwel van haar eigen doen: niet dat ze 't minste medelijden met de aldus verminkten voelde, maar die grauwe, leelijke beesten, die hulpeloos omkantelden en op den grond rolden, boezemden haar afkeer in; zij was van natuur te kieskeurig om hare handen te bevuilen door een vermorzeling of, onder den voet vertrappeld, hun overschot in een vuile vlek op den vloer te zien, en om er zich van te ontmaken, wierp zij er een bij de pooten

gehouden in een ongedekte kasserol, met nog heet en dampend water, die uit vergetelheid op het blad der kachel was blijven staan.

Daar had zij een vermaak, een tijdverdrijf gevonden! Niet alleen de afgevleugelden, maar de anderen begon ze nu te vangen, op de muren, den rug der stoelen, den rand van 't schoorsteenblad, tot op het hoofd, de schouders en de knieën harer twee zittende tantes. Haar slaap was vast en zij niet zoo prikkelbaar als Monica. Pia's overigens stil verschuivende voetjes en nauw hoorbare aanrakingen wekten geen stoornis, althans ditmaal geen klacht of geen vermanend gebaar van wege de ingesluimerden.

En Pia, onbedeesd en roekeloos in hare drift, waagde het om de piepende schapraaideur te openen en eenige suikerkorreltjes als lokaas op een hoekje der tafel te leggen. Twee, drie, vier vliegen zaten er weldra rond, door hunne slurf de noodlottige lekkernij inzuigend.

Met een rasschen ruk ving zij er in de holte van haar hand en wierp ze telkens in den ketel.

Toen zij de trap onder den voet van tante

Monica hoorde kraken, werd zij hevig uit hare vergetelheid van alles opgeschrikt. Haar jong hartje bonsde onder den angst van het naderend onweer, dat hare euveldaden los doen barsten moesten. Zij wist volstrekt niet, hoe groot haar misdrijf was en zij zag geen uitweg om te vluchten voor de straf.

Doch tante Monica, nadat zij eerst een blik op de wijzerplaat had geworpen om zich te overtuigen, dat ze zich niet overslapen had, wat nooit gebeurde, daar zij altijd, als door een inwendige waarschuwing gewekt, tien minuten vóór twee uren beneden was, zei enkel, den zwarten, saamgedrongen hoop op 't water in den ketel ziende:

‘Vliegen gevangen?’

De twee zusters ontwaakten ook, wreven aan hare oogen en Dorthee zette den moor (theeketel) in de opening der kachel, zonder klacht noch bemerking over het teweeggebrachte geruisch en 't woelen om haar heen.

Tante Juliane was zoo lijdzaam, dat Pia niet eenmaal aan de mogelijkheid van haar misnoegen had gedacht.

Een plomp, struikelend gerucht op de trap duidde de komst van oom Stant aan. Weldra was de koffie klaar. ‘Het vuur mag nu uitgaan,’ zei Monica, bevreesd voor nuttelooze kolenverkwisting en de huisgenooten zaten de eene hier, de andere ginder met hun spoelkom (kopje) in de hand in de brandend heete, door vliegen geplaagde keuken.

‘Kijk eens,’ sprak Monica, op een toon, die als een lof klonk, met den blik Pia's buit aanwijzend, tot haar broeder en deze, blijkbaar onverschillig voor de mededinging met zijn gepekte stokken, antwoordde enkel goedkeurend glimlachend: ‘Gij klein spook!’ haar als naar gewoonte de helft van zijn dagelijksch privilegie, namelijk een speksken toestekend.

Het sloeg twee op het horloge, de noenstond was uit; het straatbelleken klonk: ‘Is er iemand?’ werd er in den winkel gevraagd.

Monica trok in haast de sloffen aan en elk ging aan zijne bezigheid, behalve Pia, die niets te verrichten had.

XIV.

Sedert het zoo heet geworden was, had oom Stant op den zolder een tot dusverre altijd gesloten venster in den gevel geopend, laag genoeg, opdat Pia er door kon kijken. Nu zat ze daar een geheelen namiddag soms, terwijl hij, sprakeloos of zijn afgewisselden vogelzang fluitend, aan de schaaf- of draaibank stond. Dat natuurtafereel, van uit de hoogte gezien, was als eene veropenbaring voor haar geweest. Zij kon de oogen niet afwenden van dien helderen of halfbewolkten hemel, waarvan de ontzaglijk zware, veranderende massa's nog meer de onmeetbaarheid deden uitkomen. Haar geest werd er door geboeid, haar gevleugeld hartje stoof de ruimten in; doch haar bewustzijn van gevangenschap en hindering, het verkeerde in haar kinderbestaan was er misschien te sterker door geworden.

De eerste aanblik had enkel verrassing en opgewekt genot teweeggebracht:

‘Maar kijk toch eens, onkel Stant, onze

toren! Ik zie de klokgaten veel beter dan van beneden en de kauwen, die er rondvliegen. Het is een haantje, wat boven 't hoogste van 't kruis uitsteekt!'

En hij, achter haar rug staande, zei: 'Ja, het is een koperen haantje, op eene spil, die draait; het wijst den wind aan; zijn staart staat altijd in de tegenovergestelde richting van den kant, waaruit hij blaast.'

Toen waarde haar blik over de akkers met groen en groote, gelende vlakten overdekt.

'Koren,' zei hij. Het was te ver om de streeling van den adem der lucht er in zachte golvingen over te zien loopen.

'Wat is dat ginder, onkel Stant?'

'Die donkere vlek?

De tuinen van 't kasteel.'

'Die boomenrij?'

'De dreve, die er naar toe leidt: men kan het gebouw van hier niet ontwaren,' voegde hij er bij.

Dit bekommerde haar ook geenszins, aan de kim wees zij eene zwarte, rechte lijn aan, en keek vragend naar hem om.

'Dat zijn de sparrenbosschen tusschen Crocke

en Zompelgem. Ziet gij de twee torens aan de twee uiteinden der lijn?'

Neen, eerst niet, zij waren ook zoo klein op dien afstand; toen was het een gejubel: 'O ja, ja!' Zij had in den zilverigen hittewalm van den grond de spitse naald van Crocke en ginder verre, heel, heel verre, den plomperen toren van Zompelgem ontdekt.

Naderbij de daken, gansch rood, de zwartgerookte schoorsteenen - hun woning stond op 't hoogste punt van heel het dorp. Waarom het Diependale heette, had oom Stant of niemand kunnen verklaren; want de streek en heel het omliggende, bij enkele onbeduidende zwellingen na, mochten volkomen plat genoemd worden. Hier en daar blonk 't water van eene gracht; de vier roode wieken van een afgelegen molen draaiden zacht, soms nauw bewogen of, half ontzeild, vrij snel en rukkend in den fellen wind.

Maar met het verbreeden van Pia's gezichteinder en het ontwikkelen harer verbeelding, werd haar geheugen verlevendigd: en nu dacht zij aan hare ouders, die zij aanvankelijk schier

vergeten had in het lijdensgevoel zelf van haar kinderbestaan. Het huis, de omgeving, de levenswijze, de berooving van elke vreugd, het karakter der menschen om haar heen, alles was hier als iets, dat noodlottig aldus wezen moest en niet anders wezen kon.

En nu ontwaakten nawee en verlangen.

Een dieper gevoel van verlaten zijn, een sterkere behoefte aan steunsel overheerschte alles: wat zij vermiste was de schoot harer moeder, de streelende hand haars vaders in den nek, de teedere bezorgdheid, de vindingrijke bescherming, die in de achterplaats eene boterham, met siroop of appelmoes besmeerd, had gereed gelegd, en die Pia op voorhand zeker was te vinden, wanneer zij van de school komend, door 't gelagkamertje ging, waar moeder de luidruchtige drinkers diende of achter de buffetbank zat.

Al de liefde, die ze ontbeerde, stortte zij op haar pop uit: zij drukte ze aan haar hartje met troetelwoorden, die in een klaagtoon veranderden: ‘O gij zoete, zoete, zoete! wat zouden ze wel met u doen? - wat hebben ze

met u gedaan?’ en allengs kwamen de tranen; de snikken volgden, gedempt, in 't bewustzijn dat het aan haar, de indringelinge, niet geoorloofd was hare smart luidruchtig en storend te vieren, als een kind in de ouderlijke woning.

Oom Stant moest wel eens een zucht gehoord of eene uitbarsting van lijden vermoed hebben. Hij had zijn gereedschap neergelegd en trok, in het hoekje gekomen, hare handjes van voor hare oogen weg:

‘Hoog water! wel, wel, zult gij nu ook een stout kind beginnen te worden?’ vroeg hij.

Nu vloeiden hare tranen nog heviger. Zij had sinds zoo lang alles opgekropt en op hare jaren is schreien eene noodwendigheid. Nu de dijk doorboord, en de zwijgende bekentenis van haar ongeluk was afgelegd, vierde Pia den teugel aan hare smart, verheimelijkt nog immer, bescheiden in de uiting er van, maar uitbundig en met overdaad.

De schavelingen kenden een lijdenshistorie ginder boven, meest gedurende de afwezigheid van oom Stant in heete droppelen over hunne krollen gesproeid.

De sporen der tranen blijven niet lang in verklikkend gezwel rondom de oogleden van een kind, maar het gebeurde toch dat eene der tantes er iets van ontdekte.

‘Foei!’ zei Monica, ‘ondankbaar jong, dat blaat, wanneer het niets te kort heeft.’

‘De erkentelijkheid is dun gezaaid in de wereld?’ meende tante Dorthee.

Het was weer Juliane, die Pia's partij nam:

‘Och Heere, wij moeten toch denken, dat het verstand vóór de jaren niet komt, en dat zulk een jong hartje hier toch maar weinig pleizier heeft bij al die oude menschen. Laat ons peinzen, dat wij ook klein zijn geweest.’

Die tijd lag zoo ver in 't verleden voor Monica, dat zij er alles omtrent scheen vergeten te hebben.

XV.

Ondanks hare buien van kinderwanhoop, bracht Pia het dien zomer tot een groote virtuositeit in 't vliegenvangen. Tante Monica zorgde, dat er gedurende den morgen - om-

dat het met één vuur doorging - een groote ketel water werd gewarmd. Zoodra zij en Stant op hunne kousen boven, hij naar den zolder, zij in haar bed was, en de twee anderen op hun stoel indommelden, stelde Pia zich aan 't werk: in de holte van haar klein handje ving zij twee, drie vliegen te gelijk, en om het bestendig heen en weergaan van de tafel en de muren naar de kachel te beperken, wist zij door behendigheid en 't bliksemsnel ontsluiten harer vingertjes, er herhaaldelijk andere vliegen bij te grijpen. Zij voelde, met het gruwzaam genot eens jagers, hunne machtelooze, krauwende pogingen om te ontkomen, in hare dichte vuist. Toen sloeg ze hare vangst met een geweldige beweging in 't heete water. De eerste grepen bijzonderlijk wekten belangstelling: ze kon het natellen, hoeveel slachtoffers er waren, nadat ze uit elkander gestoven, eens op zich zelven rondgedraaid, roerloos aan de oppervlakte bleven liggen: vijf, acht, soms tot tien....

Zij had telkens iets als een halve, zwarte schijf vergaard, wanneer Monica beneden kwam.

Ondanks haar ijver verminderde het vliegengetal niet of weinig: de toevoer van nieuwe uitwijkelingen moest onuitputbaar zijn.

Een andere geesel van dat huis waren de muggen. Zoodra Pia 's avonds de wimpers look, zoefde hun stil en onheilbrengend gezang aan haar oor; zij sloeg in 't duister naar den onzichtbaren vijand; somtijds wel eene op haar voorhoofd dood, maar dadelijk ronkte er eene andere in de nabijheid. Deswege moest het venster toeblijven en het was er stikkend heet onder 't lage gewelf.

Wanneer zij 's morgens opstond waren de teekens der nachtelijke vervolgingen nog merkbaar op haar aangezichtje, roodgezwollen, bloedig gekrabd Hare kneukeltjes jeukten, hare polsen zelf waren met steken overspikkeld.

De tantes ook leden gelijke kwelling.

‘Dat komt door het voorbijrijden der hooiwagens; de “meuzies” dwarrelen er rond en dringen in de huizen, het is alle jaren hetzelfde,’ verklaarde oom Stant, alsof zijne uitlegging voldoende geweest ware om de plaag lijdelijk te kunnen aannemen.

‘Kom, gij mocht medegaan,’ zei tante Juliane eens op een namiddag, ‘we zullen salie[1)] halen,’ een heilmiddel tegen de muggen.

Het was naar de brouwerij, en in de buurt.

Die uitnoodiging kwam zoo onverwacht, dat Pia aarzelde om van haar stoeltje op te staan.

‘Indien gij liefst tehuis blijft, moogt gij ook,’ hernam hare tante, reeds met den appel der deur in de hand.

O neen, en met één sprong was zij bij Juliane.

Zelden zag Pia de straat, behalve des morgens vroeg, wanneer zij naar de mis ging. Nu had alles een ander uitzicht: de schaduw lag schier tot in het midden, de zon brandde aan den overkant en kaatste hare hitte van de gevels weder; alle luiken waren open; boven sommige vensters stond een beschuttend paviljoen, waar degenen woonden, die een zittend bedrijf uitoefenden: een schoenmaker, omringd door zijne leesten, met den pikdraad in de hand; de kleermaker en zijne leerjongens op hunne tafel; er liep een groote hond, die Pia

1) Salvia officinalis.

voorzichtigheidshalve wat nader tot tante Juliane deed dringen.

De brouwerij bestond uit een oud huis met vele bijgebouwen, schitterend wit gekalkt, hier en daar op de ruime binnenplaats met gras begroeid en met fruitboomen beplant.

Eene dochter des huizes kwam uit de achterdeur op tante's bescheiden getik; want de bezoeksters waren door de open poort binnengegaan.

'Salie? O ja zeker, zooveel als gij wilt, dochter Kneuvels, er staat er genoeg in den lochting (tuin),' en het meisje leidde beiden er heen. Men moest door een kelder, vele trappen af, vele weder op. Het was zonderling. Daarbuiten lag de tuin door een muur omringd als een kerkhof, maar met pereboomen op den gevel van 't gebouw boven die onderaardsche gang. De roodbruine, langwerpige vruchten blonken overvloedig van tusschen de bladeren uit Dat alles was zoo nieuw voor Pia. En zie, daar lag een plankje, daar liep een beekje midden in die besloten plaats en ginds onder de muren weg!...

‘Trek maar af,’ sprak het meisje, grijsgroene struiken aanwijzend, waarvan ieder takje met een mager paars bloemtrosje was voorzien. En tante Juliane deed het met schuchtere omzichtigheid. Zij klaagden over de muggen, die ook zij ‘meuzies’ noemden.

Er stonden nog andere bloemen in dien hof, groenten ook; maar Pia keek niet naar deze.

Toen werd er insgelijks van haar gesproken: de woorden ‘last’ en ‘weldaad’ gefluisterd.

Pia kreeg eene groote pioen van het meisje, en deze zei, dat ze een klein zusterken had, dat - jammer genoeg - op dit uur in de school was, en dat Pia weer moest komen om met haar te spelen: ‘waarom niet?’ tot tante Juliane, die terughoudend glimlachte en noch ja, noch neen antwoordde.

XVI.

Dit bezoek was als een zonnestraal tusschen twee wolken in Pia's leven. De mogelijkheid van een speelkameraad te hebben, had haar hartje verkwikt. Gedurende eenige dagen dacht

ze verlangend aan het kleine meisje uit de brouwerij. Van samenkomsten was nochtans geene spraak en de dagen vloden langwijlig voorbij; maar wanneer ze in haar beddeken lag met een verslensten tak salie boven het kussen, die, ondanks zijn afwerenden reuk, de muggen niet belette om hare ooren te gonzen, zag ze dien tuin met zijn waterloopje en zijn plantengroei nog in verbeelding, met de hopelooze onderwerping van den armen verhongerde, die in den dag hunkerend voor een winkelraam vol lekkere spijzen heeft gestaan.

De groote hitte was voorbij. Van uit het hooge zoldervenster had Pia de aarde zien veranderen: de boomen vertoonden nu de eenvormige, donkere kleur, welke het einde van Juli hun geeft, en die hun tot op 't oogenblik van 't herfstelijk verroesten bijblijft. De akker was geschoren; paarden reden de stoppels om; de tinten van goud waren weldra door 't helle groen der loof- (rapen) landen vervangen. En nu met September werden de aardappelen geoogst; mannen en vrouwen

wemelden over 't veld, als mieren zoo klein; de onzichtbare spade schoot zilveren vonken in de zon.

Wanneer het weder mooi was, met dien onverbiddelijk blauwen hemel, waarin geene wolk schijnt te kunnen komen; wanneer geen blad bewoog, en niets de stilte brak, behalve het kletterend gedjak (zweepslagen) der koeiers in de weide, links, waar Pia hen met hunne koeien niet kon ontwaren, of het nader geratel van een wanmolen in de buurt en 't verdoofd gebons van den hamer in de smidse - een zoo vertrouwd en blijvend gerucht, dat ze 't gewoonlijk niet meer hoorde - zonk een diepe treurnis in haar gemoed. Er was iets onbehaaglijks in en om haar heen, dat ze had willen ontloopen of afschudden. Eene leemte in haar kinderlijk hartje, die op bodemloosheid geleek, en de uren en de morgens schenen zonder einde.

Gansch anders was het op den zolder bij regendag. De lage lucht, de twijfelklaarte, de klamheid, die weldra ieder voorwerp doordrong; de enkele uit een lek vallende droppels

in de schavelingen; het getrommel op al de pannen van het dak; het grijze floers, dat den gezichteinder verborg en de boomenkruinen door een waas deed zien; de altijd bewegende, rechte en toch gebroken lijnen van 't nedervallend nat; al het bedroevende, dat zij om zich gewaar werd en uit het venster zag, susten hare smart in een bewustzijn van bevredigende verstomping en jammerlijke harmonie. En al die millioenen droppelen werden als zoovele tranen, welke anderen om haar heen en voor haar weenden, en hare eigene smart versmolt in de aanhoudende, groote, stille lijdensuiting der natuur. Zij keek zelfs niet lang naar het tafereel daarbuiten. Met den rug tegen den muur, met de altijd gelijkgekleede lappenpop in de armen, met de oogen toe en de ooren open, luisterde zij, op een stuk hout of in het zaagmeel gezeten. En uit die menging van klanken, met al hunne verschillende, nauw ontleedbare en toch voor haar zoo duidelijke intonaties van gutsen en vloeien en sijpelen en kletsen, door 't machtig orkest van den wind begeleid, nu zacht en

droomerig en schuchter verdoofd, dan luid, uitbundig en met toomloos geloei, ontstond allengs een onverdeeld genot voor 't opgesloten kind.

Geen wonder dat eene schielijke klaarheid, door eene scheuring in de wolken teweeggebracht, met weerzin en als een onwelkome gast door Pia werd begroet en zij beangstigd aan 't venster ging om de lucht te onderzoeken, zooals de visscher doet, wanneer hij zich vaardig maakt voor de zeereis; maar met een tegenovergesteld verlangen: met de vrees, dat de wolkgevaarten die ongelijk gehamerde, zwartgrauwe, scheidende tinten mochten aannemen, dreigend nog in 't oog van den oningewijde, doch voorboden van opheldering voor hem, die als Pia al de kenteekenen van den hemel, onbewust en toch met zekerheid, heeft bestudeerd; die weet, dat eene grijze, effen, betrekkelijk lichte kleur ginds omhoog een bijna gewissen waarborg voor een gebenedijden regendag oplevert.

XVII.

Er kwam een morgen, dat het luik toebleef, dat de zolder geen ander licht meer ontving dan hetgeen door de glazen pannen en het even onbereikbare dakvenster viel, weldra gevolgd door een anderen dag, waarop oom Stant zijne schaven in een bak legde, zijne zagen insmeerde, en met de zwikboor aan een nagel hing; waarna hij de schavelingen, die nog verspreid lagen, en rond de gaande voeten krulden, op een hoop in een hoek veegde, en de later te gebruiken planken met een spaan er tusschen op elkaar gestapeld te drogen stelde. Het zomer- en timmerseizoen werd voorbij gerekend. En hij zond Pia, die zijne ordelijke schikkingen bespiedde van uit haar sombere schuilplaats onder 't gesloten luik, verkleumd van koude reeds, doch met de onbepaalde hoop niettemin aldaar te mogen verwijlen, voor zich de trappen af als een hondje, dat men wegjaagt:

‘Allo, afeceert (*avancez*, ga voort), klein spook!’

Zij keek om naar hem in de opening van de trap, die steil en smal als eene ladder was. Ja, hij volgde haar op de hielen; ware hij daar langer en zonder haar gebleven, ze zou in eene bui van ontstelpend wee uitgebarsten zijn.

Oom Stant had zijne ruwe benoodigdheden mede, bestaande uit twee gelijke stukken olmenhout, met welke hij iets grootsch in den zin had. Hij wilde niet zeggen wat, wanneer zijne zusters het hem vroegen.

Maar zij raadden het wel, misschien aan een verklikkend woord, dat hem ontvallen was gedurende den zomer. Hij had nog zulke geheimen gehad en dingen gemaakt, wier bestemming een raadsel bleef, totdat zij eensklaps uit het huis verdwenen waren. Aldus had Monica in de nieuwe kapel van Lourdes[1)], ter genezing van den zieken baron opgericht in eene der dreven van 't Kasteel, het wijwatervat vinden staan, waaraan zij hem ge-

1) Op sommige dorpen in Vlaanderen worden kapellen ter herinnering aan de vermaarde Lourdesgrot der Pyreneën opgericht.

durende een halven winter had bezig gezien. Zij was van zijne hand, die eenigszins plomp gebeitelde lievevrouw, die hij te zuinig was geweest om te laten beschilderen, en die boven de deur in eene nis prijkte in de zaal van 't klooster, waar de bijeenkomsten van het genootschap van Franciscus-Xaverius werden gehouden. Geen lid, die het niet wist, al dorst niemand er een woord over reppen, wel wetend, dat Stant een ‘vieze kadet’ was. En nu vermoedden zijne huisgenooten, dat hij twee kandelaren ging snijden voor 't altaar dier zelfde kapel, in afwachting, dat een rijkere of mildere begiftiger ze door zilveren of vergulde zou doen vervangen.

Dergelijke geschenken droegen overigens de volkomen goedkeuring der drie gezusters weg: ‘Ha ja, men moest toch iets voor zijner ziele zaligheid doen; den tijd had hij aan zich en wat kostte hun het hout? - Niemendal, het groeide immers op hun eigen goed, er moest geen geld voor verlegd worden; de jongen - zij noemden hem nog immer aldus ondanks zijne grijze haren - moest toch ergens

zijn behagen in scheppen,' en fijn glimlachend, met hoopvolle begeerlijkheid en vast vertrouwen, voegden zij er bij, dat er wel iets van de morzelingen zijner verdiensten voor dat goed werk aan haar in 't ander leven zou toevallen.

En Pia zat weder in de keuken, aan de kachel, in den damp der ziedende preisoep met een langen, werkeloozen winter in 't verschiet; want de nuttelooze brei bleef schier onaangeroerd op de knieën liggen. Zij moest niet arbeiden, als zij niet wilde, hadden hare tantes gezeid.

Het is waar, dat ze nu immer hoofdpijn en allen eetlust verloren had: hare tandjes vielen uit, wat misschien tot dit laatste bijdroeg. Met haar bleek, getrokken aangezichtje gaf dit haar het voorkomen van een oud vrouwtje in miniatuur. Zij was zoo schraal geworden, dat oom Stant, wanneer hij haar zijne lievelingsbenaming van 'klein spook' gaf, er onveranderd half medelijdend, half verwijtend bijvoegde: 'beenbijterken.'

Geen aanblik is bij mensch of dier voor de

buitenlieden onaangenamer dan die der magerheid; de tantes zelve bekommerden zich om haar.

‘Er is geene eer van Pia te halen,’ zei Dorthee, mismoedig, ‘daar is geen vetten aan.’

‘Dat jong heeft alles, waarnaar zijn hartje lust en het gedijt niet,’ sprak Monica hoofdschuddend tot de boerinnen, die op marktdagen of des Zondagsmorgens in de hoedanigheid van goede klanten in de keuken op koffie met tarweboterhammen vergast werden.

Deze zagen het kind keurend en afkeurend aan. Pia was zeer beschaamd over hare magerheid. Zij stak hare tengere, knokkelige handjes onder haar voorschoot weg. Haar gezichtje kon ze niet wegsteken.

Tante Juliane had er het meest spijt over; zij had Pia waarlijk lief, alle drie overigens: ‘Wij zien haar zoo gaarne als ons eigen kind,’ spraken zij met oprechtheid. ‘Het moet allemaal aan haar komen, wij zullen niet eeuwig leven,’ fluisterden zij bij gelegenheid tot buur of vriend. ‘Zij zal een goeden stuiver in de wereld bezitten, wanneer ze van ons verstorven is.’

‘Ge zult nog zoo gauw uw lepel niet wegleggen,’ vleide men.

En zij zuchtten in 't vooruitzicht, dat dit eens gebeuren moest. Wat zij vooral in het kind begonnen lief te hebben was de toekomstige erfgename van al hun schoon, bijeengehouden goed.

Er werd een groot besluit genomen, op de gierigheid behaald: ‘voedsel’, had eene boerin, moeder van een talrijk kroost, geraden. En nu, met de toestemming harer zusters, stond Juliane elken ochtend om tien uren voor Pia, met een glas bier in de ééne, eene boterham met kaas in de andere hand:

‘Toe, toe,’ zette zij haar aan.

‘Ik kan niet,’ antwoordde Pia, met wanhoopvollen blik en afwijzende handjes.

‘Gij moet,’ sprak tante Dorthee, ook naderkomend.

‘Kurf het in (tegen wil en dank eten),’ gebood Monica op hare beurt, ‘'t zal ergens deugd doen.’

Tegen zooveel verzamelde strijdkrachten was Pia niet opgewassen, te meer als oom

Stant, tegelijk zijn snijwerk stakend, er wat kortaf, zooals hij somtijds was, bijvoegde:

‘Ge zoudt toch zeker geen sprinkhaan willen blijven, zooals ge zijt?’

En Pia deed zich geweld aan om het bier met trage slokjes in te zwelgen, en de boterham, die haar altijd aan zaagmeel deed denken, ‘in te kurven’, in haar schrik van te blijven wat zij was: een ‘beenbijter’ of een zoogezegde sprinkhaan.

XVIII.

Wellicht zou zij, al meer en meer verzwakkend, gedurende dien winter de lijst der jonge, verborgen martelaren eener onverstandige omgeving met één naam meer hebben verrijkt, indien er niet plotseling, als bij tooverslag, eene omwenteling in haar kinderbestaan had plaats gegrepen.

Op een Zondag van November, na de vespers, werd zij, door tante Monica, die langer dan naar gewoonte in de kerk was blijven zitten en voor wie het een genot scheen te

zijn, tot de kleinste dingen toe zoo lang mogelijk te verheimelijken, onverwacht in de sacristij medegeleid.

Pia beefde van angst. Wat ging er nu met haar gebeuren?

Daar stond mijnheer de pastoor aan een hoogen lessenaar. Een boek lag voor hem geopend en hij hield eene pen in de hand. Voorzeker was hij op voorhand gewaarschuwd.

‘Uw naam, uw ouderdom?’ vroeg hij minzaam buigend naar het kind.

Zij moest opgeteekend worden voor hare eerste communie, wat altijd van groot gewicht, en zelfverheffend is voor de jonge belanghebbenden.

Dit gedaan zijnde, vroeg hij:

‘Dochter Kneuvels, waarom laat gij dit meisje niet naar de school gaan, in 't klooster, bij de nonnekens?’

Monica aarzelde een oogenblik. Eene schittering kwam in hare blikken; zij kneep de lippen dicht, toen sprak ze ontwijkend:

‘Mijnheer de pastoor, zij is geleerd als een

advocaat, zij kent haar Fransch zoo goed als haar Vlaamsch.'

Maar hij schudde het hoofd, niet overtuigd: 'Op hare jaren vergeet men dat, wanneer het niet onderhouden wordt. Gij moet haar naar het klooster doen. Wil ik er aan de Moeder over spreken?'

Dit was zooveel als een gebod, van wege de geestelijke overheid komend.

En het antwoord gaf Pia de verklaring der gansch buitengewone uitzondering, waarvan zij tot hiertoe het slachtoffer was geweest. Monica, zoo achterhoudend, leverde haar geheim, Monica, zoo onverstoorbaar van gemoed, verloor hare kalmte:

'Mijnheer de pastoor,' verklaarde zij, 'wie mij lief heeft, heb ik lief; wie mij den penning jont (gunt) jon ik den penning; het klooster bestaat hier nu al vijftien jaren en wij hebben nog niet dàt' en zij scheen iets uit haar tand te trekken, 'niet dàt van de nonnen gehad. - Goddank, dat we 't niet noodig hebben om er van te leven.'

Hij scheen zich te bedenken: 'Zij doen hunne

inkoopen in 't groot, dochter Kneuvels,' suste hij.

Maar Monica, gekrenkt in hare eer van treffelijke handelaarster evenals in hare hebzucht, verstond het niet aldus: 'Zoolang dit op dàt staat,' zei ze, haar hoofd en hare schouders aanwijzend, 'zullen ze van mijn geld niets zien, geen rooden duit, en onze lieve Heer mag mij halen, indien het anders is,' viel zij uit, zich zelve opwindend.

'Zweer niet ijdellijk, dochter Kneuvels,' waarschuwde hij haar zacht, met den wijsvinger omhoog, 'en roep God niet, hij zal gauw genoeg daar wezen.'

En ziende, dat zijn woord indruk maakte, voegde hij er geheimzinnig glimlachend bij: 'wij zullen dit wel weten te schikken tot elks bevrediging.'

En hij verstond die kunst; en Monica was niet zoo koppig, als zij zelve waande; want geene veertien dagen later, nadat de knecht van 't klooster herhaaldelijk nu om eene baal rijst, dan om een vat petroleum en ik weet niet wat nog was gekomen, scheen haar hart

vermurwd, haar wrok gevallen. En op een Maandag - een gezegenden dag, dien Pia nooit vergat - werd haar aangekondigd, dat ze naar het klooster, naar de school mocht gaan!

XIX.

Het was nu al genot en louter vreugd. Denk eens, van den eersten morgen kwam Louise Ras, het meisje uit de brouwerij, Pia halen en hand aan hand vertrokken ze als oude speelgenooten: op elken leeftijd ontmoet men menschen, met welke de vertrouwelijkheid snel en als iets natuurlijks vooruitgaat. Zoo was het hier.

Pia leerde goed. Het onderricht was haar niet opgedrongen als eene straf of ten minste eene lastige noodzakelijkheid. Zij had er naar verlangd en gewenscht. Dat jaar van schorsing had haar jong vernuft met frissche vatbaarheid begiftigd. Het was een veld, dat braak had gelegen in geheimvolle zelfbereiding tot het heerlijk doen ontkiemen van het daaraan toevertrouwde zaad. Indien de zusters met voor-

bedachtheid in plaats van gebrek aan oordeel gehandeld hadden, voor de ontwikkeling van haar geest althans, hadden zij geen beter plan kunnen volgen.

Het was wel duur, zuchtte Monica, toen zij het eerste trimester betalen moest, ‘hard geld,’ eene buitengewone uitgave; nu zag men, hoe noodig het was een appeltje tegen den dorst te bewaren! Godlof zij hadden 't niet verkleed noch vereten. Het ongeschiktste komt voren in de wereld. Wie zou 't gedacht hebben, dat zij nog de opvoeding van een kind op den nek zouden krijgen? Maar Pia was niet ‘vervrozen’; wie zou 't gedacht hebben, dat zulk een dwaas jong, dat tot geene drie kon tellen, toen het daar naast de kachel zat, al de anderen achteruitsteken zou? De geleerdheid is een gouden boterham. En later zou ze de quitantiën kunnen schrijven, ja ja, en moeten ook. Zij had een schoone hand, - vivat 't klooster toch voor 't geschrift! En nu kwam eene opwelling van spijt zich in die vreugde mengen:

Wat den nieuwjaarsbrief betrof, dien Pia medegebracht en afgelezen had, dat was alle-

maal wel en goed, zij was aan onkel Stant en hare tantes het respect schuldig, dat hun toekwam; maar dat kostelijk blad met die vergulde kronkelingen en bloemen er op was niet noodig; zulke buitensporigheden waren overtollig voor kleine burgermenschen en Monica zou er op reclameeren, verzekerde zij, onder 't bestellen aan de klanten, met welke zij traag, en nu babbelzuchtig geworden, over den staat van zaken sprak.

'Het ligt haar "oppers", zij slaat geene andere munt meer dan van dat klein ding,' zei men lachend achter haar rug.

Wat haar en hare zusters het meest verblijdde, dat was Pia's vooruitgang in den catechismus. 'Zij kent alreeds zooveel lessen op haar duim. Neen, 't is nu niet om te zeggen of er op te boffen, maar wij moeten haar nooit vermanen of aanwakkeren. Van 's ochtends onder het ontbijt zit ze te kijken in haar boek of binnensmonds te ronken, dan gaat het:

'Tante, als 't u belieft, vraag mij op?' - tot Juliane, en de antwoorden rollen afgelijk een klos; ge zoudt ze niet meer bot krijgen,

ten minste voor wat ze van buiten kent,' voegde Monica er waarheidlievend, in haar schrik voor overdrijving of verkeerde opvatting bij. 'Wanneer wij haar opfaasden (mesten) als een kieken, had men eene kaars door haar lichaam kunnen zien schijnen; zij was maar 't vel over de beenderen; en nu, sedert zij eet wat de pot kookt, beknapt ze bij oogen ziens.'

En dat was waar; met de beweging van geest en lichaam waren de gezondheid en de kracht teruggekeerd. Op de speeluren was Pia de uitgelatenste. Nu haalde ze al het achterstallige in. En zij, die vroeger schier niet roeren dorst om geen geruisch te maken, vergat wel eens de strenge tucht, die haar was opgelegd, zoodra ze den voet over den huisdrempel zette, en deed het belleken aan de voordeur met ongestuimige haast weerklinken.

'Ik zou het al aan stukken slaan, ware ik als gij,' verweet haar Monica misnoegd, en toen eerst herwon Pia hare bezadigdheid, slechts half, want hare oogen bleven blinken en de rassche gebaren, waarmede zij vork en lepel

hanteerde, verrieden hare behoefte aan levensvertier.

Het was spijtig, dat de dagen zoo somber waren en het speeluur na de klas door de duisternis nog werd ingekort.

Zij ging naar de Fransche schoolafdeeling, waar het getal kinderen slechts beperkt was en het verbod Vlaamsch te spreken streng, met eene kleine boete bij elke overtreding, werd bestraft.

Hun uitspanningen leden door dien dwang; maar op zondagnamiddagen en afgestelde heiligdagen[1)] trok zij na de leering of de vespers met Louise Ras en eenige andere schoolvriendinnetjes naar de brouwerij. Daar liepen ze rond in den kelder, die naar den tuin leidde; op de zolders vol hooi; in de voormalige cellen der paters; want nu wist Pia dat hier eertijds een klooster had bestaan. Er was geene deur

1) Vroegere feestdagen, waarop het thans door de kerk geoorloofd is te werken; maar op welke de diensten als des Zondags plaats grijpen en die nog schier algemeen door 't volk in eer gehouden worden.

aan de groote opening der loge (stapelplaats) op 't verdiep; in de planken lagen vermolmde plaatsen, holen zelfs, nog gevaarlijker gemaakt door het overal geijkerd (verstrooid) hooi of stroo, dat ze verborg, en waarin de voet schoot; maar geen mensch bekommerde zich om hen: de tantes hadden - misschien gemakshalve - hare strengheid laten verslappen, en evenals zij Pia somtijds in den werkwinkel van oom Stant ongewaarschuwd, roekeloos te ver uit het venster lieten leunen, vroegen zij haar niet uit en wisten zij geenszins, dat al die onbeschermde kleinen er in de een viertal meters boven den grond verheven open loge ‘blindekalle’ speelden.

‘'t Brandt, 't brandt!’ riepen de medespeelsters, wanneer de geblinddoekte met tastende handen tot op den boord van de opening trad of trokken haar ijlings bij haar rok terug.

Er is een God voor de dronkaards en de kinderen, zegt het spreekwoord. Er gebeurden inderdaad geene ongelukken.

Daar was 't ook, dat zij oude Vlaamsche

spelen speelden, onbekommerd aangaande haar oefeningen in 't Fransch. Zij leerden maar veel te veel. En het besef van tijdverlies, dat Pia nopens haar verzuimd onderricht zoo vroegtijdig had gekweld, nam hier nu en dan een anderen vorm aan:

'Komt, laat ons den schoonen tijd niet nutteloos verspillen,' zei ze trippelend, als met het spel werd gedraald of er over de keuze te langdurig was beraadslaagd: 'Unum, deunum, derf; quatrum, ceunum, cerf; cerf, pioene; pekel en poene; henne, penne, uut, fluut, af!' Aldus telde zij, met een spoedig besluit, beurtelings in de ronde, een stootje op elke kinderborst gevend, opdat het lot beslissen zou, wie 't eerst begon.

O, de heerlijke Zondagen in die patercellen doorgebracht, waar weleer de boetgebeden, als eene akelige klacht, godvreezend het ruim doorgalmden, of de stilte en de zondagseenzaamheid heimelijken en machteloozen opstand tegen 't noodlot en de orde verwekten, en waar thans al die jonge stemmetjes, onbewust van latere levensbitterheden, luid, verward en

toch harmonisch, hun deuntje aanhieven, terwijl een hunner in 't midden stond en de anderen in kring haar rokje zoo hoog mogelijk hielden:

‘Wie zit er in dezen hoogen toren,
Ro, ro, fia ro?’

Waarop het antwoord was:

‘'t Is de schoone Maagd van Brugge,
Ding, ding, belle ding!’ enz.

tot al de koepletten gezongen en het vermaak door:

‘Peetje, waar gaat gij?’

of

‘Kip, kip, alomme,
Kijkt er niemand omme?’

werd vervangen.

XX.

‘Onkel Stant, vanwaar komen de kinderen?’

‘De kinderen?’ kaatste hij hare vraag terug, zooals men, in verlegenheid gebracht, wel eens doet om tijd te winnen.

‘Ja,’ sprak Pia, zijn arm, die het snoeimes hanteerde, door den druk harer vingertjes

tegenhoudend, terwijl zij hem schrander en ernstig vorschend in de oogen keek, ‘de kleine, de boorlingskens (nieuwgeborenen), degenen, welke nog niet gedoopt zijn[1)]?’

Zij had er den dag te voren aldus een in den bussel gezien, bij den huurhouder, waar zenu soms met de scholieren spelen ging; er was een meisje, dat met Pia hare eerste communie zou doen, Hermance, en deze had verteld, dat zij weder een broertje had - er kwam er nagenoeg elk jaar aldus een, men wist niet vanwaar; en zij had Pia medegeleid. De baker had het haar getoond: zijne voetjes waren stevig met een sargetje toegespeld en een tip er van moest opgeheven worden om zijn aangezichtje te kunnen zien. ‘O zoo klein! zijne oogjes waren nog toe, onkel Stant.’

‘Ik geloof het,’ zei de oude jonkman, niet bevroedend wat anders te kunnen antwoorden. Maar Pia wilde weten, waar het vandaan kwam: ‘Ik wenschte wel, dat wij er zulk een

1) Ter streek worden de kinderen doorgaans den eersten of tweeden dag van hun leven gedoopt.

hadden,’ sprak zij met verlangen in den blik.

‘Dan moet gij er een halen bij meere (mère) Kampe,’ antwoordde oom Stant.

Meere Kampe! Pia kende haar wel, men noemde haar ook kortweg ‘de vroedvrouw’.

Zij woonde op de plaats.

‘Verkoopt zij boorlingskens, onkel Stant?’

‘Ja,’ verzekerde hij, ‘haar kelder zit vol, en nu laat mij voortwerken, klein spook,’ en hij stiet Pia zacht met den elleboog weg.

Toen zij van de school kwam dien avond, drong zij onbemerkt hare leer- en speelgenooten naar den kant van meere Kampe's woning: inderdaad, er was een keldermond met ijzeren staven, juist voor de deur. En Pia keek naar beneden, in het donker hol, of ze niets zag bewegen en luisterde of ze niet schreien hoorde.

Wat haar weerhield om hare ontdekking en hare nieuwsgierigheid aan hare gezellinnetjes mede te deelen, had ze niet kunnen verklaren.

De dagen waren erg aan het korten, want niet alleen de tweede winter van haar verblijf te Diependale, ook de zomer en bijna geheel het naseizoen waren voorbij.

En alle avonden, bij gevallen duisternis, wanneer Pia aan den drempel stond, wat men haar thans ook veroorloofde, sloop zij langs de muren weg, onweerstaanbaar tot dien kelder getrokken. De pop voldeed haar niet meer; zij wilde een levend schepseltje vertroetelen; en eens had zij het gewaagd de dienstvaardigheid en hulp van tante Juliane in te roepen:

'Tante, koop een kind,' had ze gebeden.

'Wilt gij wel zwijgen, stout ding,' had de oude dochter geantwoord, en zij scheen zoo verontwaardigd over het voorstel, dat Pia geen tweede kans bij Dorthee of Monica waagde.

Zij kwam tot het besluit, dat een kind zeker heel veel kostte. Om het even. Zij zelve bezat geld, haar spaargeld, waar kon ze 't beter aan besteden?

Op een avond, dat ze weer naar de woning van meere Kampe was geslopen, ontwaarde ze licht in den kelder; toen ze er dicht bij was, verdween het juist; nu werd de bekoring te groot: voorzeker had meere Kampe er een kind uitgehaald! Pia moest en zou het hebben. Zij hief zich op de teenen en trok - bevend

over haar vermetel besluit - aan de hooge slingerbel.

Het duurde wat; toen verscheen het licht in den waaier; de grendel werd daarbinnen achteruitgetrokken; meere Kampe - kort, dik en reeds op leeftijd - stond met eene kaars in 't halfgeopende deurgat:

‘Voor wie?’ vroeg ze uit gewoonte; maar ziende dat het een klein meisje was, liet ze er streelend op volgen: ‘waarom komt gij, mijn lieveken?’

En Pia, wier schuchterheid verzwond door dit aanmoedigend, vriendelijk onthaal, bij intuïtie bevroedend, dat de benaming van ‘meere’ nauw verwant was aan een schimp, antwoordde: ‘Juffrouw Kampe, ik heb eene pop; maar ik zou een levend kind willen hebben; hoeveel kost het, juffrouw Kampe?’

‘Dat is naar advenant,’ zei ze, de kort gesneden haartjes op hare kin krabbend, en zij lachte zoo zonderling, dat Pia in de war geraakte.

‘Eentje als dat uit de huurhouderij,’ waagde Pia nochtans te vragen.

‘Voor 't oogenblik heb ik er geene,’ sprak de vrouw; ‘ga nu stilletjes naar huis, mijn zoetje; weet ge wel, dat het reeds duister is? En... zijt gij niet het meisje, dat bij de dochters Kneuvels inwoont?’

Zij deed eene beweging om Pia buiten te dringen en hare deur dicht te doen.

De laatste kans stond op het spel, de weetgier maakte Pia stout: ‘Juffrouw Kampe, waar haalt men de kleine kinderen?’ vroeg ze standhoudend.

‘In sommige streken brengt ze de ooievaar; waar er eene rivier of vaart is, komen ze met het schip; hier zitten ze in de koolen,’ zei meere Kampe, thans bepaald hare deur sluitend.

Pia wist ook genoeg. Zij liep naar hare woning, vreemd te moede. Zij dacht geheel den avond aan 't geen zij had vernomen. In de koolen? En zij juichte met een gevoel van erfelijke, voldane hebzucht. Was het zoo gemakkelijk? nu mocht ze haar spaarpot onaangeroerd laten! De moestuin der brouwerij verrees voor haar halfwakend oog dien nacht.

En 's morgens vertelde zij hare ontdekking aan Louise Ras. Des namiddags was er geen school met gelegenheid van den Zaterdag. Hermance werd in het geheim ingewijd. Men praatte en beraadslaagde en eindelijk trokken de drie samenzweersters, elk met een heimelijk genomen mes naar den tuin der brouwerij, schuw de deur van de keldergang achter zich toetrekkend.

Daar pronkten de koolen, roode en groene, dichtgekropt.

‘Toe!’ stuwden zij elkander aan.

Er ontstond een oogenblik van aarzeling, eene innerlijke waarschuwing voor eene te volbrengen euveldaad.

‘Indien papa het weet, krijg ik slagen,’ sprak Louise.

‘Ik ook van vader,’ voegde Hermance er bij.

En Pia, heel buitenkind en straatkind geworden, Pia, die nooit een tik had gekregen en als een gevoel van minderheid onderging, telkens als er van ruwe tuchtiging werd gesproken, pochte ook: ‘Onkel Stant zal mij flitters (oorvegen) geven.’

Dit gold voor eene onderlinge opwekking.

Zij schaarden zich alle drie rondom de grootste roode kool, en Louise, als de oudste, sneed ze met behendige krachtsinspanning van boven tot beneden voorzichtig door.

Het was eene teleurstelling.

En nu eene tweede en eene derde kool met nieuwen moed aangevat.

‘Dit is een lievevrouwken,’ zei Pia, ieder maal zij het ineengedraaid hartblaarken vastnam.

Men zegt, dat het zien van bloed de moordenaren en de soldaten aanwakkert. Aldus ook hier: de herhaalde ontgoocheling werd tot een spoorslag. Er bleef geene enkele kool geheel op gansch dit eigenaardig, met verminkten overdekt slagveld. Vandaar vertrokken zij naar den tuin der huurhouderij, en er ook alles verwoest hebbend, waren zij brooddronken op het punt om zich naar het stukje land buiten het dorp te begeven, waar de dochters Kneuvels eenige savooien (groene koolen) en andere groenten kweekten, toen de vader van Hermance onbemerkt naderkwam en haar bij den nek greep.

De slagen regenden op alle drie.

Dat Pia ditmaal waarheid gesproken had in hare voorzegging van te wachten straf is zeker: zoodra de huisgenooten hare misdaad vernamen, werd zij den volgenden dag - een Zondag - op water en brood in den aardappelkelder achter slot gezet.

XXI.

Het tijdstip, waarop Pia hare eerste communie zou doen, naderde. Den ganschen winter was er alle dagen leering in de kerk geweest; gelukkig wie in 't dorp woonde! De kinderen van Diependale-buiten waren wezenlijk te beklagen; 's morgens vroeg, door sneeuw en slijk, door regen en wind; moesten ze komen, enkele van een half uur, van drie kwartieren ver. Degene, die naast Pia zat en met welke zij hare les opzegde, woonde achter den boschkant. Het was een boerenmeisje, even vlijtig als zij en braaf; soms bracht ze een grooten paradijsappel voor Pia mede. Zij heette Emilie Varendriesch. Deze twee werden voor

de beste leerlingen van 't jaar gerekend; nooit stotterde er eene, en wanneer mijnheer de pastoor eene moeielijke vraag stelde aan geheel de jonge vergadering, was het altijd zeker, dat Pia en Emilie de eersten waren om hare vingers op te steken, ten teeken, dat ze zich bekwaam achtten om het antwoord te geven.

Pia was tevens zeer doordrongen van het belangrijke dezer naderende plechtigheid, die zij met vrome siddering te gemoet zag, en was tevens zeer met hare kleederen bezig. Andere kinderen mochten met hunne ouders mederijden naar de stad om ze te helpen kiezen; maar tante Monica ging alleen. Alles werd verheimelijkt: de naaister kwam de maat nemen; welke stof het was, zou Pia zien, wanneer het kleed en 't overige naar huis gebracht werden. Voor 't oogenblik moest zij niets anders doen dan haar hartje rein houden om onzen lieven Heer er in te ontvangen: dit hield men haar bestendig voor. Zij deed het ook oprecht en ijverig. De woorden, de voorschriften van den pastoor, de aangehaalde voorbeelden gedurende het

onderwijs hadden op haar den diepsten indruk gemaakt. Hare zielsverzuchtingen tot Jezus en Maria waren talrijk en vurig. Zij bad lang voor hare sponde op de knieën gezeten, en in haar beddeken sliep ze in met de handjes gevouwen. Zij deed beloften, die haar voor geheel haar leven verbinden moesten van ‘Onze Vaders’ en ‘Weestgegroeten’, welke zij op bepaalde uren opzei. En nu begon ze voor hare overleden ouders, voor hare tantes en haar oom, hare speelgenooten en bekenden te bidden, met eene hoop en een vertrouwen, met eene opgewondenheid en eene volharding, die een soort van koorts bij haar verwekten, die hare oogen blinken, hare handjes gloeien deden en haar rugje klam maakten.

Maar het bleef niet bij bovenzinnelijke beschouwingen alleen, met der daad werd zij werkzaam. Meer dan eens legde zij zich verstervingen op: het eten wegschuivend, wanneer zij honger had, het hoofd schuddend, als hare vriendinnetjes haar kwamen uithalen om te gaan spelen, terwijl haar hartje op een karreken reed (van verlangen popelde). Toen tante

Monica haar een drietal dagen vóór de eerste communie kwam zeggen, dat hare kleederen gereed lagen en zij nu mocht komen zien, kreeg zij zelfs een godvruchtige opwelling om standvastig te weigeren; maar de bekoring was te groot, en zij verheugde zich thans met uitgelaten blijdschap als een kind, dat zij was. O ja, dat schitterde allemaal zoo mooi, niet waar, het was geene ijdelheid, zij wilde schoon wezen om haren hemelschen bruidegom te ontvangen!

Zij had ook sedert kort heimelijk meer dan eens een roof in haar spaarpot gepleegd: de pastoor had den eerste-communicanten aanbevolen één heilige boven al de andere te vereeren en tot voorbeeld te nemen: Sinte Barbara, op twaalfjarigen leeftijd ter dood gebracht; Aloïsius van Gonzaga, die zoo zedig was, dat hij zijne moeder nooit had durven aanzien en de kleur harer oogen niet kende; Alexius, die in zijns vaders paleis - op zijn huwelijksdag dan nog! - bruid en ouders aan den feestdisch verliet en eene schuilplaats onder de trap in eene krocht ging zoeken, waar hij afval van groenten, van visch en vleesch met

de honden deelde, en de krachtdadigheid bezat om er jaren onopgemerkt te vertoeven, ondanks het luid en langdurig misbaar zijner hem in de nabijheid beweenende huisgenooten.

Ja, Pia's hoofdje werd op hol gebracht door de gruwzame lijdensgeschiedenissen der martelaren; maar, hoe zij ook pogingen aanwendde om een dezer tot bijzondere vereering te verkiezen, toch bleef haar liefde het kindeken Jezus uitsluitend toegedaan. Het was voor haar verpersoonlijkt door het beeld, dat door reeds groote knapen in de processie op eene berrie werd gedragen: het had een rood fluweelen rokje aan, blootje beentjes, blonde pleisteren lokken, sierlijk gekruld, en ook zulk een zoet aangezichtje! En het was om licht ter intentie van het beeld te doen branden, in 't kapelleken van 't Neerland, dat ze haar spaargeld, zoo zuinig bijeengehouden, thans met een hartsteek van onverwinbare spijt en eene wrange voldoening tevens van overwonnen gierigheid, zoo mild verkwistte. Zij maakte voornemens om het braafste aller kinderen te worden, en toen zij op den vooravond der ceremonie met

de anderen te biecht was geweest en al hare zonden had beleden, kwam nog een twijfel in haar op, en zij keerde weder in den biechtstoel tot driemaal toe, ter bevrediging van hare gewetensbezwaren, zoodat de pastoor eindelijk verklaarde, dat het nu kon volstaan en zij in alles gerust mocht wezen.

XXII.

De groote morgen was aangebroken. Pia werd gekleed: hare laarsjes werden toegeregen; haar lijfje vastgehaakt; de sluier op haar hoofd bevestigd. Zij kwam zich zelve als iets vreemds voor, als eene halve heilige, als iemand tot eene hoogere sfeer behoorend.

Tante Monica leidde haar op, haar aan de rechter zijde latend. Het had zoo even gehageld, hier en daar lagen nog witte korrels op den grond, modderplasjes ook, die Pia zorgvuldig vermeed. ‘Pas op, tante,’ bad zij in haar angst, dat Monica door een ongelukkigen stap haar kleed van zuiverheid bespatten zou. ‘Pas op!’

En de oude dochter trad ter zijde, eerbiedvol, maar waarschuwde haar toch: ‘Pas gij

ook op voor ijdelheid en zie, dat gij geene zonde van onpatientigheid (ongeduld) begaat.'

Geheel de kerk was vol menschen. De eerste communicanten zaten boven de trapjes, onmiddellijk voor de communiebank, de jongens rechts, de meisjes links: twee bataljons van het toekomstig geslacht.

De mis begon; het orgel dreunde; Pia zag niet op uit haar nieuw fluweelen kerkboek met het zilveren slot. Zij was ontsteld en beefde, een weinig van kou, maar meer nog van heiligen schroom: 'Heere, ik ben niet waard, dat gij komt onder mijn dak,' lispte zij, driemaal op haar hartje slaande, zoodra het 'communiceeren' begon en de knapen in rijen, zooals ze zaten, beurtelings in beweging kwamen.

Pia, als eene der kleinsten, zat vooraan. Zij had hare witte handschoentjes uitgetrokken en met haar boekje op de zitting van haar stoel gelegd, zooals haar was bevolen.

Na de jongens werd het de beurt harer reeks. Zij trad naar de communiebank met de vingertoppen bijeen, knielde eerst er voor, dan er aan, het communiekleed hoog onder de kin

houdend, met den mond open, de oogen toe, het hoofd achteruit.

De pastoor naderde met de ciborie in de hand; hij murmelde Latijnsche woorden, hij was bij de voorlaatste, dan bij degene, die nevens Pia zat.... hij stond voor haar, de heilige hostie lag op hare tong.... Hoe zij weder op hare plaats was geraakt, wist zij niet. Gansch de wereld was voor haar verzwonden geweest en zij had een oogenblik gemeend, dat de vaak in haar gebeden uitgedrukte wensch: te mogen sterven op het oogenblik, dat zij haar God en Schepper ontving, was verhoord geworden en zij naar den hemel werd opgetild. Eene bekommernis van stoffelijken aard had haar een schijnsel van bewustzijn gelaten, namelijk de angst voor heiligschennis: het was haar wel op het hart gedrukt, dat het verhemelte en de tong alleen het menschgeworden lichaam van Christus beroeren mochten; dat elke aanraking met de tanden eene gruwelijke doodzonde uitmaakte.

Zij werd er niet aan schuldig. Met het voorhoofd schier tot op de rugleuning van

haar stoel gebogen, den geest verrukt, de phantasie opgewonden, in de zalige zekerheid thans, dat zij waardig was van een zoo groote gunst, lispte zij inwendig met overtuiging: ‘Nu leef ik niet meer, maar in mij leeft Christus....’

In den namiddag, na de vespers, had in het lokaal der zondagsschool de uitreiking der prijzen plaats. Pia had zich heimelijk gevleid met het vooruitzicht een der eerste te behalen en menigeen had haar dat geluk voorspeld. Nochtans was er den avond te voren bij het opvragen (de laatste beslissende proeve) eene wolk over den hemel harer hoop gekomen. Toen zij daar, na de lange, aangrijpende afwachting in de kerk tusschen de kinderengroep, eindelijk op hare beurt, gansch alleen, door den baljuw naar de sacristij werd gewenkt, waar de pastoor aan zijn hoogen lessenaar stond met een blad papier er op en de pen in de hand, maakte eene blooheid zich van haar meester. Zij boog het hoofd, ondanks zijne aanmoedigende mildheid van blik en woord. En was het nu de maandenlange overspanning van haar geheugen, de prikkelende gewetensvor-

sching der laatste dagen; althans hare ooren begonnen te ruischen, haar geest werd met verstomping, hare tong met lamheid geslagen.

Hij had haar beurtelings drie vragen gesteld. Zij had er maar ééne van gehoord of ten minste van onthouden: ‘Waarom kunnen de engelen uit den Hemel niet meer verdreven worden?’ en zij was bot gebleven, onbekwaam om in haar ledig brein het zoo goed gekend antwoord: ‘Omdat zij niet meer kunnen zondigen,’ te vinden.

‘Ga, mijn kind,’ had hij vriendelijk gezegd. En zij was duizelig en bijna zwijmelend vertrokken.

En thans werden de namen der overwinnaren uitgeroepen: ‘Eerste prijs: Louisa Ras!’

Zij zat naast Pia; blozend stond zij op, fier en bescheiden tevens brak zij door de rijen, tusschen de stoelen door, om uit de hand van den kasteelheer Pijpeling van Diependale haar palm te ontvangen: eene kroon met vergulde bladeren. ‘Tweede prijs: Emilie Varendriesch!’ En deze ook, niet in 't wit als het brouwerskind, maar in schitterende

blauwe zijde, hoogrood tot onder het haar, trok naar voren en kwam met een zilveren krans terug.

'Derde prijs... vierde prijs...' Pia luisterde niet meer. Haar hartje had aanvankelijk geklopt, wie weet, zij had toch altijd zoo goed hare les gekend!... doch neen, zij kreeg niets, en zij verdiende niets, bekende zij reeds met spijtig rechtvaardigheidsgevoel aan zich zelf, de afgenomen kroon van Louise, die weer naast haar zat, monsterend, toen een stoot op haar rug haar eensklaps uit de pijnlijke en toch goedjonstige (gunnende) bewondering trok: 'Allo, toe!' werd er gefluisterd en al de omzittenden keken naar Pia: haar naam was afgeroepen. Zij ook had een prijs!

De zevende. Zeer schitterend mocht de uitslag niet heeten en toch was zij blij: een kerkboek, verguld op snee, met harden bruinvellen band, die een reuk van vernis had behouden: *Het open Paradijs des Hemels, versierd met verscheiden schoone gebeden, oefeningen en litaniën door* H.F.G.V., *priester, Gent, uit de drukkerij van J. Poelman, op de Hoog-*

poorte, in het gekroond Zweerd, was de ietwat lange doch zeer aanlokkelijke, veelbelovende titel.

De tantes, door de schreiende Pia zelve den dag te voren over hare noodlottige wederwaardigheid gedurende het opvragen onderricht, verwachtten zich zelfs niet aan die kleine vertroosting en vonden ze voldoende. Monica haalde een flesch witten wijn - eene buitengewone gunst en hier een zeldzaamheid - uit den kelder. Zij was gansch ruig en grauw van 't stof en de spinnewebben. En Dorthee had een taart gebakken met appelen, die zij nu glimlachend bekende heel den winter voor de groote gelegenheid bespaard te hebben. ‘Niet waar, het gaat 's avonds veel beter dan 's middags om feest te vieren, zooals overal elders gedaan wordt. Op zulke dagen heeft men nauw den tijd om te eten met al die goddelijke diensten, en ook ge weet niet, wie er onverwacht kan binnenkomen; men zou wel niet durven laten hun een part te geven, indien het goede klanten zijn. Met zoo iets moet niemand vreemds gemoeid wezen.’

Onkel Stant was vroolijk: ‘Wel, wel,’ zei hij, Pia met vaderlijke streeling in den nek bij het haar trekkend, ‘wie zou dat verwacht hebben van ons klein....’ hij dorst het woord ‘spook’ thans uit eerbied voor hare nieuwe waardigheid niet uitspreken, ‘van ons klein dingje,’ liet hij er op volgen. En dan half ernstig, half in luim, terwijl hij zijn glas met den helderen topazekleurigen inhoud voor het licht hief tot Monica: ‘Zusterken, zusterken, weet gij wel dat Duren eene schoone stad is?’ hiermede bedoelend, dat de onkost hunne middelen overtrof.

En allen lachten in de vertrouwbare bewustheid van hun verholen welstand om het koddige der woordspeling.

De lekkere beker en al de aandoeningen van den dag hadden Pia's geestdrift weder levendig opgewekt. Zij lag des avonds op hare knietjes voor hare sponde, haar beloften van godvruchtigen, deugdzamen levenswandel vernieuwend; en ten einde steun en hulp voor het overwinnen der haar nog onbekende hinderpalen op die baan in te roepen, bad zij vurig:

‘Zoete Jezus, ik geef mij over in uwe handen, blijf mij bij, getrouwe bruidegom van mijne ziel!...’

XXIII.

Hij bleef haar nog niet bij; daartoe was zij te jong. Spel en levenslust namen weder de bovenhand.

Het godsdienstvuur had te ontijdig en te hoog opgevlamd om uit te houden. Het verflauwde allengs, tenminste in zijne overdreven uitingen; want diep in 't gemoed bleef het smeulen, totdat het oogenblik der heropwekking komen zou.

Al hare kleine beloften volbracht ze stipt en plichtsgetrouw. Pia bad in de kerk, in de kapel en voor haar bed; maar hare behoefte aan beweging en verstrooiing was onoverwinbaar, en hoezeer zij zich ook in 't begin voorgenomen had elk genot te verzaken, toch liep ze mede, zoodra hare gezellinnen haar kwamen halen.

Na een paar jaren veranderde ook dat van

lieverlede: Emilie was uit de school gebleven; Louise woonde in 't pensionaat; Hermance had steeds een vuil klein broertje of zustertje op den arm; met de andere kinderen uit de buurt was zij altijd minder bevriend geweest, zoodat er een soort van leemte om haar ontstond.

Nu was het daarenboven vacantie en Pia voelde zich verlaten. Zij had gehoopt op de komst van Louise en liefderijk verlangend naar dien tijd van gezellig verkeer uitgezien, en hierin ook werd ze teleurgesteld: Louise was slechts eenige dagen te Diependale gebleven; thans logeerde ze bij hare zuster, die intusschen te Donckzwalm getrouwd was.

Pia begon wat in huis te helpen en had reeds een paar malen mogen bestellen in den winkel onder het wakend oog van tante Monica. Er was zelfs spraak haar den volgenden winter ook niet meer naar 't klooster te laten gaan. ‘Het wordt tijd om haar in te spannen,’ zei men.

's Namiddags zat ze bij Juliane en Dorthee in de heete keuken met eenig handwerk bezig. Zij wrikte op haar stoel, zij kon zich niet

lang stilhouden: ‘Gij ongedurig jong toch!’ werd haar verweten.

‘De vadsigheid is de moeder van alle kwaad,’ zei Monica, wanneer Pia, haar arbeid vergetend, de handen in den schoot liet rusten en met een onbepaald verlangen door 't venster naar omhoog keek in de blauwe lucht.

‘Och, 't is nog al spel wat er aan is, het verstand en de gratie komen vóór de jaren niet,’ zei Juliane.

‘Het verstand,’ herhaalde de broeder, zonder van zijn snijwerk op te zien, ‘zeker niet, er zijn zelfs menschen, die het nooit krijgen,’ voegde hij er op veelbeduidenden toon bij.

Stant zei aldus somtijds verbloemde dingen, en zijne zusters vonden het raadzaam te zwijgen, twijfelend, of hij zich zelf of onrechtvaardiglijk haar in den zin had.

Op een morgen ging Pia naar de brouwerij om zoetemelk en karnemelk. Zij was het thans, die al de boodschappen deed. Lustig stapte ze over de straat en kon niet nalaten hare twee kruiken, eene groote en eene kleine, aan elken arm meer te zwieren dan noodig was.

De voordeur van die woning werd zelden ontsloten. Zij trad dus door de altijd openstaande poort langs het hof binnen. De meid bestelde haar zoetemelk in 't achterhuis; maar voor de botermelk moest ze nog wachten. De karn was niet af. Zij drentelde eens op den boomgaard rond, en ging toen zien of het nog lang zou duren.

In de keldergang, die naar den tuin leidde, werd gekarnd; maar de deur was toe. Pia hoorde het gestamp en het gekrijsch van het raderwerk daarbinnen; want het tuig werd door een machien in beweging gebracht, en het was de hond van 't hof, die er zijn spierkracht aan besteedde: hij stond namelijk in een groot wiel op den sterk buiten de as en de spaken uitstekenden velgenkrans en deed het wiel door het onophoudend trappelen zijner pooten snel ronddraaien. Zoodra hij de minste poging tot stilstand waagde, was er een stuk hout, dat hem pijnlijk in de achterlendenen voortduwde, zoodat hij hard loopen moest en toch bestendig op dezelfde plaats bleef. Zijne roode tong hing ver uit zijn

muil en hij hijgde onrustwekkend van inspanning.

Pia stond hem een wijle aan te kijken, toen zij eensklaps wat verder van uit het hoekvenster boven haar hoofd de klanken eener piano vernam: een bekend dansair, dat zij zelve als kind in het huis harer ouders voor de soldaten en de dienstboden had gespeeld.

Zij trilde van ontroerde verrassing; slechts eenmaal, sedert zij te Diependale woonde, had iets haar levendig het verleden te binnen gebracht, namelijk het zien uit het zoldervenster van een groen- en bruingeverfden barakwagen, die traag door de dorpsstraat trok. Haar hartje had geklopt van verlangen en spijt: er stak een nieuwsgierig kinderhoofdje door een der raamkens. Zij zag alle kermisgasten een weinig als hare verwanten aan, o, had ze mede mogen rijden de wereld, het onbekende in!

En thans ook met die helle, trippelende tonen verrees heel het visioen van haar vroegere omgeving in een tooverlicht. Eene andere gedachte, een levendige hoop volgden pijlsnel, schier gelijktijdig, den eersten indruk:

‘Zou Louise misschien thuis wezen?’ Had men dat celletje op den hoek, het eenig nog bewoonbare van den zonderlingen ouden kloosterbouw, voor haar ingericht?

XXIV.

Zij sprong binnen door eene andere deur - er waren er verscheidene en allerlei krochtjes en verloren hoekjes - en steeg langs de arduinen, nog goed in stand gebleven trap naar boven: Zij stond in de kamer eer ze 't wist.

Neen, neen, het was Louise niet, die de dansaria speelde: het was een achtienjarige jongeling: Gerulf. Zij kende hem wel, hij kwam hier vroeger soms af en toe, het was de neef van den brouwer, en nu herinnerde zij zich door Louise vernomen te hebben, dat hij voortaan zijne vacantiën te Diependale zou overbrengen, daar zijne ouders alle twee dood waren en hij behalve een broeder, geene nadere familie bezat. En Pia begreep, dat dit zijne studeerkamer was. Zij had hem nooit hooren

spreken, de kinderen noemden hem ‘den droomer’, omdat hij hun nooit een blik gunde, wanneer hij over den boomgaard trad, waar zij speelden.

Hij was kort en dik, rood van aangezicht en ros van haar. Thans droeg hij een wit lichtgestreept zomerpak, in de wasch gekrompen of te klein geworden: de broek trok op, de polsen kwamen uit de mouwen te voorschijn. En Pia herinnerde zich nu ook, dat hij in 't Klein Seminarie van Roeselare verbleef en priester ging worden; wellicht had zijn oom en voogd het onnoodig geoordeeld hem, die weldra den zwarten pastoorstoog dragen zou, nog nieuwe burgerkleederen te koopen.

Hij zag haar niet, zijdelings gezeten, steeds voortspelend.

Zij had een oogenblik onthutst gestaan, gereed om bij zijn minste beweging weg te vlieden, maar weldra vergat zij alles: het oord, zijn tegenwoordigheid, hare eigene schuchterheid; zij leefde alleen nog door het gehoor en werd onweerstaanbaar met dat welbekend deuntje naar de piano gelokt.

‘Dat kan ik ook,’ sprak ze, zeer dicht bij hem komend, een hand op het muziekboek leggend.

De seminarist schrikte hevig, betrapt op wereldsch tijdverdrijf. Hij sprong op, hoogrood, en stamelde iets onverstaanbaars, wellicht verontschuldigends, met de plompheid van een rund ter zijde tegen 't ander nog gesloten hoekvenster deinzend, tot groot gevaar voor het verfrommelen der versch opgehangen witte gordijntjes.

Het was een brave, godvreezende boerenzoon, die steeds het gezelschap van de vrouwen zijner omgeving vermeden had en met dorpsmeisjes als Pia nooit, ook niet het geringste gesprek had aangeknoopt.

Zijne onbeholpen schuwheid stelde hem in minderheid tegenover haar; indien hij zelfbetrouwend en voorkomend ware geweest, zou zij misschien schuchter geworden zijn; nu zei ze, volkomen op haar gemak:

‘Ik ben de vriendin van Louise, ik meende, dat ze hier was; ik kwam om karnemelk,’ en zij stak ten bewijze daarvan hare groote kan vooruit, waarna zij die op den grond zette.

Hij bromde weder iets, met de vingeren door zijn overvloedigen rossen haarbos warrend.

‘Ik heb dit gespeeld,’ hernam Pia, op het boek kijkend, dat ze nu in hare twee handen hield, toen ik tehuis was bij mijne ouders, in onze herberg en de koppels dansten er op, zoo goed kon ik maat houden.’

Zulks was misschien eene zelfaanbeveling in haar onschuldigen waan; voor hem scheen het niet aldus: hij trok zich nog meer achteruit, met zijn rug thans de hangroede der gordijn aan den eenen kant uit het oog rukkend. Wat hij in zijn verlegenheid niet eenmaal bemerkte.

‘Let op,’ sprak Pia waarschuwend, met de ingeboren vrees voor onvoorzichtigheid en wanorde aan het meerendeel der vrouwen eigen, en zij deed een stap nader om het verkeerde weer effen te brengen.

Behendig ditmaal, was hij haar ontweken en zij lichtte het gordijntje gansch weg en keek naar buiten: ‘Een schoon gezicht,’ zei ze, met het oog over de velden vol zonneschijn en verren hittewalm.

Maar hij antwoordde niet, en wellicht om te toonen, dat haar gezelschap niet werd begeerd, had hij zich weder op het pianostoeltje gezet en begon hij geweldig op de toetsen te slaan.

Zij had tot dusverre nog immer het klepperen der karn gehoord. Te vroeg nog voor de melk, zij kon hier evengoed wachten als elders. Er was geen stoel, die niet vol boeken of kleederen lag. Daar stond zijn bed, met een witte pronkdeken, door Louise in 't klooster gebreid - Pia herkende de steek - overspreid. En zij zette zich op de sponde en keek rond: de jongeling had waarschijnlijk onlangs zijn toilet geëindigd: daar lag zijn kam; de lampetkom was bijna boordevol met troebel zeepwater en daarop dreef een groote kluwen ros, ineengewrongen haar.

‘Hé, hoe vies!’ en Pia, om 't niet meer te zien, ging weder achter zijn rug staan.

‘Kent gij geen *quatre-mains!* vroeg ze.

Hare stem had iets streelends, dat hem misschien wat tammer maakte, of hij dorst niet weigeren; althans hij doorbladerde haastig het

muziekboek en stelde het open op het kleine omgeslagen dekselblad: '*Le mardi gras aux enfers*' was de kettersche titel van dat stuk.

'Ik de tweede partij; maar ik weet niet, of ik ze nog zal kunnen déchiffreeren,' zei Pia, heel in vuur en vlam plaats nemend op een ledig gemaakten stoel, met den blik op de noten, de handen op de toetsen reeds, en gemeenzaam drong zij zich nog wat nader.

Maar hij schoof nu bepaald zijn stoel achteruit: 'Neen,' verklaarde hij tot haar bevreemding.

'Gij wilt het niet probeeren?'

En hij lachte verlegen en beschaamd en stotterde verstaanbaar thans:

'Het is al veel te zonderling hier zoo alleen met een jong meisje!'

Pia had zich zelve tot op heden voor een kind gehouden. Geheel onwetend, uiterlijk nog niet ontwikkeld, was zij nochtans hoog opgeschoten. Haar gelaat, fijn afgerond, droeg reeds den lichten blos der eerste bladerlooze bloemen, broos en frisch, verrassend op den naakten grond, en waarvan de ontwakende omge-

ving aanduidt, dat de lente in aantocht is, maar er nog tijd verloopen moet, aleer het voorjaarsleven krachtig te allen kant losbarsten zal. Pia had onbewust dat tijdstip bereikt van half volwassen zijn, het overgangspunt tusschen twee levenstijden, waarin huisgenooten en vrienden nog het kind zien, en vreemdelingen reeds het jonge meisje ontwaren.

'Aïe, wat dwaze jongen!' zei ze in haar zelve, zich de trappen afhaastend, wrevel over zijne onhandelbaarheid voelend, doch juist dezelfde wrevel, waarmede zij een harer gezellinnetjes verliet, dat moedwillig en breekspel was.

XXV.

'Hebt gij misschien een hond zien spinnen?' vroeg tante Monica, als een verwijtende zinspeling op haar te lang uitblijven.

'Hier de melk!' zei Dorthee, die in haar ongeduld reeds den ketel voor de pap met rijst en bloem en zout op de tafel gereed had gesteld.

Nu was Pia gansch van streek: zij had na haar schielijke, smadelijke wegzending uit de voormalige patercel wel de kleine kruik in 't achterhuis gehaald, maar de grootere gansch vergeten.

‘Och, 't is waar, de karn was niet af, mijne kan staat ginder nog,’ zei ze blozend.

‘Ga er om in den fietenakt (zonder uitstel),’ gebood tante Monica; ‘onachtzaam jong, ge zoudt uw hoofd vergeten, indien het mogelijk was.’

Pia in stede van te gehoorzamen, verroerde niet van den grond.

‘Allè, trek op!’

‘Ik durf niet,’ sprak zij in het nauw gedrongen.

‘Ik wed, dat zij de kan gebroken heeft,’ zei Dorthee.

‘Neen,’ ontschuldigde zich Pia onbezonnen, ‘maar zij staat nog op de slaapkamer van Gerulf.’

De drie oude dochters zagen elkander vol verslagenheid aan.

Pia begon te schreien met haar voorschoot

voor de oogen, in het dubbel besef van hare onschuld en een onbepaalde betichting van zij wist niet welke gruweldaad.

> ‘Wie zijn paard laat drinken bij alle beesten,
> En zijn dochter laat gaan naar alle feesten,
> Heeft op 't eind van 't jaar dit ongeval:
> Een sloor in huis en een guil op stal,’

zei oom Stant, welke eerst het onderhoud niet scheen gehoord te hebben, op schoolmeesterachtigen toon, als een verwijt aan zijne zusters, die het haar toevertrouwde meisje te veel vrijheid hadden gelaten.

Dat men Pia niet dwong om terug te keeren naar de brouwerij, spreekt van zelf. Het was Monica, die zich met die taak gelastte.

Men zat sprakeloos aan den disch, als na de gebeurtenis van een ongeluk, Pia steeds schreiend, de tantes te zedig om te onderzoeken wat haar misdrijf was.

‘Naar de biecht,’ zei Monica.

Het was juist Zaterdag, wanneer de pastoor tot het aanhooren zijner zondige parochianen van twee tot drie uren zit.

Tot dusverre had Pia nooit uit eigen be-

weging de belijdenis harer zonden gedaan: vóór hare eerste communie ging zij met de andere kleinen naar hetgeen men ter streek de kattenvezeling (kinderbiecht) noemt, telkens de pastoor in den predikstoel uitgeroepen had: ‘Morgen zullen de kinderen, die nog niet opgeteekend zijn,’ of ‘degene, die binnen twee jaar’ of ‘degene, die binnen één jaar hunne eerste communie doen, te biecht komen: de knechtjes des morgens om acht, de meisjes des namiddags om twee uren.’ Jaren nog na de plechtigheid, welke de jonge geloovigen voorgoed in den schoot der heilige Kerk opneemt, wordt van den kansel aangekondigd, wanneer het oogenblik gekomen is om dat sacrament der dooden - de biecht - te gaan ontvangen.

Pia zat in de kerk, aan den biechtstoel, eenige vrouwen van het dorp, een paar mannen uit het godshuis vóór of naast haar in de rij: allen groote menschen. Eertijds, bij het onderzoek harer conscientie, vond zij zonder inspanning hare kleine zonden: een vergeten morgengebed; een oogenblik van oploopend-

heid; lastig zijn in eten en drinken; een stout woord tegen eene harer tantes; een krakeel met hare gezellinnetjes; en zorgvuldig rangschikte zij de opsomming er van in haar schrik een zonde te vergeten.

Maar nu, wat kwam zij hier doen? dat het niet was om bovengemelde vergrijpen te biechten, begreep zij zeer wel; dat hare misdaad rechtstreeks in verband stond met haar bezoek op de bovenkamer van den seminarist was een stellig feit. Doch te vergeefs zocht zij er de gewichtigheid van te vatten. Telkens zij het venstertje hoorde toetrekken, en er een biechteling, meest met onbehendig gestrompel, van de trapjes kwam en er een aan den kant, waar zij zat, binnentrok en heel de rij van stoel tot stoel moest opschuiven, doorliep haar een sidderende schok van bange verwachting....

Wat ging zij zeggen, waarvan zich betichten? Zij wist het nog niet, wanneer zij zelve reeds op het noodlottig bankje, in het eng houten hokje met het gelaat aan de traliën zat. Zij vernam het gemurmel van den tegenoverzittenden, belijdenden boeteling en dat van den

pastoor, waarvan zij geen woord had kunnen verstaan, ook indien zij minder ontsteld was geweest. Toen volgde een oogenblik van volkomen stilte - de absolutie, die gegeven werd, dan weder een verdoofd stemgebrom, een gereutel van opstaan, het toeschuiven van het raampje; en, na een stond van verpoozing, die haar een eeuwigheid van beangstigende opschorsing scheen, het wegtrekken van het luikje achter het raampje waar zij zat, het verdwijnen van het laatste schutsel tusschen haar en het geducht onderhoud. Pia zag een schitterend hemd met eene stool er over, een zwart hoofd, een rood gelaat, een witte opgeheven hand, die haastig een kruis in de leemte teekende. Het was de nieuwe pastoor van Diependale, bij wien zij nog niet was te biecht geweest.

Met één enkelen weerlichtblik nam hij haar op, toen boog hij zich naar 't raampje met een zakdoek voor den mond.

Zij zag niets meer dan zijn oor, een schrikverwekkend oor, dat luisterde. En, Pia zoo vlug in het opzeggen der voorbiecht: ‘Ik be-

lijd aan God almachtig en Maria, zijne lieve moeder, alle Gods lieve heiligen, en aan u, Vader, dat ik grootelijks gezondigd heb. Het is mijn schuld, mijn schuld, mijn allergrootste schuld,' Pia had alles vergeten. Evenzoo hoe men een priester in de uitoefening van dat geheiligd ambt, met God zelf gelijk staande, eerbiedig als 'eerwaardige Vader' aanspreekt:

'Ik ben Gerulf op zijne slaapkamer gaan bezoeken,' sprak ze brutaal, wel wetend, dat daar de knoop van hare misdaad lag.

'Men noemt geen namen van personen in de biecht,' sprak de pastoor, haar snel onderbrekend, met een strengen oogopslag en een dempend vingergebaar.

'Ik ben iemand op zijn slaapkamer gaan bezoeken,' verbeterde het kind.

'Een ongelijken persoon?'

'Ja.'

'Had die persoon u door vleierijen of beloften daartoe aangelokt?'

'Neen.'

'Het was dus uit eigen beweging, dat gij evenals het serpent, dat Eva in 't Aardsch

Paradijs bekoorde, dien jongen mensch tot het kwaad verlokken gingt.'

'Ik wilde hem geen kwaad doen,' fluisterde Pia, niet begrijpend.

'Hm! hm!' antwoordde de pastoor. En daar Pia niets meer zei, vroeg hij weder: 'Mijn lief kind, indien gij iets verzwijgt, doet gij een afgrijselijk sacrilegie of heiligschenderij.'

Daarvoor had Pia een doodelijken angst: 'Ik heb mij op zijn bed gezet,' sprak zij ter ontschuldiging.

'Is het de eerste maal, dat gij met dien persoon een oneerlijke bijeenkomst hadt?'

'Ja.'

'Hebt gij een bijzonder behagen in die bijeenkomst geschept?'

'Dat zou ik wel, indien hij mij niet dra had weggezonden,' bekende Pia.

'Hebt gij hem eenig voorstel gedaan?' onderzocht de pastoor.

'Ja,' zei Pia, met het oog op den mislukten *quatre-mains*.

'Gij beschuldigt u dus, gij jong meisje,' hernam de priester, 'dat gij uit eigen bewe-

ging en door den duivel der wulpschheid aangedreven een jonkman hebt willen verleiden tot de leelijke zonden van ontuchtigheid.'

Hij stelde haar nog enkele half bewimpelde vragen, die zij in hare onkunde slechts onvoldoende kon beantwoorden, maar die een gevoel van weerzin en beleediging in haar verwekten, dat het vuur naar haar voorhoofd en het water in haar oogen dreef, terwijl haar keel verkropte, en haar geheugen de uitdrukkingen, waarvan haar geest de meening niet vatte, onvrijwillig doch onvergeetbaar in zich, als met een stempel er in gedrukt, tot later onderzoek opnam.

Eindelijk besloot de pastoor: 'Mijn lief kind, het is de heilige Geest, die over u gewaakt heeft, die aan den jongeling, dien gij zoo roekeloos hebt bekoord, kracht en sterkte gegeven heeft om aan het kwaad te weerstaan. Hierin volgde hij het voorbeeld van Jozef uit de heilige Geschiedenis, wiens deugd door de vrouw van Potiphar werd belaagd en die, in plaats van haar schuldig verlangen te deelen, zich redde door de vlucht, zijn mantel in

haar handen latend. Tracht dus ook het kleed der zuiverheid van u zelve en uwen evennaaste onbevlekt te bewaren; maar indien u bekoringen kwellen, neem uwe toevlucht tot Maria, tot den heiligen Aloïsius van Gonzaga, patroon der jeugd, toonbeeld van eerbaarheid, of maak het teeken des heiligen kruises. Vooral schuw de oorzaak der zonde, vermijd alle bijeenkomsten met ongelijke personen, en neem een vast voornemen, voortaan niet meer te zondigen. Verdrijf alle onzuivere gedachten ver van u; de duivel waakt bestendig en beloert zijn prooi...'

Hij ging nog voort op dien toon. Bevend verwachtte Pia een zoogenaamd 'zeel', dat is een smadelijk uitstel. Doch eindelijk sprak hij: 'Verwek nu een Akt van Berouw, ik zal u de heilige absolutie geven.'

Zij kreeg ze en strompelde uit den biechtstoel, ten uiterste beroerd, met het hoofd als duizelig.

Haar oog viel op Gerulf, die, neergeknield in de rij, aandachtig met de hand op 't hart en de blikken omhoog, zijn 'conscientie' scheen te onderzoeken.

Als boet was haar opgelegd het lezen van: de litanie van den heiligen Johannes Nepomucenus, bijzonderen patroon dergenen, wier eer gevaar loopt, benevens de getijden der Onbevlekte Ontvangenis.

XXVI.

Pia was gewoon met haar klein Fransch kerkboekje, dat zij van haar huis had medegebracht, naar de mis te gaan; thans had zij in de haast en verwarring haar prijs: ‘Het hemelsch Palmhof’ gegrepen. Zij zocht er de voorgeschreven boetgebeden in: de vergulde bladzijden kleefden nog aan elkander. Hare vingertjes sidderden; want nu eerst bemerkte zij tot hare onthutsing, dat ze rechtover den biechtstoel in 't gezicht van den pastoor en haar medeplichtige zat, in stede van hare beschaming achter een pilaar in verhelende schaduw te hebben verborgen.

Nadat zij de bewuste litanie gelezen had, zocht zij de getijden der Onbevlekte Ontvangenis. Dat de oorspronkelijke dichter, naar wien

H.F.G.V., priester, deze getijden in zijn nieuwe uitgave van het ‘hemelsch Palmhof’ had overgenomen, meer goeden wil dan eigenlijk talent bezat, wel eens met zijn maat in de war liep en soms eensklaps, zonder de minste aanleiding daartoe, de goede overeenkomst met den klemtoon verbreken dorst, blijkt uit het volgende:

Te metten.

Mijn lippen u verheugt
   En met aandacht ontdekt
Den Lof, den Prijs, de Deugd
   Van een Maagd onbevlekt.
O Vrouw gebenedijd,
   Tot mijner hulp u stelt
En vroomlijk mij bevrijd
   Van des vijands geweld.

Tevergeefs trachtte Pia den zin der eerste regels te vatten. Zij vervolgde:

Lofzang.

Ik groet u 's werelds Vrouwe,
   Schoon hemelsch Koninginne,
Maagd der Maagden getrouwe,
   O Dageraad vol minne!
Ik groet u vol genaden,
   O klaar door 't godlijk Licht,

In al des werelds kwaden,
Sterkt ons met uw gezicht.
God heeft u Maagd geprezen,
Voorzien van de eeuwigheid,
Dat gij zoudt Moeder wezen
Van zijn Zoons Majesteit.

Die 't wezen heeft gegeven
Aard, Hemel, Zee en Al.
En u Bruid hoog verheven
Bevrijd van Adams val.
God heeft verkoren haar,
En haar verheven schoon,
En doet haar wonen daar,
Hij woont in 's Hemels Troon.
Bescherm, Vrouw mijn gebed
Tot mijner ziel vromen
En laat zonder belet
Mijn roepen tot u komen.

Daarop volgde een gebed in proza; dan las Pia Te Primen, te Tertiën, te Nonen, te Vesperen, te Completen. Hare lippen bewogen, onhoorbaar murmelde zij:

Van aller zonden smet
Heeft God uw Ziel bevrijd,
Gij waart rein, puur en net,
Eer gij geboren zijt.

en:

Ik groet u Sal'mons Troone,
O Arke Gods Excellent!

O Regenboog zeer schoone,
Doorne in 't vuur ongeschend.

En benieuwd vroeg zij zich af, wat die vergelijkingen wel beduiden mochten.

O roeiken! 't welk bloeit aardig,
Deur die gesloten staat,
Vlies van Gedeon waardig,
En Samsons Honingraat.
't Is niet zonder betamen,
Dat, die gij baren zult,
Bewaart u vrij van blamen
En van de erfzonde schuld.

Weder moest Pia nadenken.

Hij koos u voor zijn Moeder,
O Jonkvrouw, eedle Maagd!
Hij wou zijn uw behoeder
Van al dat hem mishaagt.
O Vrouw, gij blinkt zoo klaar
Bij God den Heere schoon,
En als een Wolk-pilaar.
Stelt aldaar uwen Troon.

Pia trachtte tevergeefs dit voor hare oogen te tooveren.

‘Gelijk een Lelie staat
Onder doornen gepraamd,
Zoo is in Adams zaad
Maria ongeblaamd.
O zonnewijzer puren!
Daar de zon naar ons wensch

Teruggaat wel tien uren,
Als God in u wordt mensch.
Opdat de mensch vol zonden
Moog zijn verlost van pijn,
Zoo is God zelf bevonden
Minder dan de Englen zijn.

Deze Moeders persoone
Blinkt als de dageraad,
In haar Ontvangnis schoone,
Zoodat haar niets misstaat.

Gebed.

'Wees gegroet, allerzuiverste Maagd Maria, Moeder Gods, gij zijt eene zonderlinge, zuivere Maagd zonder zonden ontvangen, ik bid u, ontferm u mijner door de groote vreugd uws Heiligen Harten, als gij, Edele Bloeme Maria, baardet de lieflijke Rooze Jezus Christus, den Zoon Gods, in uwe jonge dagen. Door het gevoelen van uw Maagdelijk Hart, als gij hem eerst aanzaagt van uw zuiver lichaam geboren...'

Pia vouwde het boek toe en verzonk in gedachten. Wat wilde dat laatste zeggen? En levensnieuwsgierigheden, die zij, als zijnde zondig, steeds verworpen had, wanneer ze in haar jong breintje oprezen, ontwaakten bij

die lange lezing weder. Dat mocht niet, morgen moest zij ter communie gaan... In haar angst voor het bedrijven van een afgrijselijk sacrilegie door slechte gedachten, nam zij weder hare toevlucht tot het gebed. Zij opende het boek op de ‘Kleine Getijden aan den Heiligen Jozef gewijd’, en vond, nieuwe wijsheid opdoende:

Lofzang.

Wat heeft dan uw hert geleden,
Met wat angst werd dit bestreden,
Als gij voor uw oogen zaagt,
Dat nu was bevrucht de maagd.
Maar dees droefheid is verschoven,
Als de engel kwam van boven,
Die van Gods wegen hieraf
U volkomen reden gaf.
Wil in droefheid en in lijden
Mijn mistroostig hert verblijden,
Die nu zijt in volle vreugd
En bij God zooveel vermeugt, enz.

Belangstellend las zij die getijden tot het einde; en als tot eene straf, die zij zich zelve oplegde voor het navorschen van dingen, die moesten verborgen blijven, zocht zij de ‘Gebeden van den Heiligen Rozenkrans’, beginnend met de vijf Blijde Mysteriën.

I. De Boodschap des Engels aan Maria.
Bemerking.

‘Maria wordt gegroet van den Engel en krijgt de boodschap, dat zij zal ontvangen den Zoon Gods. Peinst hoe zuiver van zonden, hoe ootmoedig van hart, en hoe vol liefde zij was, als God in haar is gedaald.’

En Pia bad het Onze Vader en tienmaal het Weest Gegroet, zooals de Rozenkrans het eischte; maar zij was zeer verstrooid.

II. De bezoekinge van Maria tot Elisabeth.
Bemerking.

‘Maria door de kracht des H. Geestes ontvangen hebbende den Zoon Gods, bezoekt hare nicht Elisabeth, en op de stem harer groetenisse wordt Johannes-Baptista in het lichaam zijner moeder geheiligd en springt op van vreugd in de tegenwoordigheid zijns Zaligmakers. Peinst, hoedat gij altijd zijt in de tegenwoordigheid van God en nochtans leeft, alsof gij hem niet kendet.’

Maar voor het oogenblik was ieder gods-

dienstig gevoel bij Pia beneveld, een licht ging op voor haar: zou het wel waar wezen wat zij meer dan eens met schuchtere terughouding half vermoed had?...

III. De Geboorte van Christus.
Bemerking.

‘Maria, zonder pijn of letsel van hare maagdelijke zuiverheid, baart den Zaligmaker der Wereld, de blijdschap des Hemels, windt hem in arme doekskens en legt hem in eene kribbe: ziet, God wordt in een stal geboren, omdat hij geene plaats vindt in de harten der menschen.’

Pia dorst niet verder lezen, en met haar paternoster in de hand prevelde zij het Weest Gegroet. En de woorden, die zij vroeger niet verstond, omdat ze er niet op lette, kregen eene beduidenis voor haar. Aarzelend nog, met bange weetgier, onweerstaanbaar er toe gedrongen, vreesachtig, als gold het een misdrijf, beschaamd als ware 't een onkieschheid, lichtte haar geest de natuursluiers op en wist zij na eenigen tijd van de levensgeheimen zoo-

veel, als een meisje van haar stand en hare jaren, in bijna volkomen afzondering opgebracht, er door hare eigene opmerkingen en de voorbeelden uit het dierenrijk, met behulp van de inlichtingen haars biechtvaders, hare gebeden en haar kerkboek van weten kan.

XXVII.

Dezen zomer was het niet gesteld met oom Stant als naar gewoonte; het zolderluik bleef toe, hamer en schaaf lagen in Juni nog onaangeroerd. Eertijds had oom Stant een drietal jaren achtereen geleden aan zoogezegde hooikoortsen - aldus genaamd, omdat zij zich omstreeks het hooiseizoen verklaren. Na een duurzame beterschap scheen zijne kwaal hem thans erger en vroeger dan ooit te hebben aangetast. Hij zat in den hoek aan de kachel, terwijl Dorthee het eten bereidde, onwerkzaam en terneergeslagen; 's morgens, omstreeks tien uren, kwam hem eene rilling op - zijn daver - zooals hij het heette. Hij beefde van kou, zijn tanden klapperden, hij niesde; Pia moest hem

naar boven in zijn bed helpen. Weldra geraakte hij in gloei en zweette overvloedig. Wel kwam er telkens een dag verpoozing; maar die herhaalde aanvallen matten hem af. De eetlust verzwakte.

‘Er is geen zalf aan te strijken,’ klaagde hij.

‘Wie niet hooren wil, moet voelen,’ verklaarde Monica. Dit was een verwijtende zinspeling op de welbekende koppigheid van Stant. Hij kon immers zijn ongemak kwijt zijn, zoodra hij wilde.

‘Hoezoo?’ vroeg Pia, die steeds van dat geheimzinnig aangeprezen redmiddel hoorde gewagen.

Er bestond namelijk een wilgestronk te Zompelgem, niet verre van de kapel van 't Neerland, langs den weg van den Karmhoek. Welnu, wie aan koortsen onderhevig was, moest enkel maar zorgen, dat hij er zich des morgens vroeg bevond; zoodra hij een haan hoorde kraaien - het was er immers vol boerenhoeven - had hij haastig zijn kouseband los te maken en aan een twijg van den ‘koortsboom’ te bevestigen; daarna moest hij de

koorts ontloopen, die hij zeker was in den boom te hebben gelaten.

‘Wil ik met u gaan, onkel Stant?’ stelde Pia voor, wezenlijk bekommerd over zijn erbarmelijken toestand.

Maar de drie zusters zagen elkander minachtend glimlachend aan: blijkbaar was het meisje niet op de hoogte van de vereischte voorwaarden ter genezing: de koortslijder mocht door geen levend wezen vergezeld, noch ondersteund worden.

Dit wist oom Stant zoo goed als iemand en beweerde, dat zijn kracht daartoe te kort zou schieten. Hij begon de waterzucht te krijgen.

Op een morgen kwam hij echter wat vroeger dan naar gewoonte beneden; hij had zijn schoenen en zijn frak aan. De zusters begrepen dat hij tot den tocht besloten had, maar dorsten geen woord reppen - ziet ge wel, dat hij kon? Als de wil maar goed is, kan men alles.

Juliane zette hem zijn ontbijt voor, toeschietelijker dan naar gewoonte, doch hij schoof brood en boter weigerend weg, tot groote bekommernis zijner huisgenooten.

‘Stant, jongen, ge kunt toch van den dauw niet leven,’ zei Monica, ‘eet een halve boterham tegen heug en meug.’

‘Daar is perikel voor (weigerend antwoord),’ zei hij. En nu ondervraagd verklaarde hij zijn inzicht: hij was vast besloten een einde aan zijne kwaal te stellen, in den koortsboom had hij slechts een half vertrouwen, maar hij zou het ‘Goedvrijdagkind’ gaan spreken. Dat moet met nuchtere maag geschieden.

Het gelaat zijner zusters helderde op:

‘Och ja, Stant, jongen, ja!’

‘Wie is 't Goedvrijdagkind?’ vroeg Pia.

Daar reeds zoolang wonen en het nog niet weten!

‘Welnu een Goedvrijdagkind is een mensch, die op een Goeden Vrijdag geboren werd. Een dergelijke kent alle geheimen der natuur en kan een ieder helpen - als hij wil; doch de Goedvrijdagkinderen zijn over 't algemeen grillig. De schaper (herder) van Crocke is een Goedvrijdagkind.’

Pia had hem weleens met zijne kudde langs de wegen gezien; hij sprak met niemand en

had den naam, dat hij diepzinnig (half krankzinnig) was.

‘Indien ge hem toch in goede luim kondet vinden!’ zuchtte Juliane, hoopvol.

‘Wat zal hij doen?’ onderzocht Pia.

‘Degene, die ziek is, gaat tot hein en vraagt: “Schaper, wat moet ik eten,” of “wat moet ik drinken?” en hij wijst u het te gebruiken middel aan.’

‘Ja,’ zei Dorthee bedenkelijk; ‘maar 't is niet altijd licht om te gissen, wat hij bedoelt; want hij verbloemt zijn antwoord.’

‘Hij moet in raadsels spreken,’ zei Monica, ‘dat is hem met zijn bijzondere begaafdheid opgelegd.’

En de tantes vertelden geschiedenissen, die Pia niet kende: een bedelaar van Ploegvelde leed aan 't vliegend flerecijn, hij ging bij het Goedvrijdagkind: ‘Schaper, wat moet ik drinken?’ had hij gevraagd.

‘Vogelwijn,’ zei de herder.

Dat was den bedelaar onbekend; maar mevrouw Pijpeling van 't kasteel zou wel weten wat het was; zij had alle soorten van wijn in

haar kelder en niemand was ooit ongetroost van haar weggegaan.

‘Neen, man, dat heb ik niet,’ had ze aan den bedelaar geantwoord, ‘ik heb daar nooit van hooren spreken.’

Hij was gansch droef en brak zich tevergeefs het hoofd, tot hij op zekeren dag, aan 't huis van den schoenlapper voorbijgaande, bleef staan om een leeuwerik, die in een ronde kooi zat, aan te zien.

De schoenlapper kwam juist uit zijn huis met een verschen rusch (graszode), dien hij in zijn tuin uitgestoken had. Hij hield eene fontein met water in de andere hand, en sprak schertsend tot den bedelaar:

‘Hier is zijn tapijt en hier is zijn wijn.’

Daar had hij het: 't was water, wat hij drinken moest!

Juliane wist ook eene gebeurtenis: de mulder, Dronke Driesch, zooals men hem noemde, had de sessen (stuipen) gehad. Hij raadpleegde 't Goedvrijdagkind:

‘Mijd u,’ sprak de schaper.

Dit was geen oplossing voor den man. Hij

was zoo ver gegaan om hulp en bijstand; hij wilde niet onverrichter zaak naar huis keeren.

‘Mijd u, zeg ik,’ had de herder herhaald, hem wegduwend, nadat hij voor de tweede maal de vraag wat of hij drinken moest, had gesteld. Maar toen hij volstrekt een voldoende antwoord wilde hebben en een derde maal aandrong, hief de schaper zijn staf dreigend op en het scheelde niet veel, of de hond zou hem daarenboven op 't lijf gesprongen zijn. Hij grolde reeds.

De mulder haastte zich weg. Maar hij ging recht naar de pastorij en klaagde, dat het Goedvrijdagkind geweigerd had hem hulp te bieden, dat het gezeid had ‘mijd u’ en hem weggestooten.

Daar kon de pastoor niets aan doen: hij, haalde de schouders op. Nu wilde echter juist het toeval, dat hij geen onderwerp voor het sermoen van den volgenden Zondag had, en terwijl hij zocht en herzocht naar iets geschikts, kreeg hij een inval:

‘Mijd u,’ dat werd de thesis van zijn preek.

‘Mijd u van den drank.’ Het was een schoon

sermoen, het schoonste, dat men nog van hem gehoord had.

Een licht der opklaring ging voor den mulder op: het was het geestrijk vocht, wat hij moest schuwen.

‘En heeft hij het gedaan?’ vroeg Pia.

‘Helaas neen, hij wilde de remedie niet gebruiken en is ellendig in eene gracht versmoord (verdronken).’

Intusschen had oom Stant zijn pelgrimstocht aangetreden. Daar ook moest hij alleen naar toe. Het was met een benepen hart, dat Pia hem had zien vertrekken: hij scheen zoo vervallen; er lag een bleekheid in zijn oog, er was een doodsche tint op zijn ingezonken wangen, een traagheid in zijn bewegingen, die haar verontrustten.

Hem vergezellen mocht ze niet; maar hem te gemoet gaan, dat kon geen kwaad, nadat het orakel gesproken had. Wellicht behoefde hij haar hulp.

Zij sloop onbemerkt weg in de richting der schapenhoeve. Heel verre kon de kudde nog van 't hof niet zijn. Zij ontwaarde ze dan ook

weldra, ginder, door de honden in troep gehouden, aan den rand van 't bosch... en onkel Stant, die reeds terugkwam.

‘Hewel?’ riep zij.

Hij sprak geen woord; hij scheen ontmoedigd, hij zuchtte, hij ook had het Goedvrijdagkind viesgezind (in slechte luim) gevonden.

‘Wat moet ik drinken?’ had hij gevraagd.

‘Ga, riek het,’ had de schaper geantwoord, den leelijksten vorm, dien de buitenlieden voor het weigeren eener verklaring gebruiken, onbeschoft aanwendend.

Och, wat was Pia bedroefd, de tranen schoten in haar oog en zij wilde onkel Stant onder den schouder steunen. Doch hij kon niet verder en liet zich op den barm van den akker neervallen.

Zij zwegen lang. Toen kwam er een oud vrouwtje voorbij, dat alleen in 't bosch woonde, Josijntje. Zij zocht altijd kruiden, die zij in de stad aan de apothekers verkocht. En Pia om iets te zeggen, vroeg:

‘Josijntje, wat hebt gij daar?’ want zij droeg een heel pak wit-gele bloementakken onder den arm.

Voor alle antwoord trad het vrouwtje nader en stak een bloem onder Pia's neus en vandaar onder den neus van oom Stant:

‘Riekt ge 't niet, menschen? De wilde olm[1)], een remedie voor de waterzuchtigen,’ voegde zij er bij, ziende, dat ze beiden stom bleven van verbazing.

‘Voor wat, Josijntje?’

‘Voor de waterzuchtigen, zeg ik, en hier de galle-boven-de-aarde[2)] om de koorts te breken,’ hernam ze, een kleiner, reukloos pakje met rooskleurige bloemetjes te voorschijn halend.

Daar hadden zij het middel bij de hand!

De blikken van den kranke schoten een straal van hoop: ‘Geef er mij van... voor vijf eenten,’ sprak hij met moeite een muntstuk uit den zak halend, dat hij nog vast scheen te houden, terwijl hij het aan 't vrouwtje gaf. ‘'t Is lastig geld verleggen voor iets, dat onder Gods hemel in 't wilde groeit... maar nood kent geene wet,’ voegde hij er zich zelf troostend bij.

Het was merkwaardig, hoe de vondst van

1) Spiraea Ulmaria.
2) Erythraea Centaurium.

zijn redmiddel hem verkwikt had; met behulp van Pia geraakte hij weldra veilig tehuis.

XXVIII.

Ondanks al de ingeroepen redmiddels: novenen, missen aan den heiligen Geest, ondanks de galle-boven-de-aarde van het Goedvrijdagkind en de medicijnen van den geneesheer - Soenen van Crocke, die in 't geheim aan de huisgenooten verklaard had, dat er eene verwikkeling met hartkwaal bestond - beterde oom Stant niet; hij lag nu zelfs te bed en sedert weken onder kerkerechten. Des Zondags werd er een gebed voor hem in de mis geroepen.[1)]

Dit had tot in den herfst geduurd en scheen een blijvende toestand te zijn: heel het huishouden was er nu naar ingericht: Pia sliep wat in den vooravond en den vroegen morgen, en waakte gansch den nacht bij hem. Hij werd het liefst door haar gediend. Men maakte overdag geen gerucht beneden: het belleken

1) Aan de aanwezenden gevraagd.

was van het winkelhekje genomen; de zusters gingen en spraken stil. Nooit was het er uitgelaten vroolijk geweest; nu mocht het wel de woonst des doods heeten. Juliane en Dorthee zagen er uit, alsof zij aangesteld waren om al den jammer der menschheid te betreuren, zoo bleek en getrokken was haar gelaat Monica versmolt als sneeuw voor de zon, zij was er maar half meer, zei men in 't dorp.

Pia had het lachen verleerd: haar leven bewoog zich in den engen kring van zickenkamer, keuken en kerk. Er lag bijna iets genoeglijks in die volkomen toewijding aan éénen persoon, bij uitsluiting van alle anderen, aan het behouden van één enkel levensbelang.

Aldus was November gekomen met zijn vroege duisternis en zijn grauwen hemel, die als een voorbarige rouw der natuur voor al de nog te verwachten ijselijkheden van den winter, erger dan de winter zelf, uitmaakt.

Het was nacht.

Pia had uren achtereen opgezeten, den slaap van onkel Stant bespiedend, die enkel nu en dan en voor een korte poos was onderbroken

geweest. Hij zat recht in zijn bed, met den rug door kussens gesteund, de twee dikke, witte handen op de verhoogde borst - hij leed thans erg aan waterzucht - gekruist. Hij had als eene hem aangerekende, onvergeeflijke gril nooit een tipmuts willen dragen, en zijn in lang niet gesneden, krullend haar hing tot over zijn voorhoofd. Het was gansch wit geworden. Zijn adem ging regelmatig en toch weet ik niet wat Pia verontrustte, het was een onduidelijk gevoel veelmeer dan het gevolg der redeneering. Was hij niet wat geler dan naar gewoonte, de wang wat meer gezonken?

Zij dorst het licht niet nader brengen om dit beter te zien; maar hij ontwaakte en zij greep zijne hand; dat deed zij altijd om hem haar helpend bijzijn te melden.

'Hoe laat is het?' vroeg hij, zooals gewoonlijk alle zieken vragen, nadat zij uit den slaap geschoten zijn.

'Vier uren,' zei Pia. Het daglicht was nog verre.

'Wat komt de mensch hier doen?' sprak oom Stant, in zelf bespiegeling het hoofd schud-

dend, en meer bepaald, na eene poos, ‘wat ben *ik* op de wereld komen doen?’ vroeg hij, zich als het ware om een oplossing tot Pia richtend.

‘Onkel Stant,’ antwoordde zij, zich naderdringend, ‘gij zijt hier gekomen, omdat onze lieve Heer u de gave van het leven geschonken heeft.’

Maar zijn gedachten volgden reeds een ander spoor: ‘Het is sedert dien slag op mijn hoofd, dat er eene vijs losgeschoten is,’ bekende hij.

Oom Stant werd mededeelzaam.

‘Zonderdat... zonderdat!’ herhaalde hij veelbeteekenend de kin omhoog stekend.

‘Zonderdat zoudt gij nu bisschop zijn?’ voleindigde Pia. Die overtuiging was met haar opgegroeid.

‘Ik zou de kap over de haag hebben geworpen, nog voordat ik ze ophad,’ zei hij met een glimlach.

Oom Stant werd geestig. Pia glimlachte ook.

‘Ik zou het priesterkleed nooit hebben gedragen,’ verbeterde hij de formule zijner weigering.

‘En wat zoudt gij gedaan hebben?’ kon Pia, door nieuwsgierigheid aangespoord, niet nalaten te vragen.

‘Ik had posturen (beelden) gemaakt,’ zei hij met een schittering in den blik.

Hij greep de hand van Pia en leidde haren wijsvinger onder zijn haar: ‘Voelt gij dit?’ op een plaats stilhoudend.

‘Ja,’ zij voelde een bobbel in het schedelbeen.

‘Daar was 't,’ zei hij.

‘Doet dat zeer, onkel Stant?’

‘Indien ik er op duw, ja, of ook wanneer ik de kam er over schrap, anders niet.’

‘Degene, die u verwond heeft, is zeker streng gestraft geworden?’ vroeg zij.

‘Ik heb hem niet verklikt,’ zei Stant.

Hij scheen vermoeid en sloot de oogen. Zij meende, dat hij sliep.

Intusschen naderde de dag. Het had reeds voor de eerste maal geluid op den dorpstoren. Dit gebeurt des Zondags lang vóór de vroegmis, ter waarschuwing aan hen, die verre wonen.

Pia had Monica van de trap hooren komen, aan de deur luisterend stilhouden en verder naar beneden gaan.

En nu sidderde zij: oom Stant trok zijn

adem eensklaps zoo bang en belemmerd op:

‘Dat moet wat reutelen,’ zei hij, ‘sterven is zoo gemakkelijk niet,’ voegde hij er bij.

Geruchten van kachelpan en koterijzer en kolenscheppen en malen waren beneden verneembaar geweest. De zieke snuffende den lekkeren geur op: ‘'t Is Monica, die koffie maakt,’ zei hij, ‘ga, haal er mij eene schaal (kop) en zeg haar, dat ze komen moet, indien ze hier niet te laat wil zijn.’

Zijn toon was ondanks de akelige voorspelling zoo geruststellend, dat Pia het niet ernstig opnam; ook zijn verzoek verbaasde haar: hij had in weken geen koffie gedronken.

‘*Gij* zult den ondank halen, indien gij haar niet waarschuwt,’ sprak hij.

‘Tante, onkel Stant vraagt koffie en hij kout zoo aardig (zonderling), hij zegt, dat ik u roepen moet voor het te laat is,’ sprak Pia, naar beneden geloopen.

‘Ja, hij kout in en uit den haak,’ antwoordde Monica, ‘wij kennen dat, arme duts (stakkerd)!’

De klok klepte, tot spoed aanmanend; schoe-

nen en klompen trokken in de duistere straat voorbij.

‘Ik ga,’ sprak Monica, die reeds haar mantel ophad. ‘Ik moet mij haasten om de mis te hebben, maar de kapelaan (van het kasteel van Diependale, die des Zondags de vroegmis deed) zal niet prediken, 't zal gauw gedaan zijn en dan kom ik sitoe, sitoe (dadelijk) boven.’

Toen Pia in het deurgat der slaapkamer verscheen met den voorzichtig gedragen drank, verschrikte zij zoo hevig, dat de schaal tegen het bord aanklepperde en het vocht gedeeltelijk stortte. Zij bleef als aan den grond genageld staan: oom Stant lag achterover in de kussens gezonken, met de vingeren der twee op de kneukels rustende handen half naar omhoog gekruld, in die onbeweegbaarheid, welke geen twijfel meer toelaat, met die akelige, eenige bleekheid, die uitdrukking zonder weerga - de uitdrukking des doods - die zelfs den onervarenste eensklaps zekerheid geeft.

Bevend stelde Pia den drank, dien oom Stant niet meer behoefde, op het schoorsteenblad en kwam met looden voeten nader. Zij

greep zijne hand, nog slap en warm. Zij voelde naar den pols, werktuiglijk, want zijn aderslag zou haar meer bevreemd hebben dan diens stilstand.

Hij was geheel alleen gestorven!

Tranen rolden over haar wang: zij had hem toch zoo liefgehad, bijna gelijk een vader!...

Dorpslieden kussen niet of weinig. Pia had onkel Stant nog nooit een zoen gegeven. Iets onweerstaanbaars trok haar thans aan: zij boog zich over de sponde; zacht verwijderde zij met hare vingeren eene zwaar neergevallen vlok van zijn haar, zijn schoon, golvend kunstenaarshaar, en drukte hare lippen op zijn koudwordend voorhoofd.

Toen ging zij Dorthee en Juliane oproepen.

XXIX.

Wanneer er één steen uit een oud gebouw brokkent, vallen er weldra nog andere neer.

Zoo gaat het ook, als de dood zijn klauw op een oud huishouden slaat. Geen drie jaren later en Pia was met Monica alleen. Juliane

had den broeder korts na zijn overlijden, Dorthee de beiden wat later gevolgd. De winkel was gedood, het huis gesloten; gordijntjes hingen aan de straatramen. Ja, er was veel uitwendige verandering gekomen en ook het gemoed van tante Monica was anders: drie hoogste diensten bijna achtereen, voor ieder der afgestorvenen daarenboven nog dertig zielmissen: ‘Dertig en dertig is zestig en nog dertig is negentig!’ Zij kon er geene reden van maken. Zij had het gaarne betaald: het was voor hunne zaligheid, maar het belette niet, dat het weggestoken beursje met goudstukken er beduidend door verlicht was. ‘Bijna vier jaren onder dokters handen! al die medicijnen, die zij geven, niet om den zieke te helpen, maar om hun eigen zak te vullen!’ En dan het gebruik, dat in hunne familie en enkele andere van het dorp nog bestond, op de uitvaart niet alleen de dragers en de bloedverwanten, maar al de ongehuwden van de buurt den kost te geven! Monica zat er hoofdschuddend over te dubben. ‘Geen ontvangst meer, en nu zelve uit de winkels te moeten

leven!' Tevergeefs troostte haar Pia: 'Tante, gij zult toch nooit te kort schieten (komen) en aan mij moet ge niet denken.'

Dit deed Monica niet; maar hare gierigheid was vrekzucht geworden. De notaris trok nu de pachten, er was geen handel van geld meer in huis; hetgeen zij noodig hadden, bracht hij.

Eertijds was er ieder jaar eene som te plaatsen geweest en nu rekende Monica, dat zij schulden had - ja schulden! want de notaris had het geëischte voor het betalen der erfenisrechten aan den Staat voorgeschoten, opdat Monica de schaamte en het hartzeer niet hebben zou, onroerende goederen te verkoopen; maar hij trok natuurlijk kroos (interest) en dat ergerde haar.

'Het is toch vreeselijk, dat de Koning moet mededeelen, wanneer er ergens een sterfgeval is!'

Het bedroevendste voor Pia was, dat zij er te veel scheen geworden: 'Indien ik alleen was, zou ik wel weten, wat ik doen zou,' sprak Monica.

'Wat dan, tante?'

‘Heel den boel verlaten en in een gesticht gaan.’

‘Gij zijt zoo rijk,’ zei Pia.

‘Men heeft nog hooger bergen zien dalen,’ en Monica loosde een zucht.

‘Wij moeten zaaien naar den zak,’ sprak ze, zoodra er van een noodige uitgave quaestie was, ‘wij winnen geen rooden duit. Wij moeten tering naar nering stellen.’

Dit klonk als een verwijt. Pia verkropte haar leed.

XXX.

Intusschen verloor Pia hare vriendinnen niet uit het oog; ieder jaar in den zomer ging zij met tante Monica naar de hoeve van Varendriesch kersen eten. Emilie was een kloeke, sterkgekleurde boerenmeid geworden, en ofschoon zij van niets anders kon spreken dan van de opbrengst van 't land, de duurte der boter en den prijs der varkens - levend opgewogen - en zij Pia dadelijk na dezer aankomst naar de stallen leidde om de koeien

te doen bewonderen, en den grendel van 't zwijnshok uittrok om de groote zeug te toonen, toch was Pia gaarne bij haar: er bestond tusschen beiden de band, dien niets verbreken kan: de band in de kindsheid geknoopt, gevlochten uit gezamenlijke herinneringen aan guitenstreken en spel en onschuldig, onvergeetbaar genot.

De laatste maal, dat Pia op de hofstede was geweest, had zij er een jongen man in den hoek zien zitten, die eene pijp rookte; die niet bijschuiven wilde aan den gemeenzamen disch om kersen te eten; die weinig sprak en bedeesd scheen; die Emilie niet aanzag en tot wien deze ook noch een blik noch een woord richtte; maar wiens tegenwoordigheid volstond om Pia, ook zonder eenige verdere verklaring, te overtuigen, dat hij hier in de hoedanigheid van vrijer kwam. Korts daarna vernam zij, dat hij ‘bij Emilie ging’ (verloofd was) en zij naar eene ‘occasie’ (hoeve) zochten. Hij was de zoon van den zoogenaamden ‘rijken boer’ van Crocke. Eene alleszins aanbevelenswaardige partij.

Hermance van den huurhouder had kennis aangeknoopt met den beambte der accijnsen. Haar vader was er tegen en belette haar alle verkeer met dien vreemdeling; en er werd verteld, dat hij 's avonds onder het gevelvenster harer slaapkamer stond, en zij ook over de haag van haar tuin gesprekken met hem voerde en men duidde dengene aan, die de brieven, welke zij aan elkander schreven, overgaf, en voegde er bij, dat zij reeds in ‘'t Vierweegsche’, eene kleine herberg, waren samengekomen!

Het was niet noodig, dat tante Monica Pia belette nog naar de huurhouderij te gaan; de omstandigheden zelf en de handelwijze harer vroegere speelgenoote hielden Pia er van af.

Louise Ras ging trouwen, zoo in eens met een conducteur, die aan den in aanbouw zijnde ijzerenweg tusschen Gent en X - op eenigen afstand van Diependale voorbijloopend - werkzaam was. Pia had het ook hooren zeggen; de vriendschapsbetrekkingen tusschen haar en Louise waren nooit onderbroken geweest, doch sedert enkele jaren zeer verzwakt.

Hun levenswijze was ook zoo verschillend: de eene altijd uit, de andere altijd tehuis.

Het goed en het kwaad verwijderden Pia dus evenzeer van hare drie vriendinnen, en bij het vernemen van de buitensporigheden der eene en de plannen der anderen, kreeg zij een gevoel van vereenzaming en leemte en eigen levensstilstand. Zij was zoo alleen, zoo bekrompen opgebracht, de gedachte aan liefdesbetrekking of een huwelijk voor zich zelve zou zij als eene onbetamelijke onderstelling hebben verworpen, ware deze bij haar ontstaan; en toch was er iets in haar dat naar verandering en uitbreiding van haar gezichtskring, naar verruiming van haar hart haakte. De beelden van vroeger verrezen voor het oog van haren geest: de herberg, de dansende en koozende paren; het trommel- en trompetgeschal der kermisgasten van het jaarmarktplein; het werd een droomend en toch machtig verlangen, dat haar onweerstaanbaar naar elders, naar wat anders trok; en dat zij als iets zondigs door het gebed en de godvruchtige meditatiën beproefde te verdrijven.

Haar eigen levenselement, het vooruitzicht harer toekomst, alles in haar en om haar heen was zoo verschillend van het lot dier vriendinnen, dat het haar eene blooheid bijzette, een afschrik voor de menschen en het verkeer met hen gaf. Zij wenschte Louise inwendig van verre alle mogelijk geluk, maar had haar bijna liefst niet meer teruggezien. Dat ontworpen huwelijk vervreemde Pia van haar; het verdreven en halsstarrig terugkeerend denkbeeld aan het gaan leven onder één dak met een tot dusverre schier onbekende, in de volkomenste vertrouwelijkheid, deed Pia sidderen van heimelijken schroom en raadselachtige aantrekkingskracht tevens. Het groot geschenk: de liefde van een degelijk man scheen haar iets onbereikbaars en ontzaglijks. Die schielijke, sterke, bewonderende, zelfverheffende, uitsluitende genegenheid, wederkeerig in het hart der verkorene ontstaan, moest er overmoed wekken. Dat inrichten van het nieuw huisgezin, al de te nemen maatregelen, al de te komen feestelijkheden waren als zoovele afsluitingen tusschen haar en

en Louise, die zij overigens slechts zelden meer zag.

XXXI.

Pia was dus zeer verwonderd en verlegen, toen op zekeren morgen het bruidspaar, door de moeder der bruid vergezeld, binnenkwam, en gansch van streek gebracht, wanneer zij onder allerlei vriendschapsbetuigingen op het trouwfeest uitgenoodigd werd.

Zij was zoo blij en zoo ontroerd. Louise had haar dan toch nog een hoekje in haar hart bewaard! Zij zaten naast elkander, hand in hand, Pia lachte haar aan, omdat zij haar gevoelens niet anders uitdrukken kon en had de tranen in het oog. De toekomende, een flinke kerel, welgebouwd, zelfvertrouwend en bevallig, boezemde haar sympathie en toch ontzag in.

En terwijl zij op het herhaald drievoudig vleiend aandringen schuchter: ‘Neen, neen,’ antwoordde, ontstond in haar hart een trippelend verlangen tot het bijwonen van het feest, dat

ze overwon als iets misdadigs, iets in strijd met al hare begrippen van geoorloofde uitspanning, en even onwillekeurig en onvermijdelijk echter als de blos harer wang, de glans van haar lokken, de schittering van haar oog, insgelijks zoo onvereenbaar met al de haar omgevende vermolming.

Hoe groot was niet hare verrassing, toen tante Monica er zelf tusschen kwam om te zeggen: ‘Ja, ja, ze zal komen, het is eene gelegenheid om haar zwartzijden kleed, dat zooveel geld gekost heeft en ginder nu in de kast hangt, te pas te brengen.’

‘Ga maar,’ had de oude dochter gezeid, nadat de gasten, voor wie zij een flesch pastoorswijn had uitgehaald, omdat zij haar, die door een ieder nog bij haar doopnaam werd genoemd, ofschoon zij nu eene bel aan hare deur had en ‘op haar goed’ (van haar renten) leefde, ‘juffrouw’ Kneuvels hadden betiteld, wat zij als eene rechtmatige hulde aan haar vermogen had aangenomen.

‘Gij zult u eens “weldoen” en gij moet er niet beschaamd over zijn, het is maar weerhalen.’

Pia had echter niet toegestemd om van den stoet deel te maken; doch zij zat in de kerk, te midden der toegestroomde menigte om de plechtigheid te zien, in afwachting, dat ze zich zou gaan aankleeden voor den maaltijd.

De kerk had een feestelijk voorkomen: er lag een tapijt, er stonden stoelen met fluweelen kussens voor de trouwers; de zilveren kandelaren waren uitgehaald.

Onder de aanwezenden was geene vroomheid te bespeuren. Er werd luid rondom Pia gefluisterd; alle hoofden wendden zich om, toen na een stilhoudend geratel van rijtuigen, andere eigenaardige geruchten aan de kerkdeur de komst der helden van het feest aankondigden.

Pia hield zich stil, het gelaat naar 't altaar gericht; maar zij keek toch ter zijde en zag de bruid aan den arm haars vaders, gansch in 't wit met een floers op het hoofd, een tuil van oranjeknoppen in de hand en den sleep, die verre achter haar ruischte en haar aan de beenen hinderend als terugtrok, vooropgaan, gevolgd door al de bontgetooide dames van den stoet.

Dat was een indrukwekkend oogenblik: een

verdoofd rumoer van bewondering zweefde over het volk; het orgel dreunde. De verloofden traden vooruit en knielden; de priester legde de uiteinden zijner stool op de twee hoofden; woorden werden gepreveld; de ring aangestoken... en Pia's hart klopte, toen de beiden met gebogen aangezicht - vereend voor eeuwig - terugkwamen naar hunne zitplaats.

En voor de eerste maal van haar leven waagde zij het een wensch te vormen: ‘O, iemand aantreffen, die u liefheeft, die gansch zijn bestaan aan u toewijdt, die u troost, helpt en steunt, dien men aanbidt als een heilige!..’

En daar eene streng vermanende stem zich in haar binnenste tegen dien aandrang verhief, bracht een heimelijk antwoord deze ditmaal zegepralend tot stilzwijgen: ‘Is het huwelijk ook niet een heilig sacrament, even aanbeveelbaar als de zes andere? en is het niet door God zelf ingesteld?’

Aan den disch zat zij naast den neef der bruid, Donatus, een ouderen broeder van Gerulf, die nu onlangs priester gewijd was en het huwelijk ingezegend had, en na afloop der

plechtigheid naar de pastorij was gaan middagmalen.

Donatus was bij een oom, koopman in bouwmaterialen te Crocke, opgebracht. Het was een ietwat gezet, blozend jong mensch; hij geleek op Gerulf, maar zijn haar was wat de landlieden ‘wortelgrijs’ 't is te zeggen eerder geelachtig dan vurig ros noemen. Bestendig aan de buitenlucht gewend, had hij het er te warm. Pia bemerkte, dat zijn nek en zijne ooren gloeiden en er druppels op zijn neus stonden. Indien zij wat meerder menschenkennis en levenswijsheid had bezeten, zou zij aldra het raadsel, waarom zij hier zoo dringend genoodigd was, hebben opgeklaard. Donatus vertelde haar al dadelijk, dat zijn oom van plan was hem de zaken over te laten; dat hij het huiselijk geluk boven alles op prijs stelde en men het jonkmansleven moede was, wanneer men de dertig achter den rug begon te hebben; dat hij van geen wereldsche vrouwen hield en een stil, godvreezend meisje huwen de beste waarborg voor de toekomst was.

Pia ondervond, dat hij met zijne schijnbare terughoudendheid en zijn bedeesd voorkomen zeer mededeelzaam was. Zij wist, dat hij een vlijtig handelaar en een ‘brave jongen’ heette. En hoe onervaren zij in dit opzicht ook was, toch moest zij op het einde van het feest aan zich zelve bekennen, dat hij wel veel van haar moest houden om aldus uitsluitend met haar te spreken, en haar tot de vertrouwelinge van zijn zienswijze en zijn levensplannen te maken: oom zou bij hem inwonen - een man is immers niet hinderend in huis als eene vrouw bij jonggehuwden. Eens getrouwd, zou hij zelf niet veel meer in de herbergen noch elders gaan, juist genoeg om zijne waren aan te bevelen.

Zijne echtgenoote zou de kas mogen houden; in huis zou ze meesteres wezen, dat hoeft aldus. Eene oorzaak van twist is het verheimelijken van den geldelijken toestand vóór het huwelijk; dat wilde hij niet, zijne handelsbalans zou ter inzage der belanghebbende liggen, want zijn gewin was goed, zijn oom was een welstellend man....

Waarom klopte Pia's hart nu niet bij het vernemen van al die voordeelen, verbonden aan zijn hand? Waarom toch vormde zij de heimelijke, streelende hoop niet, hier zelf de uitverkorene te wezen, wanneer hij aldus tot haar sprak met trouwhartigen blik en argeloozen glimlach, zij, die eenige uren geleden in de kerk gebeefd had van aandoening bij de enkele schroomvallige onderstelling aan een voor haar opgewekt liefdesgevoel?

Waarom was haar handdruk koel, toen zij des avonds afscheid van hem nam, en had zijne blijkbare vooringenomenheid met haar geen andere snaar doen trillen dan die eener bescheiden, met weemoed vermengde zelftevredenheid?...

XXXII.

Toen Pia eenige dagen later naar de brouwerij ging om te weten, of men reeds nieuws van de jonggehuwden had en hoe zij het stelden op hunne reis, liet Louise's moeder haar een zoo even gekregen brief van hen lezen. Hij

stond vol met allerlei aardigheden en lievelingsnamen, die ze op elkander toepasten - want beiden hadden beurtelings op hetzelfde blad geschreven. Van de reis was weinig, en van de tehuisblijvenden volstrekt geene spraak.

En nu leidde de brouwersvrouw Pia, onrustwekkend geheimzinnig, in de voorkamer; daar liet zij de twee handen op 's meisjes schouder vallen, zag haar met vervoering in de zwarte oogen en sprak:

‘En u mag ik nu ook proficiat wenschen!’

‘Hoezoo?’

‘O, gij moet het wel weten, 't was u zeker wel geboodschapt (voorgevoel van iets hebben)?’

En daar Pia het hoofd schudde: ‘Mijnkind, mijn kind, Donatus is verliefd op u!’

Zij gunde Pia den tijd niet om te antwoorden, kuste haar met geestdrift op de twee wangen en zei: ‘Aan u de prijs, dat noem ik nu eens oprecht den oppergaai afschieten[1)]!...’ Hij zal u schrijven of u komen spreken; hij zou de zaak willen bespoedigen, hij heeft

1) De grootste zegepraal behalen.

mij niet belast u dat te zeggen, maar 't is beter, dat gij gewaarschuwd zijt... Wel, wel: rijk, jong, oppassend en een snelle (mooie) vent! waar hebt ge dat verdiend, hoe hebt ge 't aangelegd om hem aldus op uwen kant te krijgen?...'

Pia was zoodanig overrompeld, dit huwelijksaanbod werd haar met zooveel vastheid als het hoogste geluk aangekondigd, dat het uitspreken van twijfel of aarzeling onmogelijk was.

Pia vertrok geheel verbluft, na dringend verzocht te hebben, dat de pretendent toch niet te haren huize verschijnen zou. Zij wist heel goed, dat tante Monica niets inniger wenschte dan zich van haar zoo spoedig mogelijk te ontdoen, maar tevens ook, dat trouwen voor Monica zelve nooit op het levensprogramma had gestaan en er voor hare zusters en later voor hare nicht ook af moest blijven.

En terwijl Pia over de straat ging, met het hart vol zeldzame aandoeningen en het hoofd gebogen als onder 't gewicht eener bezorgdheid,

dacht zij aan 't verrassende van dezen laatsten tijd: eenige weken geleden leefde zij voort, achteloos nopens hetgeen de toekomst geven zou; toen had het huwelijk van Louise haar eensklaps de mogelijkheid van een verandering voorgetooverd en bij de bruiloftsplechtigheid, in de kerk zelf, was er een haken naar liefde en trouw in haar ontstaan. Het had den tijd niet gehad duurzaam te worden: haar wensch, nog nauwelijks en met angstvallige terughouding gevormd, werd schier onmiddellijk bevredigd!...

Zij zou dus het genadebrood niet meer eten, niet meer tot last aan iemand zijn, een eigen huis hebben als de uitverkorene van een eerlijk man!

En nu wond Pia zich zelve ook wat op. Zij antwoordde kort en stil op de vragen van tante Monica, maar sloop weldra naar hare kamer. Daar nam zij 't spiegeltje van de kast, ging er mede bij 't venster staan en keek zich zelve aandachtig aan, diep in de oogen, als ware 't iemand haar volkomen onbekend: zij wilde weten, hoe een mensch, aan wie zulk

groot geluk te beurt viel, er uitzag, en lachte eindelijk als een onnoozele.

XXXIII.

Den volgenden Zondag werd zij onder een voorwendsel in de brouwerij ontboden. In den loop der week had zij van Donatus een brief gekregen, dien ze onbeantwoord liet. Tot hem gaan stond gelijk met eene toestemming.

Het was zoo vreemd daar in die voorkamer bij dien jongen mensch te gaan zitten in de hoedanigheid van zijn verloofde. Zij had gebeefd, haar hoofd werd als duizelig, toen zij naar die bijeenkomst trok, en thans was zij geheel kalm, het scheen alsof zijn tegenwoordigheid alle gejaagdheid wegnam. Hij legde haar zijn plannen uit - dit had hij reeds gedaan aan het feestmaal, doch onbepaald van zijne aanstaande vrouw sprekend, in stede van ‘u’ en ‘gij’ als thans te zeggen.

Pia, met heilwenschen door de brouwersvrouw bestormd, overtuigd van zijne braafheid en zijn voorbeeldig gedrag, bevreesd voor

tante Monica, had tot dusverre nog niet den tijd tot overweging en zelfonderzoek gevonden. Eene kwezelachtige eerbaarheid had haar belet aan zijn persoon te denken. Uiterlijke schoonheid op prijs stellen was haar van jongs af aan als iets onbetamelijks voorgehouden, en zij bekende aan zich zelve niet, dat zij hem, nu hij daar voor haar zat, toetsend gadesloeg. Zij merkte op, dat er weder zweetdroppeltjes op zijn voorhoofd en zijn neus stonden; dat zijn roode nek in eene vette plooi boven zijn halsboord uitpuilde; dat er witte korreltjes en een paar bleekgele haartjes op zijn dikke schouders lagen, en onwillekeurig herinnerde zij zich het rosse kluwen, dat zij eens in de kamer zijns broeders op het waschwater had zien drijven, en voelde zij iets van den weerzin van destijds. En het was zeker het heropwekken van de gedachte aan dien noodlottigen dag, waarop zij onbewust zooveel misdreven had, wat haar weder een indruk van onfatsoenlijkheid gaf, als waren dat onderhoud en die bijeenkomst laakbaar.

En zij stond op. Donatus had haar nog zeer

veel te zeggen, sprak hij teleurgesteld; maar zij gaf voor, dat tante Monica haar lang uitblijven vreemd vinden zou, en het best was het plan tegenover deze vooralsnog geheim te houden. En, als het ware om den aanstaande nog een uitweg tot terugdeinzen aanteduiden, zei ze bloohartig:

'Ge weet toch wel, niet waar, dat ik met ledige handen zal moeten aankomen?'

'Ja, ja,' antwoordde hij volijverig, 'maar ik weet ook? dat gij een schoonen stuiver te wachten hebt, die ons niet kan ontkomen.'

Deze tijdelijke verzaking en berekende hebzucht, zoo oprecht als brutaal uitgedrukt, kwetsten Pia eenigszins.

Tot dusverre had zij alles lijdzaam laten schikken, als iets dat haar niet aanging. Nu dacht ze, dat ze toch haar woord nog niet gegeven had.

XXXIV.

Het was Diependale-kermis en mooi herfstweder. Gedurende hun laatste gesprek was

eensklaps zulk een bange aarzeling in Pia opgekomen, aan een onbegrijpelijke en toch ernstige waarschuwing gelijk, dat zij Donatus dringend verzocht had die dagen te Crocke te blijven. Het ergerde hem zichtbaar. Hij hield haar weifelen voor grilligheid. Toch had hij toegestemd, mits zij hem dan in den loop der week een bepaald jawoord geven zou, en hem zijn aanvraag aan tante Monica zou laten doen.

Pia zat op de bank aan den voorgevel van hun huis, bedremmelder dan ooit, en zag het volk gaan en komen. Het was alsof al de bewoners van Diependale-buiten hier samenstroomden, de eene herberg uit de andere in, sommigen in hoopen, andere getwee: een meisje en een jongen. Emilie ook wandelde voorbij met haar verloofde. Zij hielden elk een stuk schur (droge schol) in de hand en trokken met hun tanden aan het taaie vel, als om de sterkte van hun gebit te beproeven.

Eertijds kwam Emilie altijd recht naar Pia, zoodra zij deze, die niet uitging, aan haar deur ontwaarde. Nu keek ze zelfs niet eenmaal om, geheel door den geliefde in beslag genomen.

Pia had des morgens gehoord, dat Hermance den avond te voren een duchtig pak slagen van haar vader gekregen had; waarna zij in het stalletje gevlucht, en er uit schrik voor hem geheel den nacht gebleven was. Nu zat zij in haar kamer opgesloten. Dit alles omdat zij haar verkeer met den beambte der accijnsen niet afbreken wilde. Hoe was het mogelijk! Een wildzang en een windmaker, die geen middelen van bestaan had! De verloofde van Emilie was een echte boerenvlegel, dit zag men duidelijker op de straat dan als hij ginder in den hoek zat. Dienzelfden dag had Pia van Louise een brief gekregen, waarvan de toon nog meer dan de woorden groote ingenomenheid met haar man en haar geestdrift voor de minste zijner daden en handelwijze verried. Dat was een knap mensch, inderdaad; maar wat te groote fies (saletjonker) en zelfverwaand... neen van de twee, indien ze had moeten kiezen, zou ze nog liever Donatus met zijn rechtschapenheid en zijn eenvoud...

En Pia zuchtte, want geen van beiden zou het ooit hebben kunnen vermogen haar dat

gevoel in te boezemen, waaraan fortuin, ontzag, eer en alles opgeofferd wordt, en waaraan zij slechts met blozende vreesachtigheid denken dorst.

Des Maandags van de kermis wordt er in alle dorpsgemeenten van Vlaanderen een plechtige lijkdienst gecelebreerd voor de afgestorven parochianen; den avond te voren reeds luidt om zes uren de doodsklok, schijnbaar als eene vreugdeverstoorster in 't midden van het feestgewoel. Bij nadere overdenking komt men tot de ontdekking, dat het algemeen jaargetijde (jaarlijksche dienst) juist op dien dag gesteld is, opdat de van daar geboortigen en elders wonenden - welke met gelegenheid der kermis vrienden en magen bezoeken - er ook tevens een gebed voor hunne ouders, grootouders of andere bloedverwanten zouden kunnen uitstorten.

Pia had dien nacht niet geslapen, hoe nader de dag kwam voor haar beslissend antwoord bepaald, hoe grooter haar twijfel en onbehaaglijk aarzelen werd. Zij had het voor zich zelve willen verheimelijken, dat zij, de gasten

der brouwerij van verre ziende naderen, eensklaps naar binnen was gevlucht om tusschen de gordijntjes te kijken, uit vrees dat Donatus, haar verbod trotsend, misschien toch gekomen was... waren dit de gevoelens, die men een bruidegom toedragen moest?

Zij zat in de kerk met de twee handen voor het aangezicht, verdiept in pijnlijke levensbeschouwing: waarom toch was haar vrede verstoord? waarom was ze naar dat trouwfeest geweest? En dan klonk het ‘ondankbaar jong!’ in haar binnenste, zooals tante Monica haar noemde, toen zij, nog een kind, het geluk bij haar verwanten te zijn opgenomen niet te schatten wist en aan heimwee leed.

Met geweld trachtte zij haar geest tot het gebed te dwingen, het oog vestigend op de zwartfluweelen, met zilver belegde kazuifels der geestelijken, die zich aan het outer bewogen. Het eerste wilde niet gelukken, maar het licht, de wierook, het gezang brachten slaperige verstomping en leniging teweeg.

De kapelaan van het kasteel hielp officieëren, hij was thans de biechtvader van Pia en plots

schoot het haar te binnen, dat zij, zoo droef en radeloos, bij hem kon aankloppen om troost. Dit schielijk genomen besluit verkwikte haar reeds.

XXXV.

Den volgenden morgen, in stede van naar de kerk te gaan, begaf zij zich naar de kapel van het adellijk slot. Deze stond aan den ingang der groote beukendreef en was nieuw gebouwd en aan Onze lieve Vrouw van Lourdes gewijd. Soms werd er mis gelezen, wat juist dien dag gebeurde.

Het was er klein, nog wat naakt aan versiersels, maar de muren waren kleurrijk beschilderd en ginder stonden - nog door geen prachtiger vervangen - de twee kandelaren, waaraan oom Stant zoo lang gewerkt had.

De kapelaan zag Pia aan den biechtstoel zitten en kwam er zijne plaats innemen, na afloop van den dienst. Zij zei hem alles, welke goede gelegenheid van trouwen zij had; dat zij er nu bijkans te veel was voor tante

Monica, en hoe moeilijk het scheen om ja of neen te antwoorden.

Hij was een voorzichtig man. Hij antwoordde, dat zij haar eigen hart moest proeven, de voordeelen wegen, ten einde geen besluit te nemen, dat haar later berouwen mocht... dat zij te dien einde hare toevlucht tot Maria nemen kon, eene novene doen, bij voorbeeld... dat de troosteres der bedrukten haar het beste ingeven zou.

Pia had, ongelijk het grootste deel der jonge meisjes, nooit een geestdriftige, betrouwvolle vereering voor Maria gekoesterd. Waarom zou zij haar nu te voet vallen?

Dat kon zij hem niet zeggen en zij ging, na geknikt en haar kruis gemaakt te hebben, ontroerd en weifelend en ongeholpen heen.

Zij had kunnen weenen van ergernis en spijt en wankelmoed.

De zon was opgegaan; de bleekblauwe wolkelooze hemel voorspelde een heerlijken dag; de herfstnevel kroop nog over de akkers en hing in een wazig floers over het wat verder gelegen sparrenbosch; het had over-

vloedig gedauwd, Pia's schoenen waren nat van het gras aan den zoom der baan, en de gele met oranje gestipte muiltjes van het wilde vlaskruid[1)] hingen zwaar voorover, terwijl de distelpluimkens in 't voorbijwrijven van haar rok er op bleven kleven.

Aldus was zij tot op de hoogte gekomen, vanwaar men heel de streek kan overzien. Dicht aan haar voeten, op strooken van hier en daar nog vage (onbruikbaar) land met bloeiend heidekruid overdekt, zag zij de schapen reeds aan 't grazen. Een hond drentelde sluipend naar haar toe: een mooie hond met ruig wit haar, een zwarten staart, zwarten bek en schrandere zwarte oogen. En daar zij bevreesd een weinig achteruitweek, sprak de herder, dien zij nog niet had ontwaard:

'Ga recht door, hij zal niet bijten, 't is een jonge, die nog maar medeloopt.' Meteen floot hij eens en zijne twee andere wakers, zwart en ros gevlekt, met de ooren recht en de verant-

1) *Linaria vulgaris*.

woordelijkheid in heel hun wezen uitgedrukt, sprongen rondom de verspreide kudde, die met een daverende trappeling verschrikt samenschool.

Het Goedvrijdagkind!... en in geen slecht humeur, hoe had Pia niet eerder aan hem gedacht!

Zij legde, onweerstaanbaar aangetrokken door zijne uiterlijke schoonheid, hare hand op den kop van den jongen hond, die, zelf bang, licht met den staart kwispelde, toen sprak zij:

'Schaper, ik heb eene voordeelige occasie van trouwen, moet ik het doen, moet ik het niet doen?'

Hij zag haar aan met een vriendelijk oog; zij was een frisch en aangenaam verschijnsel op dat eenzaam plekje, in dat vroege morgenuur.

'Hou vast!' sprak hij naderkomend en haar zijn staf toestekend.

Pia wist niet, wat hij in den zin had, tot hij haar nogmaals zei: 'hou vast.' Toengreep zij 't aangebodene.

'Hier,' beval hij, haar eenige passen verder een mullen molshoop tusschen de kruiden

aanwijzend, ‘maar let wel op: gij zult den staf zoo recht mogelijk daarin stellen, en dan een stamp op den grond geven; valt hij naar u, zoo trouwt gij, valt hij naar mij, zoo trouwt gij niet.’

Hij sloeg haar gade, terwijl zij ijverig de onderste punt van den met de twee handen gehouden staf in den molshoop stelde.

‘Stampen?’ vroeg Pia, die met hare taak klaar was.

Hij glimlachte: ‘Onnoodig,’ sprak hij, den staf met zijn vinger even aanrakend; hij stond zeer los en merkbaar naar hem gericht, zoodat hij onmogelijk naar den anderen kant had kunnen vallen en weldra op zijne voeten lag.

‘Gij trouwt niet,’ verklaarde hij.

‘Ik trouw niet!’ herhaalde Pia met een zucht van verruiming en de oogen ten hemel.

‘Danke,’ sprak zij, gansch verlicht, ‘danke, dat gij mij hebt terechtgewezen.’

Hij had haar reeds den rug toegewend, toen een nieuwsgierig verlangen om meer te weten in haar opkwam: ‘Schaper!’ sprak zij, en hij stond haar weder ten gehoore.

‘Zeg mij, indien ik hem nu afzeg, wiens bruid zal ik dan wezen?’

Zij had de hangende handen gevouwen als in 't gebed, de verlegenheid over hare driestheid en de geduchte en toch gewenschte uitspraak van zijn vonnis zetten haar oog iets onderworpen smeekends, hare houding iets madonna-achtigs bij en hij antwoordde:

‘De bruid des Heeren!’

XXXVI.

Een onvoorzichtige, die uit een valstrik geraakt, een beschuldigde, die na een voorloopige gevangenschap wordt losgelaten, een bezitter, die een betwisten eigendom behoudt, kunnen geen dieper bewustzijn van bevrijding en zielerust verkrijgen dan Pia op dit oogenblik. Het hart verkwikt, den geest verhelderd, alle boeien ontketend. Het was haar te moede, als het Tobias moest zijn, die aan de zekere hand des Engels naar het doel werd geleid.

Hare roeping was haar aangewezen, de Heer

had haar tot zich gewenkt! Geheiligd in haar eigen oog, kwam zij tehuis. Geen twijfel meer, geen aarzeling, geen kwellende keuze te doen: het pad was voor haar afgebakend.

Vol vrome geestdrift wierp zij zich in hare kamer op de knieën neder voor het houten Christusbeeld, door oom Stant gesneden en geschilderd en dat de tantes haar ter gedenkenis gegeven hadden. Zij legde haar hoofd tegen de bloedige zijwonde en leunde dan haar aangezicht op de doorboorde voeten met de handen als verlamd er achter saamgestrengeld: 'Weg met de wereld en zijn ijdelheden! Ik kom tot u, ik kom tot u!' murmelde zij bestendig.

Het was alsof de hemel in haar gemoed nederdaalde; zooveel geluk moest wel uit Gods genade voortvloeien en eeuwigdurend zijn. Wat was zij anders geweest dan een eerste sein, die groote godsdienstvlaag harer kindsheid? En zij werd zoo erkentelijk nu voor de haar opgelegde beproeving: indien die jonge man haar zijne hand niet had aangeboden, zou zij het nooit bevroed hebben, dat ze

verstokt was voor alle aardsche wellust!...

Zij was naar de brouwerij geweest, een zware gang! - zij had de vrouw met de boodschap van het afzeggen belast, en tot hare bevreemding ondervonden aan den bitsen toon, waarmede haar geantwoord werd: ‘dat het wel was en zij het maar moest weten, indien zij het berouwen mocht,’ dat het niet zoozeer haar geluk als het voordeel van Donatus was, dat men voor oogen hield.

Zij had nog niets aan tante Monica medegedeeld, maar ging den kapelaan vinden. Zij wist niet wat haar belette om van 't Goedvrijdagkind te spreken en verklaarde hem, dat God haar duidelijk hare roeping had aangewezen en zij vast besloten was in een klooster te gaan.

Zij wachtte bijval en bewondering; maar hij schudde het hoofd: ‘Zoo gauw niet, mijn kind, gij zijt wat wispelturig, wat veranderlijk, wat overdreven. Men neemt een dergelijk besluit niet in een oogenblik van tegenzin of krenking of onder den invloed van iets, dat ons wordt aangedaan of opgelegd.’

Dit was koud water op haar enthusiasme; maar het kreeg weldra het uitwerksel van een stortbad: het wekte gloed. Zij voelde in haar de macht om hem en allen, die haar plan dwarsboomden, uit den weg te slaan.

XXXVII.

In de kerk van Diependale stond een meer dan levensgroot pleisterbeeld aan een pilaar, in de nabijheid van het zijaltaar: Christus met de doornenkroon op het hoofd, de hangende handen gebonden, eene roede in den arm, een purperen, geschilderden mantel, half van zijn naakte, bloedig gestriemde schouders vallend. Het aangezicht was goddelijk schoon: een aangrijpende voorstelling van het wee, dat de mensch zijn evenmensch berokkent; een beeld van liefde, opoffering en vergiffenis tevens....

En nu wist Pia, waarom het was, dat zij allengs het aangebeden kindeken Jezus vergeten had en onwillekeurig haar stoel nader bij den pilaar had geschoven en hare plaats

in de kerk niet meer naast tante Monica maar verre vooruit was. Hier stond haar bruidegom; met eene onweerstaanbare magneetkracht had hij haar tot zich getrokken nog vóór 't Goedvrijdagkind zijne orakelspreuk deed. Hoe had zij dien oproep onbeantwoord kunnen laten, wat had haar tot dusverre verhinderd aan zijn wenk te gehoorzamen? Zij kon het niet begrijpen, nu dat zijne aanwakkerende stem, voor anderen onhoorbaar, zoo luid in haar binnenste klonk. Gedurende de goddelijke diensten sloeg zij er den blik niet van af; zij vergat zelfs te bidden, gansch in beslag genomen als zij was door de afgrijzen, medelijden, vroomheid, opgetogenheid wekkende beschouwing van dat beeld.

Het aanschijn Gods derven - dit had zij in haar catechismus geleerd - was een der grootste folteringen van den zondaar hiernamaals, en nu vatte zij al de macht van die bedreiging.

Het was haar een pijnlijk genot die trekken te ontleden: de oogen waren naar den hemel gericht; bloeddroppels sijpelden van onder de doornen op het edel voorhoofd; de mond

scheen te smeeken. Zij zag de neusgaten, den krulbaard op en onder de kin, de sterke spieren van den hals, den put tusschen de sleutelbeenen, daar alles naar omhoog was gewend. Wat zou ze niet hebben gegeven om eens een blik dier oogen op zich te voelen rusten! want langzamerhand had het beeld leven verkregen: de lippen ademden, de borst ging op en neder, de armen verroerden; het steen was trillend vleesch geworden....

En te diep geschokt om dit lijden van haar zaligmaker en verlosser langer aan te zien, verborg Pia het gelaat in hare twee handen en bleef als duizelig nog geknield, nadat alle stoelen reeds omgekeerd, en al de geloovigen neergezeten waren.

Zij nam het visioen in hare verbeelding zoodanig op, dat het haar tehuis nog bijbleef. Wanneer zij naast Monica met eenig handwerk zat, viel de naald stil, haar aangezicht helde voorover, haar oog was starend in het ijle gericht; een hemelsche glimlach - een zonnestraal van 't hart - speelde om haar mond: de Godmensch was voor haar verschenen, hij

deed haar een teeken met den wijsvinger, dat ze komen zou, en in verbeelding stond zij op, slingerde met eene rassche beweging haar naaiwerk van zich af, wierp de stoelen om, weerde hersenschimmige hinderpalen weg en volgde hem, verbijsterd en besloten. Het was alsof een tastbare duisternis zich om haar heen verspreidde, waarin geen ander licht meer uitstraalde dan dat der aureool rondom zijn hoofd, die haar tot baken diende; alsof er onzichtbare afgronden gaapten aan elke harer zijden en zij nochtans den voet met zekerheid op eene enge verbindingsplank stelde, terwijl hij haar de hand reikte om haar er overheen tot zich te trekken...

Dan ontwaakte ze als uit een droom, verdwaasd den halfvoltooiden naad op 't neergezonken handwerk niet vindend en vingerhoed of schaar zoekend. Gelukkig nog als tante Monica, die traag de kralen van haar paternoster door de vingeren glijden liet, niets opgemerkt had.

Op hare kamer lag Pia soms lang voor het kruisbeeld - de eenige stomme getuige van

oom Stant's overlijden - voor zij er toe besluiten kon om in haar bed te gaan.

En wanneer zij zich ontkleed had en hare lokken losrolde, nam zij de zware vlecht in de hand, liet ze weder vallen en keek om, hoe laag ze wel mocht naar beneden hangen... Zij hield den spiegel dicht aan haar gelaat en sloeg haar smachtenden, bezielden oogappel en hare trekken gade: de neus misschien wat klein, de mond misschien wat groot, de wangen rond als die van een kind. Zij keek naar hare armen, tot aan de oksels bloot: dik, blank en stevig, fijn aan den pols, waarop de ietwat roode kleur der kleine hand afstak... Een glans kwam op haar aangezicht: dit alles offerde zij aan haar hemelschen bruidegom op; geen menschenoog zou ooit haar zien, noch weten noch vermoeden hoe schoon zij was!... Maar met haar bewustzijn van kracht voor het verzaken aan ieder aardsch genot ontstond een verwijt van ijdelheid, een angst voor zonde in haar binnenste. Zij snoerde snel haar hemd hoog aan den hals toe, maakte een kruis en bad om vergiffenis, omdat zij -

door Satan aangestookt - het gewaagd had een blik op zich zelve te slaan.

Een stoot van heldhaftige dapperheid, een bijna niet te toomen impulsie drong haar om eene schaar te vatten en die helsche haarvlecht af te snijden en ver van zich te werpen; om een geesel te zoeken, waarmede zij hare schouders tot den bloede kastijden en martelen zou...

Maar neen, dit ook was overmoed. ‘Geen opgewondenheid, geen vervoering,’ had de kapelaan haar aanbevolen, ‘kalme overweging, zelfbeproeving.’ Na verloop van een jaar zou men zien, of ze volhardend was.

En Pia murmelde gebeden, nederig onderworpen, in de vrome aandrift van haar hart.

Zij lag nog lang wakker met de handen boven hare bedsprei gevouwen, de blikken omhoog naar de lichte duisternissen van den zomernacht starend. Allengskens vielen hare wimpers neer, en slapeloos doemden zeldzame dingen voor hare phantasie: glans en gloed en kleuren; tooverpaleizen stonden er uit op, bepaalde, en toch steeds verwisselende vormen

aannemend. Zij wilde haar geest dwingen om niets dan bovenaardsche, etherische voorstellingen te zien en toch werd alles wezenlijkheid en zoo niet tot het mogelijke, dan toch tot het droombare behoorend: gouden zetels, diamanten luchters; bloemen van het zonderlingste maaksel, het schitterendste rood en blauw en doorschijnend wit, in garven opschietend, in festoenen neerhangend; fluweelen draperiëen met franjes van goud; heiligen in witte wolken gehuld, palmtakken en leliën torsend; muziektonen, die 't oor bekoorden, weergalmden zacht, als uit de verre verten dreunend; Maria op haar troon, door engelen omgeven; God de vader onder een koepel - een oude man, ontzagwekkend en aanbiddelijk, met een bisschopsmijter op en den wereldbol in zijn hand. Een witte baard daalde tot op zijne knieën; het licht, dat van zijn hoofd afstraalde, maakte haar zonneblind; boven hem hing de Heilige Geest onder de gedaante eener witte duif; aan zijne zijde zat Christus, God de Zoon - haar bruidegom. Hetzelfde aangezicht als het beeld in de kerk, maar thans onstoffelijk

in zijne gelukzalige schoonheid. Engelen zweefden over de groepen, wuivende banieren en bloemkransen slingerend; en Pia waande, dat een dezer engelen nederkwam, heel, heel laag tot op de wereld, tot aan de plaats, waar zij lag. Zij hoorde den slag zijner vleugelen, en merkte op, hoe groot hij was, nu hij naast hare sponde stond; en zij voelde welke kracht hij bezat, want als eene pluim tilde hij haar op in zijne armen en vloog met haar de ruimten in tot voor den troon des Heeren... neen niet er voor: hij zette haar neder bij God den Zoon, op eenigen afstand nog, zooals het behoort tusschen een mensch en zijn verlosser... en zij voelde een hemelsch geluk door hare aderen stroomen, dat zij, de laatstgekomene, in die ontelbare heiligenscharen het naast bij hem zat...

En nu werd ze wakker uit haar visioen van den hemel... het was nog schemerduister om haar heen... zij lag nog op aarde... nog in het huis van tante Monica. Zij was nog zoo verre van hem af, zij droeg nog niet eenmaal het kleed, dat haar tot zijne bruid verheffen

moest!... En met een zweem van onbehaaglijkheid, met de hebzucht van een gierigaard, eene verdubbelde gretigheid van behoud, onder de bedreiging van roof of verdeeling, vol snerpende, strijdlustige jaloezie en tevens met een besef van 't wanhoopvol en onvermijdelijk ontsnappen en verbrokkelen van een haar eenig toebehoorend goed, dacht zij aan al die godvruchtige, wereldlijke dochters, die zich aan Christus gewijd hadden, aan al die maagden in de kloosters, die hem ook tot bruidegom verkoren, hem liefhadden en vergodend aanbaden als zij!...

XXXVIII.

Zoo was de winter gekomen en heengegaan met zijn koude, zijn lange avonden, zijn eenzaamheid en afzondering, waarin Pia met wellust een voorsmaak vond van haar aanstaande afbraak met de wereld. Die afbraak zou onbeperkt wezen: in duurzame bespiegeling en geestdriftige vroomheid was haar voornemen versterkt, gerijpt en onveranderlijk genomen:

zij zou de voorschriften Gods zoo stipt en streng mogelijk volgen, in de orde der Arme Klaren of der Theresianen zou ze zich opsluiten, levend begraven, geen mensch meer zien, onder het floers, dat haar hoofd en aangezicht bedekte; tegen niemand meer spreken, tenzij achter eene traliedeur en een zware gordijn verborgen... Zoo deden andere aldaar verblijvenden, als hare ouders, nauwe bloedverwanten of zeldzame vrienden kwamen. Voor Pia moest de opschorsing van alle levensverkeer volledigér dan voor iemand wezen: zij kende geene familie en tante Monica zou het niet zijn, die haar van uit haar gesticht bezoeken zou. Want nu had zij haar besluit aan tante Monica medegedeeld en dadelijk dezer goedkeuring en toestemming verworven; tante begreep zelfs niet, waarom de kapelaan haar een verheimelijkt proefjaar tehuis had opgelegd, dat proefjaar heeft men in het klooster, meende zij. Een dag was haar te veel, met het oog op de nu mogelijke afschaffing van dagelijkschen onkost en haar eigen onmiddellijke intrede in een gesticht. Weldra kwam

echter eene terugwerking: tante Monica had er niet aan gedacht, dat Pia een bruidsschat medekrijgen, en eene nonnenuitrusting hebben moest. En nu werd zij door tegenstrijdig verlangen getrokken: het verlaten harer woonst, het behouden van haar geld.

Het was een zonderling leven, dat de beiden hadden dien laatsten winter van samenzijn: de aanstaande, eeuwige scheiding van elkander legde een wederzijdsche mildheid in elk harer woorden, in de kleinste harer gedienstigheden. Al de voorwerpen om haar heen, die de eene een geheel menschenleven gezien en gebruikt had, waarmede de andere, wel niet zoo lang, maar toch sinds hare kindsheid vertrouwd was, verkregen als het ware iets van het eerbiedwaardige, dat aan ouderwetsche dingen uit een museum eigen is. En toch maakten hare harten er zich allengskens meer en meer en zonder smart van los, wellicht aldus, omdat het grondgevoel vrijwillige opgave en verzaking was.

Wat er brak of buiten gebruik geraakte, werd niet meer vernieuwd, tenzij het onont-

beerlijk was. Monica berekende hoeveel kolen zij nog noodig hadden tot Augustus, het tijdstip van haar beider vertrek, en daar die berekening ietwat op vrekzucht steunde, moesten zij zuinig wezen en zaten zij met koude om toe te komen. De pot van de kachel was gesprongen, een gat er in gebrand, waardoor de asch viel en men den gloed zag; waarom er een anderen in doen steken, zou de kachel daarom meer opbrengen op de verkooping? De kat was weggebleven - het was zoo vervelend, de eene na de andere verdween spoorloos; men verdacht een man in de buurt, dat hij ze ving en opat - en er werd haar weder een jong aangeboden; doch neen, wat zou Monica er mede doen, indien 't behouden bleef?

Zoo waren al hare gedachten op ontreddering en scheiden gericht. Wanneer Pia zich in haar bed legde en in de sarge dook, verlangde zij met eene stugge drift tot zelfkastijding naar de door linnen overtogen plank, waarop zij wist, dat de strenge nonnen sliepen; wanneer ze ontwaakte in het duister, genoeglijk warm, en middernacht hoorde slaan, wenschte zij naar

't klokje, dat haar op dat uur oproepen, en in de kille kapel van 't klooster drijven zou. Wanneer zij aan het maal plaats nam en de dampende schotel met betrekkelijk krachtig voedsel haar eetlust onvrijwillig opwekte, wenschte zij naar het oogenblik, waarop alle vleeschspijzen haar ontzegd zouden zijn.

'Christus heeft nog meer geleden,' dacht zij immer.

In het dorp bemerkte men haar zucht naar afgetrokkenheid, haar verdubbelde vroomheidsoefeningen en ofschoon noch zij noch Monica noch de kapelaan er een woord van gerept hadden, werd er gezeid, dat ze in een klooster ging, en er bijgevoegd dat het was uit spijtige teleurstelling, omdat zij Donatus achternageloopen had en hem niet krijgen kon.

'Zij heft haar staart wat hoog?' zei men, 'indien ze verstorven ware, zou het misschien inkleppen (lukken), maar Monica is van eene taaie soort, ze kan met al onze beenderen nog noten knuppelen.'[1)]

1) Ons allen overleven.

XXXIX.

April en buiig weder. Pia ging op den zolder met een korf om schavelingen, waarvan de voorraad, door oom Stant bezorgd, in lang nog niet uitgeput zou wezen. Zij kwam er maar zelden meer; het venster in den gevel bleef nu altijd toe; geen andere klaarheid viel er binnen dan door 't vleermuisraam, waarin een zonnestraal schuins, als een balk van licht, met milliarden glimmende stofatomen doorwemeld, naar beneden schoot; een vunzigheid lag onder de balken, welke, voor haar, die uit den tuin kwam, bijna in 't duister gehuld bleven. Weldra werd haar oog aan den twijfelschijn gewend: daar stond de schaaf bank van oom Stant, rein gepoetst en toch bestoven, als iets, dat niet meer gebezigd wordt; hier zijn zagen aan een spijker van het vlierwerk, eertijds ingesmeerd en niettemin reeds met roestvlekjes bespikkeld, door de macht van een altijd werkzaam, verdelgend natuurelement.

Hij kon hier niet meer komen, onkel Stant, en Pia zou er zich zelve ook voor eeuwig

uit verbannen. Hier was 't, dat hij zijn vogelzangen floot, dat ze als kind onder gindsch venster zat of er door naar de vlakke velden blikte.

En een verteedering verweekte haar verhard gemoed, als zweefde er nog iets van zijne goedheid in dit hem zoo bekend en dierbaar plekje, iets dat zich aan haar mededeelde en onweerstaanbaar was. En eene vraag kwam in haar op: indien oom Stant nog leefde en haar met zijn stil vaderoog aanstaarde en ziek was en haar noodig had, en haar zwijgend bad om bij hem te blijven... wat zou ze doen - hem verlaten in den nood om den oproep van haar hemelschen bruidegom te volgen, of...?

En Pia sloeg de handen voor haar oogen met angst en afschuw; want een onstuimige impulsie drong haar zich met bloedend hart van hem, van alles los te scheuren...

Een bui moest over de lucht gekomen zijn, de zonnestraal was weg, het werd half donker op den zolder; regendruppelen trommelden op de pannen boven haar hoofd en weldra slikte

de afleider der goot gulzig het stroomend water in. Zij luisterde naar het gerucht, gesust als door het hooren eener zachte melodie, die kalmte en bevrediging in hare tonen meevoert.

Daar hingen de reesems (risten) erwten van het vorig jaar, plantgoed, nog niet uitgepeuld, en die niet meer, voor haar ten minste, in den grond zouden worden gelegd; het zaad der groenten in zakjes, zorgvuldig met een reeds opgekruld papierstrookje er op genaaid, onnoodig thans, de soort aanduidend. Ginds, waar de zonnestraal reeds weder door het glas scheen, ontwaarde zij groen op den grond: het waren de overblijvende ajuinen en sjalotten, die, verstoken van aarde en licht en warmte - hun levenseischen - toch een wanhopige poging hadden gedaan om, ondanks al het wreed geweigerd noodzakelijke, in zich zelven alleen de kracht te zoeken tot het voortbrengen van lange, bleeke scheuten, een ontkieming, die, onnatuurlijk zijnde, tot geen duurzaamheid lijden kon.

Pia rukte instinctmatig, als om hun in de

palen van het mogelijke ter hulp te komen, het touw los, dat den grendel - tot meerdere verzekering tegen 't openwaaien - aan een spijker vasthield, en stak het luik naar buiten.

Nog eenmaal waarde haar blik over de daken heen naar den verren horizont, waar lucht en aarde in nevel samensmolten; naar 't eerste groen der volden daartusschen, naar de wolken, reuzig zwaar, als een ontzaglijk, veranderend gevaarte over de blauwe vlakken voortschuivend.

Een geratel daarbeneden trok hare aandacht af. Zij boog over 't kozijn en zag - reeds voorbij het huis voortrijdend - een drietal kermiswagens traag op den stap der paarden door de straat trekken. Haar hart popelde, haar geest vloog mede en voelde zich toch tevens vastgeboeid; een vaag verlangen naar vrijmaking, waaruit? zij wist het niet, - naar ontvlieden, waar naar toe? zij wist het ook niet, ontstond in haar. Het trok haar weg, het wekte smart en knelling en weemoed. Herinneringen ontwaakten, aan schaduwbeelden gelijk, die het oog ziet, maar de hand niet

grijpen kan; - beelden uit het verleden, zoo onbestemd en wispelturig, dat zij verdwenen waren, voordat haar geheugen ze volkomen belichamen kon. En het scheen haar, dat zij op die zelfde plaats, aan dat zelfde open vensterraam eens, lang, zeer lang geleden, een gelijk visioen ontwaard, en een zelfden indruk van verloren liefde had gekregen, met een vertwijfelend, jammervol en driftig haken naar het veroveren van nieuwe teederheid...

Zij maakte het teeken des heiligen kruises, zooals de catechismus haar voorhield te doen en ging haar krollen samengaren. Haar oog viel op den grooten vierkanten korf - eertijds tot het uitdragen van koopwaren gebruikt -, waarin het gereedschap van oom Stant verzameld lag: zijn winkelhaak, zijne schaven; beitels, drilboren, de vijlstaak en de vijlen, met de handzaagjes boven alles liggend. Pia's gedachten namen eene bepaalde, spijtige richting: het was te betreuren, dat al die dingen daar nu als oud ijzer zich zelven lagen op te eten, niet waar? dat tante Monica niet tevreden was geweest met de haar eens geboden som,

en volstrekt den prijs der expertenschatting wilde. Pia was destijds bijna blij den korf weder onverrichter zaak te mogen helpen boven sleuren, omdat ze dit niet gaarne in vreemde handen zag gaan; nu zou het toch gebeuren. En met haar ingeboren en onoverwinbare neiging tot inhaligheid ontstond het hartzeer, dat heel de boedel nu waarschijnlijk nog minder zou opbrengen, en tevens kon ze een glimlach niet weerhouden, omdat zij, die alles en zich zelve verzaken ging, nu nog met wereldsch geld en goed bekommerd was!

XL.

Er stond een theater op de markt. Dat was nog nooit gebeurd. Men sprak van niets anders. Het was een Duitsche troep, allen familieleden, die hier vertooningen zou geven. Zij hadden reeds te Donkzwalm, te Vroden en te Berge-Sint-Apollonia gestaan. Maar waarom hier, waarom niet liever te Zompelgem, dat de hoofdplaats van 't kanton was? Ja, mensch, dat gaat soms zonderling in de wereld. Zij waren

van plan geweest om het te doen, maar hadden moeielijkheden met het gemeentebestuur ontmoet - het was ‘kin koen ka’ (vitterij) geweest: nu hadden zij de toelating, dan werd ze ingetrokken, en weder toegestaan; ten laatste waren ze niet tot een akkoord gekomen voor 't plaatsgeld en uit ‘opinigheid’ en om Zompelgem een bei te zetten (beet te nemen) hadden zij eensklaps het besluit gemaakt hun tenten in het kleinere Diependale op te slaan.

Zij logeerden in 't Gemeentehuis. Hun reputatie vergezelde hen: brave menschen: een moeder met vijf zonen, waarvan er vier gehuwd waren, en enkele andere personen. De figuranten waren lieden van het dorp zelf, uitgezocht en in der haast beknopt onderwezen in 't geen men van hen eischte. Zij kregen elk een paar vrije toegangskaarten. Dit was misschien oorzaak van de belangstelling, die zij - nog voordat de eerste vertooning plaats greep - bij het publiek opwekten. Altijd zeker is het, dat hun bijval groot werd: het volk stroomde weldra van Crocke, van Ploegvelde, van Muilem en Klakberge, immers van

heel het omliggende toe: het was ook zoo schoon, zoo roerend, zei men: de passie van Christus! geen toeschouwer kon met droge oogen blijven en het was niet duur: één frank op de eerste, een halven frank op de tweede, en een kwartje op de derde plaats.

Pia luisterde deelnemend naar hetgeen er van verteld werd. In hare hoedanigheid van toekomstige non sprak het van zelf, dat zij geen tooneelspelen bijwonen kon; zulke zouden overigens door den burgemeester - die zich in alle bestuurszaken door den pastoor leiden liet - niet toegelaten geworden zijn; maar het gold hier Bijbelsche en Christelijke voorstellingen en de godvreezende dochters van Diependale lieten niet na ze te bezoeken.

Ondanks dat zou Pia, in wie de lust om er ook heen te gaan, levendiger werd, het nooit gewaagd hebben er aan tante Monica het voorstel toe te doen; maar het toeval kwam haar ter hulp.

Op een Donderdag, dat er 's avonds vertooning zou zijn - men speelde tweemaal in de week, ook des Zondags - had zij zich

met Monica naar Crocke begeven, ten einde aldaar het klooster te zien. Het was een ruim gebouw door nonnen bestuurd, opgericht ter plaats waar eertijds een landgoed - de Kluize genaamd - had bestaan. De uitgestrekte tuin, waar thans de eeuwenoude boomen waren uitgerot, had zijne wegen versmald behouden en diende tot wandelplaats aan de kostgangers van beider kunne, die er hun intrek hadden genomen: meest boerenlieden, die er na een leven van slavelijk werk op het einde hunner baan kwamen uitrusten, of andere bemiddelde, alleenstaande personen.

En zie, met de grilligheid, die alle zoekenden in hunne keuze kenschetst, had het Monica daar in eens bevallen, ofschoon het er in andere oogen misschien niet beter was dan te Klinke en te Meidale, waar zij ook een bezoek had gebracht. Ja, alles stond haar aan, bekende zij gereedelijk, te meer daar er buiten den tuin, in de zoogenoemde Zompelingen - een rij van kleine waterpoelen - een kapel met ‘echt’ water van Lourdes was opgericht; ‘Kijk eens, hoe gemakkelijk!’ zij was niet

rap ter been meer en kon er dagelijks haar devotie doen.

De overste had de beiden rondgeleid. Het was een nog jonge vrouw, wellicht mooier gemaakt door de begoocheling van den nonnendoek. Zij droeg een kruisbeeld op de borst. Haar oog was schoon en zacht; haar stem niet luid; haar houding bescheiden en toch zelfvertrouwend, en de naam van ‘moeder’, dien men haar gaf, scheen zoo goed van toepassing, want men kon niet anders dan troost en steun en opbeuring bij haar verwachten, hoewel een zekere strengheid, onder haar mild voorkomen verscholen, met bang ontzag naar haar oordeel, haar goed- of afkeuring moest doen opzien.

Zij ging schier nooit uit, maar wist toch al het nieuws van het omliggende; zij ook sprak van de passiespelen en toonde verwondering, dat hare bezoeksters die nog niet hadden gezien. En tante Monica, gansch opgewekt en verrukt, omdat eindelijk een besluit was genomen en de dag voor haar intrede in 't gesticht was vastgesteld, en omdat de

gevraagde jaarlijksche som haar ‘tusschen vel en vleesch’ (redelijk) scheen, zei eensklaps aan Pia, op den terugweg, dat zij zich 's avonds naar het theater zouden begeven.

Pia viel als uit de lucht van verbazing. ‘Wel, wel, de wereld zal vergaan!’ zeiden ook de buren, ‘kijkt eens, Monica, die het er afdoet om naar 't spel te trekken!’

Jawel, en dat nog op de eerste plaats!

XLI.

Men moest eenige stappen opgaan, dan over ietwat bewegende planken, onder een gordijn binnen. Het was er eng om tusschen de zittingen door te dringen, en de modderplassen, die men in reten zag blinken, gaven een indruk van onvasten grond. Keurig was er alles nochtans. Heel het timmerwerk der barak was met roze en wit gestreept katoen bespannen. Dit gaf er iets sierlijks en warms aan. Petroleumlampen hingen hier en daar en verlichtten goed.

Pia en hare tante zaten op de vorenste bank,

dicht bij een viertal muzikanten, die hunne viool stemden. Van achteren en in 't midden was alles reeds stampvol; de eerste plaatsen werden trager door de notabelen ingenomen. Over het geheel zweefde dat zwaar geronk eener menschenmassa, waarin de klanken zoo luid en toch onvatbaar zijn.

Monica zag om en rond met wijde oogen en van verbazing hangende lip. Pia was in een vergeten en toch eensklaps weer bekenden dampkring. En zij ook keek toe, buiten haar weten het hoofd omwendend, levendig en met blozende wang. Het was een oprecht genot voor haar de leermeesteres van Monica te wezen:

'Tante, dat groot ding daar voor ons, met die verguldsels en bloemen en kwispels er op geschilderd, is de gordijn; daarachter is het theater, gij zult het zien, wanneer men ze optrekt.'

'Als er maar geene ongelukken gebeuren!' zei Monica, want het zittingstel begon te waggelen onder haar; de planken daverden onder het gestamp, en de lucht dreunde door

de kreten van het ongeduldig wordend volk.

Het scheen, dat er geen mensch meer binnen kon en toch wemelde het ginder aan den ingang nog immer van voorbijdringende gestalten. Buiten was er geroep ontstaan. Op de achterste banken scheen men het niet te hooren; tot hier galmde het door. Sommigen, waaronder de vrouw uit de brouwerij, schenen verontrust: wat mocht dat wezen?

'Och, "champetter",' sprak Monica tot den veldwachter, die, als handhaver der orde in zijn grijs met groen gegallonneerd pak, de driekleurige kokarde op de borst en de schako op 't hoofd, niet ver van haar stond en ook luisterde, 'och, champetter, als een brave, ga eens zien wat voor "lawijd" er daar is.'

'Niets, dochter Kneuvels?' zei hij met een zelfvertrouwenden glimlach in zijn baard, een glimlach, die voor het niet gebruik moeten maken van zijn sabel waarborg was? 'niets, eenige schavuiten van Zompelgem. Zij kunnen niet verdragen, dat hier wordt gespeeld. Honden, die blaffen, bijten niet.'

De aandacht werd afgeleid. De violen piepten

en krijschten met klagend geluid. Drie kloppen achtereen en de gordijn verzwond in de hoogte.

Het tooneel verbeeldde een woud met weelderig gewas, op den voorgrond een boom vol gouden appels, twee menschen daaronder: onze eerste ouders, Adam en Eva. Hij gansch in bladeren gehuld - ondanks de overlevering, die hem een lichter gewaad toekent; zij met een zoo overvloedigen, langen haarsluier, dat elk ander kleedingstuk overbodig werd. Het serpent stak den kop aan hare voeten op, en ofschoon de toeschouwers zijn gelisp niet vernamen, toch moest Eva het wel verstaan en moest het haar, hoe onbeweeglijk het ook scheen, wel overreed hebben, want zij plukte eenen appel van den naasten tak, beet er in en reikte dien aan Adam over, die hem gretig aannam en aan den mond bracht. Dit was de bekoring met de verboden vrucht. Een engel verscheen met het bloote zwaard om hen straffend uit het Aardsch Paradijs te drijven.

De voorstellingen volgden elkander op: Abraham en Isaac, die bijna zijn slachtoffer werd; Agar, smadelijk met Ismaël naar de

woestijn verbannen; Rebecca aan de bron, Eliëzer uit hare kruik lavend, Mozes op den berg Sinaï, met de tafels, die Gods geboden dragen, in de hand; het oordeel van Salomo, de ware en de valsche moeder op de proef stellend; Judith met het hoofd van Holophernes op den schotel... och heel de Heilige Geschiedenis in levend wezen!

En de groepen waren mooi, een goeden smaak en eene kundigheid verradend, die verwonderlijk waren bij een nederig op de dorpen rondreizenden troep.

Monica beleefde alles mede: sidderend, toen Abraham zijn zwaard ophief; onmeedoogend voor Agar, die toch maar eene meid was en nu zag, wat er van kwam - van zulke dingen! Een goed voorbeeld voor al die jonge zottinnen, die het beklagen, als ze ‘aan den haak zijn’ en het te laat is. Geroerd door Tobias, die door den schutsengel werd geleid; vol heilig ontzag voor Mozes, voor Salomo en David. En Monica niet alleen, elk was onder den indruk van de kunstige plasticiteit der groepen, die een man met vreemden tongval

aan de voor 't meerendeel met de overlevering onbekende toehoorders verklaarde. Oog en gehoor waren zoodanig in beslag genomen, dat het luider en vijandelijk geroep van buiten de aandacht niet of weinig wekte, tenzij in de tusschenpoozen, wanneer de veldwachter de ruststoorders eindelijk stillen of bedreigen ging.

Nu zou het eigenlijk passiespel een aanvang nemen. Al het overige was slechts de voorbereiding daartoe, hoorde Pia dokter Soenen, in haar nabijheid zittend, zeggen.

Slechts voorbereiding! wat kon er schooner, treffender wezen dan dit!

Zij was bestemd om aldra de waarheid zijner woorden te ondervinden, om meer dan iemand de macht, die 't nog te komene op elk ontvankelijk gemoed moest maken, sterker dan een der aanwezigen te voelen.

XLII.

De passie van Christus.

Toen het doek opging werd Christus, ge-

bonden, omgeven door soldaten voor den troon van Pilatus gebracht. En Pia ontstelde, zij hield haar adem in, hare oogen spalkte zij open: daar stond de Godmensch voor zijn rechter, bijna geheel gelijk aan het aangebeden beeld in de kerk, of zoo schielijk verrassend aan haar ideaal gelijk, dat elke vroegere voorstelling als bij tooverslag verzwond: de houding fier, edel en smartvol; de haren blond en als de baard gekruld; de neus recht, en de blikken hemelsch van menschenliefde en onderwerping aan een akelig lot...

Hij was ter dood veroordeeld en men bracht eene kom, die voorzeker niet van dat ververwijderd tijdstip dagteekende; maar dit hinderde niemand, en Pilatus waschte plechtig zijne handen van het bloed, dat stroomen zou. Het doek viel.

Elk was getroffen en er heerschte een oogenblik stilte, waarin het: ‘Oe! oe!’ van daarbuiten verneembaar werd, voordat het menschengeronk hier binnen herbegon.

Met kloppend hart volgde Pia, telkens bij het ophalen der gordijn, de haar in schildering

bekende statiën van den Golgotha. Toen zij Christus het kruis zag opnemen, lispte zij onhoorbaar, voor zich zelve:

Het is volbracht 't geen Jesse's zoon
Ons voorzong met een trouwen toon:
Door 't Hout zal God in 't heidendom
Eens heerschen als zijn vorstendom.

Christus valt onder het kruis. Pia had tot hem willen snellen om hem op te helpen.

Hij ontmoet zijn heilige moeder, die tot den dood toe bedrukt is. Een treffend tafereel.

Simon van Cyrenen helpt hem zijn kruis dragen... Gelukkig wie hem naderen en ondersteunen mag!

Daar komt de heilige Veronica. Zij droogt het zweet van zijn aangezicht en toont het er in gedrukt afbeeldsel aan de ontroerde verzameling. Wat dan? Pia voelde als een kneep in hart, was hij niet *haar* uitverkorene, waarom moest eene andere die daad van mededoogen op zich nemen?... ‘Vanhier!’ klonk het in haar binnenste, ‘vanhier, die tusschen bruid en bruidegom durft treden!’

Hij valt ten tweede male. Och, Pia's aan-

gezicht vertrok bij 't zien van al dat lijden; hoe houdt hij 't uit? hoe houdt zij 't uit het aan te staren?

En weder volgt een ander gevoel, afwisseling biedend, maar grievender nog: Jezus de weenende vrouwen vertroostend. Tranen klommen ook in Pia's oog, tranen van spijt, van medelijden en jaloezie: Waarom moest ze dat daar voorgesteld zien, wat haar ter kwelling in 't geheugen blijven zou? Waarom had zij in dien tijd niet geleefd, waarom was zij niet de eenige geweest, die op zijn kruisweg hem mocht vergezellen? Alles, alles aan hem offerde zij op. Zij had een besef van het ontzaglijk groote van die liefdedaad en tevens van verdeeldheid, van karige wedermin, waar er zoovele, vele, vele mededingsters waren!...

En het was, alsof ze ontwaakte uit een droom, in welken 't menschelijke het goddelijke vluchtig, bijna heiligschendend overheerscht had... Gods hart was onuitputtelijk genoeg om allen in zijn milde liefde te begiftigen.

‘Oe! oe! oe!’ huilde de brooddronken en misschien dronken menigte buiten de tent.

‘Toe, champetter,’ zeiden enkele aanwezigen, ‘het wordt gevaarlijk,’ en het mocht wel aldus wezen; want herhaaldelijk was met geweld tegen de planken als in een stormloop aangebeukt.

Hij zag eens op, ernstig ditmaal, wat bleek, zichtbaar verontrust; maar hij bleef zitten.

‘Hij durft niet meer, 't is een benauwderik (lafaard),’ schold men hem uit.

Maar het doek ging weder omhoog en de toestand was zoo indrukwekkend, de gemoederen werden zoozeer door het gruwzame der voorstelling geschokt, dat er niets anders voor al die lieden meer scheen te bestaan dan wat er daar, eenige schreden van hen, plaats greep en de weerspiegeling was van hetgeen er meer dan achttien eeuwen geleden verre, verre in 't Heilig Land wraakroepend, hemeltergend, en toch voorspeld en noodzakelijk ter redding van het menschelijk geslacht, dit leerde hun de overlevering, was geschied. En met de verwarring in den geest, en al de goede gevoelens van 't gemoed levendig opgewekt, zag men onverpoosd en innig belangstellend toe.

Pia helde geheel voorover, nauw nog op de bank zittend, als ging ze haar vleugelen ontplooien om naar het tooneel te vliegen.

Nu was het vreeselijk: Christus van zijne kleederen beroofd en gelaafd met galle en edik. En zij moest zich inhouden om niet uit te roepen: ‘Geef hier den beker, dat *ik* hem ledige!’

Christus met de doornenkroon op het hoofd, waaronder bloedige druppels langs zijne slapen en over zijne wangen lekten, met den angst op al de goddelijk schoone trekken, werd op het kruis genageld. Groote spijkers met hamerslagen, die telkens in Pia's hart weerbonsden, door zijne voeten, door zijne handen geboord. En men kon waarnemen hoe zijne oogen verschrikt openspalkten en hoe bij iederen slag zijn leden trilden van de foltering.

Toen stond het kruishout opgericht. Hij was tentoongesteld tusschen twee afschuwelijke moordenaren en ware 't niet, dat Maria en Maria-Magdalena er met andere personen onder stonden en weder in Pia's aandoening een drop van ik weet niet wat nijdigs of onbe-

haaglijks mengden, zou zij in zwijm gevallen zijn, toen een Romeinsch soldaat zijn dolk in het hart van Christus stak om te weten of hij nog leefde.

'*Maria, sieh da dein Sohn*, had hij gezegd,' en dan: '*Johannes sieh da deine Mutter.*'

Tranen stroomden nu langs hare wangen en snikken hieven hare borst op, toen hij, stervend nog: '*Es ist volbracht*,' had gelispt.

Een gemurmel van aandoening doorliep de zaal, weldra gesmoord in luider, vijandig getier; een schok deed al het houtwerk der tent kraken en waggelen, het gespannen linnendoek bewoog onrustbarend en, voordat iemand tijd had om aan opstaan of vluchten te denken, sloegen al de banken - één stel uitmakend - zijds om. Het was een noodgeschrei en een gejammer, waarvan men geen denk beeld heeft, te meer toen bijna oogenblikkelijk op de eerste ramp een tweede volgde: door de zwaarte der neergeworpen menschenmassa werden eenige planken op den achterkant losgerukt of braken. De een rolde over den ander, vloekend, huilend, kermend, tuimelend, kruipend en

klauterend om boven en langs daar buiten te geraken, onder het tergend hoongelach der schavuiten op het plein.

Pia en hare tante zaten gansch vooraan. De ruk was er minder hevig dan elders, maar angstwekkend toch. In eens zonken zij van anderhalven meter hoog tot in de modder van den grond, al de ledematen in den val geschokt.

Pia's geestdrift was zoo groot, haar godsdienstzin was zoo geweldig opgewekt, de overspanning van al hare vermogens zoo buitengewoon, dat zij, alle begrip der wezenlijkheid verliezend, en alle zucht tot zelfbehoud bij haar zich opschorsend, in het huis Gods waande te zijn. Het gestreepte doek, dat zij boven haar hoofd zag openscheuren, scheen haar het floers van den tempel, waarvan er in 't Evangelie spraak is... nu zou ze heerlijkheid op heerlijkheden aanschouwen!...

Dit duurde slechts een oogwenk, want zoodra het luid gehuil na den tweeden schok achter haar ontstond, deed de vrees het bloed uit haar wangen verdwijnen; zij was als blind, als stom en greep, de hand ter zijde naar steun uit-

slaande, tante Monica bij den borstdoek vast. Deze zat gansch ineengekrompen, in doodsangst als een diertje, dat den genadeslag afwacht.

Er was een man van den troep voor de gordijn verschenen, die het volk poogde gerust te stellen en te weerhouden. Het was volstrekt niets, zei hij, men kon de banken oprichten, het hol ginder in den hoek stoppen en stutten, de vertooning liep ten einde en zou voortgezet worden.

Maar hij zelf zag bleek als een lijk, niemand luisterde, men verdrong letterlijk elkander om uit het gevaar te geraken. Tot overmaat van onheil werd eene petroleumlamp omgestooten. Het vocht ontvlamde, eene vuurtong likte, hoog opschietend, de gordijn...

Toen verloor Pia schier het bewustzijn of ten minste zij look de oogen, hare ziel aan God opgevend, onbekwaam om te verroeren of hulp in te roepen...

Zij voelde twee sterke armen haar omgrijpen, optillen en wegdragen; een warmen adem in haar haren, dan een koude lucht op haar

voorhoofd, die haar uit dien verdoofden toestand, half droom, half onmacht, wekte. En zij lag neder op den grond, aan den muur en zag in het schijnsel van den brand het goddelijk gelaat van Christus, angstig over haar gebogen, de schoone oogen vorschend en bevreesd op haar gevestigd...

Hij was reeds weg om elders hulp te bieden. Vrouwen uit het volk naderden haar meewarig.

'Waar is tante Monica?' riep zij eensklaps, het vol besef der werkelijkheid en der verantwoording terugkrijgend.

'Hier, hier,' zei men, geruststellend, in het gewoel dat om haar heen ontstaan was, en Monica zelve drong tot haar door.

De brand werd gebluscht; dra zou men het vuur meester wezen, niemand was dood en schier bij mirakel niemand erg gekwetst; eenige kneuzingen, dat was alles. Zij hoorde lachen en opgewekt en vroolijk praten over 't voorval; maar in weerwil van dit alles was zij zeer ontsteld: een ontoombare behoefte aan luide uiting, teweeggebracht door al de ont-

roeringen van dien avond, deed haar in een hevig, kinderlijk gesnik, vergezeld van een stortbui van tranen, uitbarsten.

XLIII.

Des anderdaags in den vroegen namiddag zat Pia alleen in de woonkamer. Tante Monica deed haar dutje boven; het was zoo stil in huis, dat het gegons eener vlieg tegen de ruiten aan een bijna luid gerucht werd. De zon scheen op den rooden met zand overkronkelden vloer. Het uurwerk tikte.

Pia zat voorover geheld met de voeten uitgestoken, de hielen op een bankje rustend, de handen, als in gebed gevouwen, het kleed tusschen de knieën neerdrukkend. Zij scheen aandachtig iets ginder op den muur gade te slaan of naar iets onvatbaars te luisteren.

Zij hoorde en zag eigenlijk niets. Voor haar zweefde het visioen van den vorigen avond: dat schoon, goddelijk gelaat, omgeven door een krans van heiligheid, in den gloed van den brand, zooals zij het, uit hare onmacht ont-

wakend, over zich gebogen had ontwaard. De aangrijpende voorstellingen waren slechts nog schaduwbeelden, de schrik was vergeten, een nacht van diepen slaap had haar verkwikt.

Pia had haar rozenkrans, dien zij altijd in den zak droeg, te voorschijn gebracht en er eenige ‘tientjes’ aan gebeden. Hij was aan hare vingers ontsnapt en op den grond gevallen, zonder dat zij het bemerkt had. Zij moest half in sluimer zijn geraakt.

Een ruk aan de bel deed haar opspringen. De deur stond gemeenlijk op de klink, wie er iets te verrichten had of tot bezoek kwam, trad onaangemeld binnen. Met het vooruitzicht van iets ongewoons ging Pia openen. En zij ontstelde zeer, want daar stond een man voor haar, vreemd en toch bekend: rechte neus, stil gelaat; zonder baard nu, met donker haar in plaats van blond; maar met dezelfde groote, schoone oogen vol uitdrukking, de oogen die gisteren op haar hadden gerust: de Godmensch in persoon!

Zij werd rood en wit, zij voelde, dat hare stem belemmerd zou zijn en sprak niet, doch

wees hem naar de woonkamer, waarin hij met de vrijmoedigheid van vertrouwbare degelijkheid en het bewustzijn eener wettige oorzaak door den langen, nu ledigen winkel heen zonder aarzelen treden dorst.

Zij keerde ook een stoel naar hem, doch hij zat niet neder. Hij had vernomen, zei hij, dat er hier schrijnwerkers gereedschap te koop was, en hij zag Pia vragend aan, met dien zelfden blik, die tot in hare ziel drong.

'Ja, inderdaad, van onkel, ter zaligen, nog?' antwoordde zij, reeds wat minder bevangen.

Hij drukte zich in een vreemden tongval uit, half Platduitsch, half zonderling Vlaamsch en Pia - wellicht nog ter hulp gekomen door vage herinneringen uit den tijd harer kindsheid - 'maakte ook hare taal', zoodat zij elkander goed begrepen.

Zoo was het niet met tante Monica. Op het gerucht gewekt of reeds wakker, verscheen zij daar bijna onmiddellijk na het binnenkomen van den man. Zij zocht, de deur vasthoudend,

met de teenen naar hare sloffen, die aan de trap stonden, en sloeg den blik niet van hem af, verontrust of gramstorig.

Pia was toegeschoten en stak een muil aan haar voet:

‘Is dat een van die spelspelers van op de plaats?’ vroeg Monica, luid vezelend, op een toon van verwijt. Zij ook had hem herkend.

‘Mijnheer komt om 't alem te koopen,’ antwoordde Pia om haar te sussen.

‘Waarom laat ge dat volk hier alzoo maar seffens binnen?’ vroeg Monica weder zonder geluisterd te hebben.

Pia kuchte om haar vijandelijke gezindheid te bezweren en hare stem te smoren en weder herhaalde zij duidelijker: ‘Een kooper voor 't alem van onkel Stant.’

‘Zoo, zoo,’ zei Monica, aangenaam verrast.

Hij had al het gezegde niet verstaan of nam er den schijn van aan. Hij trad nader en met den hoed steeds in de hand, in zijn zonderling samenraapsel van Dietsch, deed hij haar uiteen, dat hun gereedschap in den brand was gebleven;

dat hij en zijne broeders gewoon waren zelf hun theater op te bouwen of te herstellen in geval van beschadiging, en hij vernomen had, dat hier te koop was wat zij behoefden.

‘Wat wil hij?’ vroeg Monica, die geen woord had begrepen, weder met eene openlijke minachting, tot Pia gewend.

En voor de derde maal herhaalde zij: ‘Het alem van onkel Stant koopen.’

Het stond nog in de voorkamer, want onlangs was er een timmerman van Crocke naar komen kijken. Zij hadden geen akkoord gekregen. Monica ‘was er te zout mede’ had hij gezeid en zij vond, dat hij ‘op hazard uit was’.

‘Kom mede’, sprak Pia tot den man; zij was reeds een paar stappen ver in de gang.

Maar Monica trad tusschen beiden: ‘Neen, neen, wacht liever hier, wat denkt gij dan?’ tot Pia gewend, haar op de hielen volgend, ‘en mijn lievevrouw met hare zilveren kroon op, die in de kamer staat!’

‘Tante, als 't u belieft, zwijg,’ antwoordde Pia, stil en dringend, ‘hij zal het hooren.’

‘Dwaas jong?’ bromde Monica, ‘wees getrouw, maar vertrouw niemand.’

Met haar tweeën sleurden zij den grooten korf in de keuken.

Het gereedschap werd, onder het wakker oog van Monica, door den kooper ter hand genomen, omgekeerd en langs alle kanten bezichtigd. En het was wonderlijk, hoe eene roestvlek op het ijzer, een ontbrekende tand aan eene zaag, eene memelvermolming in het hout van een hecht, tot ergernis van de verkoopster, zichtbaar werden gemaakt en schrikbarende evenredigheden aannamen. Pia zag toe: herinneringen, liefderijk en weemoedvol, werden bij haar opgewekt. Zoo was het telkens, wanneer dat alem ter veiling werd uitgehaald. En telkens wenschte zij inwendig op 't laatste oogenblik, dat men geen akkoord krijgen zou.

Het aanraken alleen van al die welbekende voorwerpen scheen haar eene ontheiliging.

Nu was het niet aldus. Met den blik streelde zij ze nog, maar zonder wrevelige jaloezie, tusschen de vingeren van den hen hanteerenden

tooneelspeler; zij gunde ze hem. Het was alsof ze, in zijn bezit, tot de rechte bestemming kwamen; en al de schade, die er aan was, die haar en tante, telkens als er een lief hebber verscheen, zoo luid werd verweten, die bij haar een dubbel tegenstrijdig gevoel opwekte: waarborg voor het gewenscht behoud van iets dierbaars, spijt over het versmaden eener te geld gestelde koopwaar; al die zwijgend en toch duidelijk getoonde sleet, bedroefde haar nu meer dan ooit. Zou hij het gereedschap willen? Zou hij weigeren? Ja? Pia gunde het hem. Ware zij alleen en meesteres geweest, zij zou een spotprijs hebben genoemd.

'*Wie viel?*' vroeg hij.

En toen Monica zei voor hoeveel heel de boedel door iemand van den stiel (het beroep) geprezen was en hij zoo maar dadelijk: 'Goed,' antwoordde, juichte er iets in Pia's hart.

Doch juist dit zoo geredelijk aannemen van haar eisch wekte weder argwaan bij Monica.

'Geen geld, geen Zwitsers,' zei ze stout.

Hij had het zeker weder niet verstaan of wilde Pia, die zeer rood geworden was, niet

beschamen; met een traag gebaar vol deftigheid haalde hij eene zeer versleten portefeuille en tevens een slechte porte-monnaie uit den zak:

‘Wat verkiest gij: goud of bankbriefjes?’ vroeg hij.

‘Geen papier,’ sprak Monica met eene afwijzende beweging. Hare kleine zwarte oogjes blonken in wedstrijd met de stukjes, die hij op de tafel telde.

Zij nam ze één voor één en deed ze op het blad klinken. ‘Het dunkt mij niet, dat er slechte bij zijn,’ bekende zij.

En terwijl hij het pasgeld er bij voegde, begon Pia te spreken van den brand, van den angst, dien men gehad had, van die deugnieten van Zompelgem, die de barak hadden losgerukt.

‘Ja,’ zei hij, ‘maar indien de grond niet door de regens was gedrenkt geweest, zou het ze toch niet gelukt zijn.’ Het was goed, dat er geen ongevallen waren; alles was geassureerd, maar de geleden schade was toch nog groot, wie weet hoelang de vertooningen nu zouden opgeschorst zijn!

‘Ge moet hem al dien klap niet leveren,’ zei Monica fluisterend en trok aan het kleed van Pia.

‘Gij waart zoo wit als een lijk,’ sprak hij tot haar, en nu werd zij weder zeer rood: zij had zich reeds afgevraagd en betwijfeld of hij haar herkende.

‘Pia zal u helpen dragen,’ sprak Monica, hem zedelijk wegdringend.

Zij namen elk een oor van den korf vast. Het gewicht helde gansch naar Pia als de kleinste over, maar het was niet daarom, dat ze eenklaps den last nederzette, toen de deur open was en zij de straat voor zich zag: een onverwinbare schuchterheid, een besef van ik weet niet wat onbehoorlijks kwam in haar op:

‘Neen,’ verklaarde zij.

‘Het is te zwaar voor u, niet waar?’ sprak hij hoffelijk. Hij riep een knaap, die fluitend aan den overkant voorbijging.

En met een dank, een blik, een groet der hand en een glimlach op het mooi gelaat trok hij heen.

XLIV.

Nauw kon hij een paar honderd stappen ver zijn of Monica bemerkte, dat een tamelijk groote handzaag, onder 't bezichtigen tegen den muur gesteld, vergeten was.

Indien haar schrik voor aftroggelarij en bedrog levendig mocht heeten, zoo was ook haar rechtvaardigheidsgevoel en haar vrees voor het kleinste vermoeden van oneerlijkheid:

'Och God, wat zal hij denken! Loop hem na, Pia, breng hem zijne zaag.' Meteen stak Monica deze het voorwerp toe.

De zaag dragen wilde zij, hem achternaloopen wilde zij niet. Pia wachtte dus tot zij berekende, dat hij in zijn voorloopig thuis kon zijn. Toen ging ze. Zij ontwaarde hem inderdaad niet meer, noch in de straat noch op de plaats. Daar stond de barak uit welke hij haar den avond te voren gedragen had. Al het bekleedend linnen was afgenomen en het naakte geraamte had iets deerniswekkends met de gekromde ijzeren stangen en de verkoolde stompen van de ontbrekende balken

aan den kant, waar het vuur was ontstaan. Er lag een hoopje asch op den grond, er wuifden nog lichte zwarte flardetjes als baanst (tondel) er over in den zomerwind. Ook de wagen, die er naast stond, bleek veel te hebben geleden: geen ander spoor van ruitjes meer dan eenige glasscherven, de plaats aanduidend waar de raampjes waren geweest; een der voorwielen half verbrand en het ijzer van de radvelg ook verwrongen en ruiggeroosterd; vormlooze voorwerpen - het vernield gereedschap - vermoedelijk na onderzoek als bepaald onbruikbaar op een tasje geworpen. Eenige kleine snaken - afstammelingen der kermisgasten - speelden luidruchtig onder elkander.

In het midden der naakte tent, op een droog plaatsje, want er lag nog overal modder ondanks den zonneschijn, zat een jonge vrouw, die deeluitmaakte van den troep. Zij hield een wichtje op den schoot en haar oog, wellicht zonder iets te zien, dwaalde jammervol over al de verwoesting om haar heen.

Pia stapte op haar toe met de vergeten zaag, die zij haar reikte; maar de jonge vrouw

stak de hand niet uit, zij wendde zelfs het hoofd af, haar kind op den grond stellend:

'Ik trek mij dat niet aan,' sprak ze, 'moeder is ginder en de anderen ook,' onbepaald met eene beweging van den elleboog het Gemeentehuis aanwijzend.

Pia wist, dat zij er allen van in het begin hun intrek hadden genomen, de wagens te klein zijnde om hen te herbergen voor een langer oponthoud.

Zij ging door de open poort, omdat ze ongaarne den voet in de gelagkamer zette, uitkijkend of ze niemand zag.

Ja, de oude moeder opende eene zijdeur: daar was hun verblijfplaats en Pia moest binnen komen of zij wilde of niet.

Er stonden een paar bedden, een wiegje, een kacheltje, stoelen, eene tafel, eene waschtob, alles dicht opeen en toch niet slordig noch afkeerwekkend. Die enge plekjes, volgestopt voor een tijdelijk kampement - een korte standplaats tusschen bestendige zwerftochten - waren Pia niet onbekend en het weerzien er van was haar niet onwelkom.

Zij zat nochtans niet neder, maar sprak

weder in haar zonderlinge brabbeltaal met de vrouw over het rampgeval, en won het hart van deze door de verklaring, dat de vertooning zoo schoon was en haar zoo diep onroerd had.

‘Wezenlijk, wezenlijk?’ vroeg de tooneelspeelster, met de verheldering, die vleierij verwekt, op haar oud en gerimpeld aangezicht.

Zij vertelde het een en 't ander: van in hare eerste kindsheid had ze de planken betreden onder de leiding van haar vader, die tooneeldirecteur was; al hare zonen waren kunstenaars: het zou hun onmogelijk geweest zijn een vaste woonplaats te hebben en stil te leven.

En toen vroeg Pia of zij nooit te Gent was geweest.

Ja, als kind, overal hadden hare ouders gewerkt; een harer broeders, zij wist niet meer welke, was er geboren.

Dat was natuurlijk lang voor Pia's tijd.

Deze had een oogenblik half gehoopt wellicht eene voormalige kennis aan te treffen en eertijds onbewust in aanraking met de huidige tooneelisten te zijn gekomen.

Het bleek niet zoo te wezen.

‘Johannes, hier is eene zaag, die de juffer achterna brengt,’ sprak de moeder tot haar binnentredenden zoon.

Hij heette Johannes! hoe zonderling: in hare gedachten noemde Pia hem aldus, waarschijnlijk - hoe dom ook de aanleiding daartoe mocht wezen - omdat ze hem den naam Johannes, toen hij aan 't kruis hing, had hooren uitspreken.

Hij knikte, hij dankte haar door eenen glimlach en zij haastte zich weg.

XLV.

Er greep eene beduidende verandering met Monica plaats. Op den avond van het ongeval had zij zich kalm en kloekmoedig, schier onverschillig gehouden. Haar wantrouwen en hare baatzucht van den daaropvolgenden dag hadden aangeduid, dat zij nog immer dezelfde was. Maar evenals sommige giftsoorten eerst na uren of dagen hun kracht gevoelen doen, zoo kreeg ook eerst nu de schrik zijn uitwerksel. Monica werd ongedurig, zenuwachtig en bang; zij had de memorie verloren, maar

den indruk behouden. Hare vrees voor brand grensde aan het kinderachtige en zij beefde bij het zien der vlam in de kachel, zoodra het deksel werd gelicht:

‘Die schroom is in mij,’ zei ze, met de twee handen op haar hart duwend, als om er de klopping van te dempen. En dan: ‘Laat mij naar huis gaan, ik zou thuis willen zijn.’

‘Tante, gij zijt thuis,’ suste haar Pia.

‘Ja maar, ginder, och, ge zijt simpel, ge verstaat mij niet,’ zei ze met een ongeduldig hoofdgebaar.

Pia verstond haar maar al te goed. Zij ging den kapelaan spreken, hem vragen om oorlof, haar vertrek naar het klooster te mogen bespoedigen: Zij kon alleen toch niet blijven, nadat tante in het gesticht was en deze wilde volstrekt weg.

Maar hij drong er op aan, dat zij het door hem gestelde proefjaar zou uitdoen. Kon zij dan haar verlangen niet beteugelen? wat zou het later wezen, indien ze zich aan volkomen gehoorzaamheid onderwerpen moest? Bedenk toch eens, het was voor gansch haar leven! Hare plaats was besproken in het klooster

der Theresianen, in de Rabotstraat te Gent, hij zelf zou er haar heenleiden; hij vond het beter, dat zij er slechts voorgoed inging in stede van er voorloopige bezoeken te brengen, maar enkel op den bepaalden dag, zooals 't betaamt voor een zoo gewichtigen stap, na rijp beraad en in volle vrijheid gedaan.

En Pia keerde terug van de kapel van 't kasteel met gebogen hoofd, gedwarsboomd in hare heropgewekte geestdrift en tevens met een besef van verootmoediging: hij scheen hare standvastigheid en volharding te betwijfelen, hij scheen den aangegeven beweeggrond slechts half te gelooven...

Het was op een nog vroegen morgen en zij spoedde zich naar huis, want zij wist, dat Monica bang was voor de eenzaamheid.

Wien ontmoette zij, daar juist aan het plankje, dat over 't Diepebeekje lag?

Johannes!

En er was geen ontkomen aan: hij aan den éenen kant, zij aan den anderen.

'Zoo vroeg!' zei hij, waarop Pia antwoordde, dat zij naar de slotkapel ter mis was geweest,

dat ze nu alle dagen ginder ter kerk ging.

En hij trad ter zijde en zij kwam over 't brugsken en volgde haar weg.

Dat was alles.

Maar het scheen weldra, dat Johannes, indien hij niet godvruchtig genoeg was om dagelijks ook in de kapel de mis te gaan hooren, veel van morgenwandelingen hield, en bijzonder gaarne het water onder 't plankje van het beekje mocht zien wegstroomen; want hij stond er nu alle dagen, in neer te kijken met een schepnetje in de eene hand en een bokaal in de andere: hij kwam er stekelbaarsjes vangen, zei hij, ofschoon hij telkens onverrichterzake met Pia terugkeerde, en het deze niet duidelijk bleek van wat nut overigens die kleine vischjes hem op zijne bestendige zwerftochten van dorp tot dorp konden zijn.

Pia was als betooverd, en indien hij wellicht van verre naar haar uitkeek, zoo sloeg zij van haren kant het oog niet af van de plaats, waar zij verzekerd was hem te vinden. Er trilde iets in haar, zoodra zij hem ontwaarde, zoo gansch verschillend van hetgeen zij indertijd

voor Donatus voelde. Er waren daar geene menschen om haar te bespieden, of zij was zelve zoo onoplettend, dat zij er nooit bemerkte. Zij gaf zich over aan het genot Johannes aan te zien, met hem te spreken zonder de minste verlegenheid, vast steunend op hare kracht, haar onwankelbaar voornemen en hare gehoorzaamheid aan het orakel van 't Goedvrijdagkind. Nog eenige dagen en de poort van 't strenge klooster zou voor eeuwig achter haar toevallen. Zij wilde 't hem niet zeggen, zij wilde geen afscheid van hem nemen, de troep zou overigens nog voor haar afreizen.

Maar, indien ze twee levens had gehad, het eene aan God, ja, en het andere aan hem... en met een kruis verwierp ze die gedachte, zooals de catechismus haar voorhield te doen:

'*Wanneer men eenige kwellingen of tentatiën heeft of gevoelt.*'

Hij had haar overigens nooit van liefde gesproken. Wat moest zij zelve daaraan denken!

't Gebod van God, hare roeping waren haar heilig, en zijn aanblik wekte niets dan een gevoel van nog verhoogden vroomheidsijver

op: zoodra de kerk open was, zat zij aanbiddend voor het bedrukte Christusbeeld geknield, en wat kwaad was er in, dat ze van lieverlede gelijkenis en verschil met het gelaat van Johannes zocht?

Wat kwaad kon er in die toevallige bijeenkomsten met hem ook wezen?

En hij - zij wist het wel - hij praatte gaarne met haar, omdat ze van dat tooneelspelersleven mede kon spreken, omdat ze er de vreugd en den tegenspoed van begreep en belang er in stelde. Haar geweten sluimerde vertrouwvol en wellustig in zondige onvoorzichtigheid, het zou voor haar zelve onbegrijpelijk en verschrikkelijk zijn geweest, indien ze er over had nagedacht.

Hoe kwam het toch?

Ach ja, hoe komen zulke dingen?...

'Morgen gaan wij heen,' zei hij haar op een ochtend, toen ze aan het plankje draalden in stee van samen voort te gaan.

Een schok doorliep Pia, het was, alsof er in haar binnenste pijnlijk getrokken werd aan eene vezel, die begon los te scheuren en alsof

er nog veel, veel open te rijten ware geweest.

Zij kon niet spreken.

‘Ik zal u niet meer zien,’ hernam hij, ‘ik had wel gewild, dat de herstellingen langer duurden.’

Daar kwam de herder aan met zijne kudde dicht opeengedrongen, deinend als eene blonde aardewolk; de witte hond liep hijgend vooraan, de anderen in de achterhoede. En terwijl de schapen nu een voor een als schichtig over 't brugje draafden, wachtte de hoeder, 't Goedvrijdagkind. Een zedelijke helper, een van God gezonden bode, om Pia tegenover haar zelve te beschermen!...

En, wellicht verrast over de ontmoeting met een zoo vroeg in den ochtend keuvelend en minnend paar, zag hij, die steeds zoo afgetrokken en achteloos de wandelaars voorbijging, beiden met zijn oud gelaat vrijpostig, belangstellend en mild vergoelijkend aan.

Johannes wachtte tot al de schapen aan den overkant waren en de man het hoofd weer van hen afgewend had.

Toen sprak hij: ‘Mijne vier broeders zijn getrouwd, ik alleen ben nog jonkman.’

En nadat Pia spitsvondig geantwoord had: ‘Onze Heer moet voor elken stand zijn getal hebben?’ hernam hij: ‘Pia, wilt gij de mijne zijn?’

‘Neen,’ zei ze, spijtig, vastberaden, met eene smartlijke krachtsinspanning: ‘neen, want ik ben de bruid des Heeren.’

‘Welnu, ik ben de Heer,’ sprak hij, twijfelend en hoopvol, met verlegen glimlach een woordspeling wagend.

Het was in Pia's brein en hart een bliksemflits, die er de verholenheden van al hare gewaarwordingen, gedachten en verlangens in een scherp licht stelde als de voorwerpen in eene donkere, schielijk opgehelderde kamer.

De bruid des Heeren!

Geheel het passiespel rees pijlsnel op voor 't oog haars geestes en ontroerd, gerustgesteld, opgetogen, in eens ontegensprekelijk de raadselachtige orakelspreuk van het Goedvrijdagkind begrijpend en benedijdend, reikte zij Johannes de hand:

‘Ik wil, ik moet,’ was haar antwoord.